

1632

1932

ÜLIÕPILASLEHT

JAANIKUUL+TARTUS

KAUBANDUS-TÖÖSTUS A.-S.

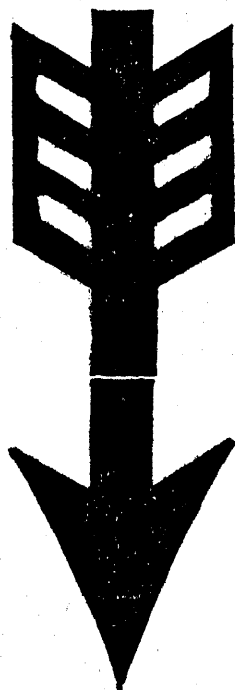
KREENBALT

TALLINN, SUUR KARJA 13.

POSTKAST 346. TELEGR. ADR. „KREENBALT“ TALLINN.

TELEFON 425-14.

NÕUDKE KODUMAA KAUPA!

NÕUDKE KODUMAA KAUPA!

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikeskkoht ja pealadu:

BALTI PUUVILLA KETRAMISE JA KUDUMISE VABRIKU A.-S.

KREENHOLMI PUUVILLASAADUSTE MANUFAKTUURI O.-Ü.

SINDI TEKSTIILVABRIKUTE ÜHISUS, END. WÖHRMANN & POEG,
EESTI NIIDI VABRIKU ÜHISUS.

Kõikide ülalnimetatud vabrikute saaduste en-gros müük.

Pea meeles

et Narva Kalevi Manufaktuuri puhtvillased üllkonna- ja palituriided on tugevad, nägusad ja odavad.

Pea meeles

et välismaa kauba tarvitamine röö-
vib Eesti töelistelt leiva ja
viib Eesti raha välismaale.

Pea meeles

et iga Narva kalevi manufaktuuri riidekangas on varustatud vabriku märkidega, mida ostmise juures tähele panna.

Narva kalevi manufaktuuri kaubad saadaval kõigis paremates ärides ja Narvas Kalevivabriku kaupluses, avatud igal äripäeval kella 9-12 ja 14-17.

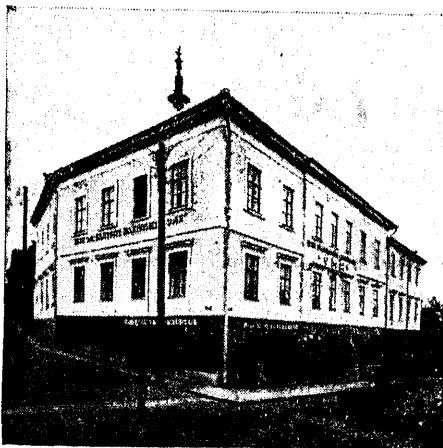
EESTI OMAVALITSUSTE KINNITUSSELTS

„OMA“

Põhikapital ja tagavarad üle kr. 575.000.— Tasutud kahjusid üle kr. 1.000.000.—

Tartus

Viljandis

Kinnisvarad
Elu-,
Tule-,
Looma-,
Rahe-,
Murdvarguse- ja
Klaasikindlustused

Peakontor: „Oma“ majas, Tartus, Riia 41, tel. 3-44 ja 5-62.

EESTI PANK

TALLINN, EESTI

TELEGR. AADR.: „EESTIPANK“

OSAKONNAD:

Haapsalus, Kuresaares, Narvas, Paides, Petseris, Pärnus, Rakveres, Tallinnas, Tartus, Valgas, Viljandis, Võrus.

Põhikapital Kr. 5.000.000.—
Tagavarakapital „ 1.107.000.—

Korrespondendid igas linnas sise- ja välismaal.

Kogu meie haritlaskond loeb

〈PÄEVALEHT〉

sest „PÄEVALEHT“ on üleliiklikult levinuim, erapooletu ajaleht, tiraashiga 45.000—50 000 eksempl. „PÄEVALEHT“ võib tellida kõigis kodumaa postiasutistes ja „PÄEVALEHE“ esindajailt linnades ja maal.

Meie kirjastusel ilmub

〈LASTERÕÕM〉

kodumaa populaarseim lasteajakiri.

T. E. K. Ü. GRAAFIKATÖÖSTUS

on täielisim tööstus sel alal Eestis.

Trükikoda ≡ Kõitekoda ≡ Tsinkograafia
Litograafia ≡ Offsettrükk

Hinnad soodsad ning tellimiste täitmise kiire.

Suurimad ning täielisimad

raamatu ja kirjutusmaterjalide kauplused,
kirjanduse ja paberilaod

:: Suur-Karja 23 ja Pikk 2, Tallinnas ::

TALLINNA EESTI KIRJASTUS- ÜHISUS

Tallinn, Pikk 2, omas majas.

Eesti Maapank

Tallinnas, Vabaduspuiestee nr. 1

Alalised esindajad Tartus, Viljandis, Võrus ning perioodiliselt Pärnus, Rakveres, Valgas, Haapsalus, ja Petseris.

Eesti Maapanga ümberlaenustamise pantkirjad kannavad 8% aastas ning on kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega ja kõigi riigi päralt olevate varandustega.

Põllumajanduslik Keskkühisus "ESTONIA"

Tallinn, Jaani 6.

omakapitalid 1.000.000. krooni.

Export: või ja piimasaadused.

Import: pakkimismaterjal, piimatööstusmasinad ja -tarbed, jõutoit.

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

JUHATUS JA MÜÜGIBÜROO

TALLINN, VALLI TÄN. 4

TELEGR. ADDRESS: „PEAPÕLEVKIVI“

TELEFONID; 450-85 JA 450-62.

KAEVANDUSED JA ÕLIVABRIK

KOHTLA-JÄRVEL JA KUKRUSEL;

ÕLILADU TALLINNA SADAMAS.

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUSE SAADUSED:

PÕLEVKIVI kütteks; TOORÕLI; KÜTTEÕLI; BENSIIN; MOOTORPETROOLEUM; MOOTORNAFTA; DIESELNAFTA; RASKED ÕLID, BITUUMEN (ESTOBITUUMEN) ja asfalt-emulsioon teede tegemiseks, katusepabivabrikutele ja isolatsioonitöödeks; IMMUTUSAINED „FENOLAAT“, ja „ESTOKARBOLINEUM“ puu konserveerimiseks; VILJAPUU-KARBOLINEUM viljapuude pritsimiseks; KATUSELAKK (katusetõrv); RAUALAKK (asfalt-lakk) ja ASFALTMASTIKS.

A.-S. RUMBERG, TUBERG & Ko

Tallinna, Suur Kloostri 22/18. Kõnetr.: 438-43, 438-45, 437-84. Ladu: 308-14.

EKSPORT:

Kartuleid ja kartulijahu.

IMPORT:

Suhkur, riis jne.

Panga Keskasutuse asukoht on Tallinnas,
kuid Pank tegutseb kogu Vabariigis oma
volinikkude kaudu Eesti Panga osakon-

Pikalaenu Pank

Tallinnas, Harju tän. 33.

dades: Haapsalus, Kuresaares, Narvas,
Paides, Petseris, Pärnus, Rakveres, Tar-
:-: tus, Valgas, Viljandis ja Võrus. :-:

MOODSAID
TRUKITÖID

KLIŠEESID
KÖITETÖID

valmistab

E. K-Ü. „POSTIMEES”

Tartus, Jaani tänav 11/13, kõnetr. 80 ja 65.

RAAMATUKAUPLUS

Suurturg 16. Kõnetraat 2-50.

KOOLIRAAMATUD. ILUKIRJANDUS. KIRJUTUS-
MATERJAL. KANTSELEITARBED. ÕPPEABINÕUD.

Elukindlustus- mõjuvaim kokkuhoiuviis.

Just nüüd, mil ajad halvad, tuleb kokku hoida
ning selleks kasutada kindlamat vahendit —

elukindlustust.

Kindlustage oma elu ühistegelises kindlustusselt-
sis ning tutvuge ühistegevuse paremustega.

Kodumaa suurimaks ühistegeliseks kindlustusette-
võtteks on

Kindlustusselts „Eesti“

(asut. 1907. a.)

Valitsus: Tartus, Suurturg 8

Osakonnad Tallinnas ja pea kõigis maakonnalinnades.

M. JÄNESE

nimi ütleb kõik

**Kõige kasulikum riidekauba
ostukoht Eestis**

on

M. Jänese suuräri
Tartus, Kaubahoov 10, 11-12

Asutatud 1899 / Telefon 5-91.

ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄÄLEKANDJA

ALMA MATER TARTUENSIS

SAJANDIVAHETUSE PÖÖRIPÄEV KOHUSTAB ENDALE JÄRGMISE ÜLE ARU ANDMA: ON JU KOLM AASTASADA KÜLLALT KÕRGEKS ALUSEKS, MILLELT PILK KÜÜNIB SELGITAMA TULEVIKU PÕHIJOOINI JA TABAMA KAUGEID SIHTE. SES MÖTTES MEIE ALMA MATERI JUUBEL KA ÜLIÕPILASKONNALE ON TAGASIVAATAVAKS HINGETÕMBEKS — AGA AINULT SEKS, ET EDASI OLEKS JULGEM MINNA!

EKS LOOTUSE LOHUTAVAKS EESKUJUKS OLE TARTU ÜLIKOOLI ÜHA HELGINEV SAATUS: KOLM KORDA PÕHJENDATUD KESET ÄHVARDAVAID KÕUEPILVI, IKKA TÕUSNUD INIMTEADUSE KÕRGEMA TASEMI PÄIKESEPAISTESSE; KOLM KORDA HUKKUNUD SOJAKEERISES, IGAKORD TULILIND FÖONIKSINA MEIE ALMA MATER ON HÄVINGUST SÜN-
DINUD AINA UHKEMANA JA VÄÄRIKAMANA.

PÕHJA LÕVI AATELINE MÕTE TAHTIS LIIVIMAA KAREDALE PINNALE E HITADA MUUSIDE KODU: SEKS PÜSTITATI TEMPEL APOLLO AUKS TOOMI VEERUL. KUI KA ÖILSA ASUTAJA AUSAKS KAVATSUSEKS OL I AKADEEMIA VALGUST LASTA PAISTA KOGU MAALE, KA TALUPOEGADE RAHVALE ANDA OSA MUUSIDE ANDIDEST, — SIISKI MARTI-
AALSEL MAARJAMAAL KUIDAGI EI TAHTNUD IDANEDA ÖLIPUUOKS.

KUI ACADEMIA GUSTAVIANA SAI TALVEÖÖD AINULT VIRMALISENA VALGUSTADA JA KUNINGAS KARLI ÜLIKOOLGI HÄÄBUS HAJUVA KOMEEDINA, SIIS SUURE ARENGU-
SAJANDI ESIAASTAIL KERKIS SIISKI PÜSIVAMANA TARTU TEADUSETEMPEL. AGA TEMALGI EI OLNUD KERGE MINNA TOOMA INIMVÄÄRTUSTE KULDVILLAKUT KESET BALTI
OMAKASU SCYLLAT JA CARYBDIST, MIS ÄHVARDAS SARMAATIAST.

AGA SIISKI — EKS SEE OLNUD MEIE ALMA MATER SOOJENDAV VALGUS, MIS SUNDIS TAGANEMA EESTLASTE ORJUSEÖÖ NING SÜÜTAS VABADUSE KOIDIKU ESIMESED
KIRED! EKS SELLE, HELLA EMA RÜPES OL I VÖRSUNUD MEIE RAHVA ISETEADVUSE
SÜMBOL JA EKS SIIN SELLELE ISETEADVUSELE OLE AMMUTATUD SÜGAVAT SISU, KUI
KA SELLE JUURES TULI VÖIDELDA ALLES HÄMARUSE VARJUDEGA.

JA VAATA — NÜÜD ON PÄEV KÄTTE JÖUDNUD JA OTSE ZENIIDIST VAATAB TAARA-
MÄELE NAERATAV FÖÖBUS. KÖIGIST PIMEDUSTEST JA PILVEDEST ON TA OMALE TEE
LÄBI MURDNUD, JA ÜLETANUD ON OMA AATELISE ALGATAJA KOLME SAJANDI EEST
PÜSTITATUD SIHID KOLMAS KORD TUHAST TÖUSNUD FÖONIKS: ALMA MATER TARTUENSIS.

SELLELT SÄRAVALT AJALOO KÖRGENDIKULT TAGASI VAATAVALE EESTI AKA-
DEEMIAKODANIKULE PAISTAB OLEVIKU JA TULEVIKU PÄIKESEPAISTE KAHEKORDSELT
HELGE, KUI TA PILUTAB KATET MINEVIKU SÜNKMUSTALT ÖÖLT. AGA JUST SEE, ET
PÄIKENE PRAEGU ON KÖRGEL, KOHUSTAB KA KAHEKORDSELT OLEVIKU LAPSI — TU-
LEVIKKU EHITAMA ÜHA KÖRGE MALE, ET OLLA TÄHISEKS TERVELE INIMKONNALE.

SEMPER FLOREAT!

KULTUURI PÜHAKS.

Miks mälestame pidulikult ülikooli põhjendamist? Mis on meie aja rahvapõlvel ühist ülikooli ellu-astumisega, kus võeraist rahvusist õpetlased võeras keeles enamikus võersilt päritolevaile noortele meestele ning kaasmaalastestki meie esivanemaile, meelet ja keeletl kaugel seisvaile härraskihi võsudele, õpetasid tarkusi, mis ei viinud otsekohe orjarahva hingeelu mõistmisele, tema kahetsemisväärsesse seisundi parandamisele.

On arusaadav, et nõnda küsime, aga on ka mõistetav liinge sügavustest üleskerkiv tunne: ei saa lasta kaduda unustusse seda, et juba mitme sajandi eest eesti rahva tihti laastatud ja pea täiesti hävitatud põlises kodus kutsuti ellu uhket akadeemia nime kandev asutis. Kui seda teeksime, siis nagu annaksime midagi ära, mis kuulub vajaliku elemendina meie olemisse.

Seisatades oma ülikooli mineviku ees, mille käekäik on olnud ebatasane ja katkendilinegi, võtame vastu midagi, mis väärt, et seda edasi anda tulevikule.

Minevik ütleb: see oli usk rahvaste vaimlise elu õigusse ning kohusesund, olla kaastegev selle elu loomisel ja kasvatamisel, mis juhtis tolleaegse suurriigi nüüd juba ammu ajalukku kuuluvate juhtide silma ja kätt,

riigilt ikkagi suuri ohvreid nõudva teaduse templi annetamisel väikesele, riigi serval asetsevale provintsile. Ja kas ei ole see asjaolu, et ülikool kord asutati just Eesti pinnale maa ja rahva edaspidise saatuse keerdkäikudes ja kohalikkude võimuringkondade mitmesugustes kombinatsioonide võtetes, ometi osutumine Läänemere maade ülikooli asukoha valimisel lõplikult määravaks teguriks? Edasi paelutab meid mõte, et tõsise vaimu-tule kolde pikaajaline olemasolu pidi ka oma ümbrusele sisendama vaimlise elu väärtuslikkuse aimu. Ja kuigi tee kuni selle silmapilguni, mil Tartu ülikool lõplikult sai eesti rahva vaimlist ilmet kujundavaks teguriks, on olnud õige pikk, ei ole ometi tegelikku väärtust sellisel küsimisel, miks see-tee ei võinud olla lühem, vaid meie oleme rõõmsad selle üle, et ülikooli asukoha valimisel liisk langes meie kodu kasuks. Selle juures saame kindlamaks veendumuses, et see, mis luuakse kõigist tõsielu raskustest hoolimata hääs usus ja tahtes teha midagi hääd ja ilusat, jääb viimaks ikkagi kestma ja täidab oma ülesannet. Mitmekordne näiline surmgi ei jõua lõplikult murda eluidu eneses kandva seemne valmimist toitvaks viljaks.

Elame ajastul, kus võib kogu ni tõsisemalt kõnelda vaim-

lise elu kriisist. Majanduslikud raskused ja mõtte- ning tunde- ilma materialiseerumine põhjustavad paljudes vaimlise töö ja loomingu alahindamist või kogu ni halvaks panemist ja tarbetuks pidamist. Läheme vastu võib olla veel teravamale võitlusele lihtsa äraelamise pärast. On siiski tarvis neid, kes oma hinge sügavustes on kõikumatult teadlikud vaimlise kultuuri määravast tähtsusest rahva tuleviku kohta, kes tumedamaski olukorras seletavad vaimlistele kõrgustele juhtivaid tähiseid.

Eesti haritlaste seisukord ei ole mitmeti kadestamisväärne ning ei ole näha selle tunduvat paranemist. Ometi tahame olla selles teadlikud, et sisemine vaesus, vaimlise pinge lõdvenemine, kultuurielu kõrguste taotlemise närbumine — need on sümptoomid, mis tähistavad rahva elu langemise teed.

Ei ole akadeemilise pere ainuõiguseks elada vaimlist elu, aga küll on see tema tõsine kohus ja ülesanne. Heidab ta selle kõrvale, siis hülgab ta eelmiste rahvapõlvede kannatusi ning võtab endale raske süü tuleviku ees.

Mälestuspäevade kõne on mõistjale alati tõsine. Ei oleks ometi mitte akadeemilise kodaniku vääri line kõige õigustatud elurõõmu juures põgeneda kohuste karmi ja tõsise pale eest.

Sellepärast ütleme ise-enestele uuesti: eesti rahva tulevik ootab, et iga haritlane täidaks oma kohuseid kõige pealt vaimu- inimesena, võitleks vaimuvalla sõdurina.

Ja kui ligemal päevil tervitame oma *Alma Mater*'it tema aupäeval, siis teeme seda ülevas rõõmus, kuid ometi tõsise sügavama sooviga, et Eesti kodu peab alati olema rikas õilsamate vaimuvurade poolest. See olgu meie püüd ja palve ning töötus.

Joh. Köpp

Ülikooli rektor prof. Joh. Köpp.

TARTU ÜLIÕPILASTE ORGANISEERUMISPÜÜETEST.

Kuidas rootsiaegse Tartu ülikooli üliõpilaste omavahelise organiseerumisega lugu on olnud, ei tea meie. Arvatavasti on see vastanud selleaegsele Rootsi ülikoolide üliõpilaste omavahelisele organiseerumisele.

Kui peale sajaaastase vaheaja ülikool Tartus uuesti avati, olid mälestusedki endisest rootsiaegsest ülikoolist ja selle üliõpilastest ununenud. Uus ülikool asutati kolme Läänemere kubermangu saksakeelsete ja -meelsete valitsevate kihtide tarvis saksa ülikoolide eeskujul, ja et suur osa seni Saksamaal õppinud üliõpilastest kodumaale oma õppimist lõpetama tuli, algas üliõpilaste omavaheline organiseerumine ka Saksamaa eeskujul.

Nagu teame, oli siinses ülikoolis alguses 4 teaduskonda:

usu-, õigus-, arsti- ja filosoofiateaduskond. Viimasesse kuulus osakonnana ka praegune matloodusteaduskond. Üliõpilaste arv ei olnud veel kuigi suur, need organiseerusid teaduskondade järele 4 ossa. Iga osa valis endale oma seniori, kelle juhatusel käidi koos teaduskondade konventidena, või tuldi kokku üldiseks „Generalconvend'iks“.

See kord ei kestnud aga kuigi kaua. Juba Saksamaal, eriti Leipzigi ja Jena ülikoolis, olid Kuramaalt ja Liivimaalt päritolevad üliõpilased päritolu järele ühinema hakanud; sarnane maaalalise ühinemise tendents tuli ka Tartus varsti nähtavale. Oli arusaadav, et üliõpilased, kes koos kesk-koolis käinud, kes kodukohtades üksiteisega tuttavad olnud, kelle vanemate perekonnad järjest

kokku puutusid, ka ülikoolis kokku hoidma hakkasid. Algas ümbergrupppeerumine päritolu järele „Landsmannschaft'ideks.“ Sündisid Curonia, Estonia, Livonia ja Fennonia. Kuulus ju ka Soome-maa kuni 1812. aastani Tartu õpperingkonda. Liikmete vähesuse tagajärjel ei osutunud Fennonia mitte eluvõimeliseks, kuid varsti jagunes Livonia sisemiste lahkkelide pärast kahte ossa: „Dorpati Livonia“ ja „Livonia Rigensis“, pärastine „Fraternitas Rigensis“, nii et „Landsmannschaft'ide“ arv ikka neljaks jäi.

Kui kohustavaks tehti, et iga üliõpilane oma kodukohta järele vastava „Landsmannschaft'i“ liikmeks astuks, ei olnud mitmedki sellega nõus. Peeti sarnast ühinemist liig kitsarinnaliseks ja kitsapiiriliseks. Saksamaal oli

peale vabadussõja õnnelikku lõpu isamaaline vaimustus kõrgele tõusnud, ülikoolide üliõpilased olid ühinema hakanud „Burschenschaft'ideks“ lipukirja all: „Gott, Ehre, Freiheit, Vaterland.“ See vaimustuse hoog ulatus ka Tartusse ning ka siin algas üldiseks „Burschenschaft'iks“ organiseerumine. Üks pea „Landsmannschaft'ide“ vastastest oli pärast nii kuulsaks saanud K. E. von Baer. Ka F. R. Fahlmann, kui tuline „Burschenschaft'i“ põhimõtte pooldaja ja eestvõitleja, ei astunud mitte Estonia liikmeks.

Järgnesid kestvad ägedad võitlused „Landsmannschaft'ide“ ja „Burschenschaft'i“ mõtte pooldajate vahel. Et „Landsmannschaft'ides“ päritolu põhimõttest kinni ei peetud, loobuti sellest unistusest viimaks ja „Landsmannschaft'i“ nimetuse asemele astus nimetus „Corporation“, mis kohalises valitsevas kihis juba tarvitusel oli.

Saksamaa „Burschenschaft'ides“ seltsisid puht patriootilistele tunnetele aegamööda kalduvused poliitilisele vabameelsusele, unistused ühisest Saksa riigist. See ei meeldinud tõusvale reaktsioonile. Paar mõtlemata juhust andsid tõuke „Burschenschaft'ide“ sulgemisele ja selle pooldajate vastu karmide abinõude tarvitusele võtmisele. See asjaolu avaldas mõju ka meie oludele ja võttis põhja alt meie „Burschenschaft'i“ pooldajatel. Pääsesid täielisele võidule „Landsmannschaft'id“ ehk korporatsioonid, vaatamata sellele, et need omavahel pea alaliselt sõjajalal seisisid. Tuli juurde ja kadus uusi korp'ie väljaspool seniseid organisatsioone olevate üliõpilaste hulgas, keda üldnimega „Wilde“ oli hüüdma hakatud. Viimaks olid korp'id kõik võimu üliõpilaste hulgas oma kätte kiskunud, nende korraldused ülikooli valitsuse poolt kinnitatud ja üliõpilaste korralduste asjus arvestati nende seisukohtadega.

Viimase suurema katse üliõpilaste omavalitsusest hääleõigusega osa võtta ilma korporatsioonide alusele üle minemata, tegi osa „Wilde'sid“ „Wildenver-

band'i“ nime all 1873. aastal ja saigi selle õiguse, kuid ta lagunes lühikese kestuse järele. Juba novembris 1874 tunnistati ta lõppenuks, kui ka osa tema liikmeid veel omavahel kokku hoidis.

Üliõpilaskonna asjade otsustajaks oli korp'ide esindajate kogu, „Chargierten Convent“; korp'ide poolt valitud kohtunikud moodustasid „Burschengericht'i“, kes üliõpilaste-vahelistes tüldes kohut mõistis ja üliõpilastele mittekohase ülespidamise eest karistusi määras; auasjade lahendamine kuulus korp'ide poolt määratud aukohtunikudest koosneva aukohtu kompetentsi. Nii oli üliõpilaste omavaheline korraldus, kui eesti üliõpilased katses tegid korp. „Vironia“na üliõpilaste asjade ajamisest täieõigusliku liikmena osa võtta.

Kui veel 1873 ühele „Wildenverband'ile“ ChI Cl-is hääleõigus oli antud, mis põhjustel oldi siis absoluutselt „Vironia“ kinnitamise vastu korp'ina?

Tartu üliõpilaste poolt üldtunnustatud põhimõtteks on ikka olnud: 1) kõik üliõpilased on omavahel üheõiguslikud, vaatamata seisuse ja rahvuse peale ja 2) politikaga tegemist teha ei ole üliõpilaskohane.

Esimesest põhimõttest on enam vähem kinni peetud, kui ka „Livonia“ kaheks jagunemisel peapõhjuseks seisuslikud vahed on olnud ja poolakad üliõpilaste omakorralduste alla ei käinud. Politikast eemalehoidmisega oli lugu ometi teistsugune. Üldpolitikast ei saanudki seekordsete olude juures üliõpilased hästi osa võtta, rahvuspoliitiliselt ei ole Tartu üliõpilased aga kunagi internatsionaalsed olnud. Isegi erialalistes ühingutes, nagu „Theologischer Verein“ lauldi: „Es blüh' die deutsche Wissenschaft

Bei uns noch lang' in ihrer Kraft!“

Vastu võeti igasse korp'i iga ausat üliõpilast, J. Hurt on „Livonias“, Fr. Kreutzwald „Estonias“ täisõiguslikuks liikmeks olnud. Muidugi ei ole nad oma rahvust salanud, kuid vist ei ole nad oma rahvuslikke tundeid seal

ka liiga silmapaistvalt avaldanud, ega üldmeeleolule tülitavaks saanud.

Rahutuse vaim hakkas ennast pikema vaheaja järele läinud aastasaja 80-tal aastatel üliõpilaste hulgas uuesti ilmutama. Eksinud oli ChI Cl lootuses „Wildenverband'ile“ hääleõiguse andmisega seda rahuldada. See oli vastupidist mõju avaldanud. Kuulduse järele on seal hakatud kavatsema seda, kuidas korp'ide ülevõimu murda ja üliõpilaskonna asjaajamist uutele alustele seada. Oldi rõõmsad, et ametlikult see „Verband“ suudeti sulgeda. Kuid sellega ei saadud veel täielist rahu majja. Üksikud „Verband'i“ liikmed jätkasid oma ideede propageerimist üliõpilaste hulgas. Neid hakati küll avalikult „Schwefelbandeks“ hüüdma ja hoiatati igati nendega tegemist tegemast, kuid suud sulgeda neil ei suudetud.

Kohaliku saksa ajalehe kaudu ulatasid Hurda—v. Samsoni vaieldused E. Aleksandri-kooli asjus ka üliõpilaste kõrvu. Ei olnud armas kuulda, et üks „Livonia“ vilistlane julges sääraseid mõtteid avaldada. Otse torm tõusis saksa ajakirjanduses ajaleht „Sakala“ ilmumisel. See oli avalik revolutsioon maksva korra vastu ja ka mitmed üliõpilased eestlased olid asjaosalised! Kuid lugu läks veel pöörasemaks. Kerkis kuskilt esile terve kogu teisi, kes eelmistega koos täisõiguslikku eesti korp'i tahtsid käima panna. Seda ei tohtinud sündida lasta. Oli seni väljaspool ülikooli kõik abinõud „Sakala“ vastu tegutsema pandud, asuti nüüd samase ägedusega üliõpilaskonnas esiletükkiva „Vironia“ vastu võitlema. Pugaatur intra murus et extra. Takistada suudeti liikumist intra et extra muros, kuid sumbutada ei kumbagil pool. Eesti rahvuslik enesetunne kasvab imehoogsalt seespool ja väljaspool ülikooli müüre. Natukene vaigistas küll tõusnud rahvusluse laineid neile õli valamine „Lettonia“ tunnustamise näol, kuid ka mitte kauaks. EÜS-i kogunud eestlased algasid uue hooga omale korp'i õigusi nõudma ja

et kord juba põhimõttele, rahvuslikku korp'i mitte lubada, auk „Lettonia“ lubamisega oli sisse löödud, ja et venestamise hädaoht järjest ähvardavamaks muutus, peeti paremaks ka „Viliensis“ e lubaandmise poolt olla.

Järgnes venestamise ajajärk. Mitte ainult „Viliensis“t ei kinnitatud ülikooli ülemuse poolt, vaid keelati isegi senistele korp'idele avalikult välismärkide kandmine ära. Üliõpilaste hulgas venelaste arvu suurendamiseks lubati vene vaimlikkude seminaride lõpetajate vastuvõtmist Tartu ja Tomski ülikooli, mis soovitud tagajärgi andmata ei jätanud. Üliõpilaste org'ide eluavaldu oli ainult oma nelja seina vahel võimalik. Niisama kiiresti kui rahvuslikult mõtleivate eesti üliõpilaste arv ja nende enesetunne kasvas, niisama kiiresti vähenes seniste saksa korp'ide arv ja nende võim.

Venestamisaja esimesil aastail kestis lootus edasi, et see aeg varsti lõppeda võiks ja „Viliensis“e asutamisel sündinud ühenduse pidamine korp'idega kestis, kuid sidemed muutusid aast-aastalt lödvemaks ja viimaks, 1904. a. teatab suurem osa EÜS-i liikmetest Ch! Cl-le, et nad enese kohta üldist üliõpilasmäärustikku ehk „Comment'i“ enam maksvaks ei tunnista.

Revolutsiooni aastad ei jätanud suurt mõju avaldamata Tartu üliõpilaselule. Kaduma läks saksa korp'ide võim. Üliõpilased said tõeliselt kõik üheõiguslikeks. Uute korp'ide ja muude üliõpilaste organisatsioonide asutamine sündis uutel alustel. Nõnda öelda, üle öö, oli eesti üliõpilaste arv ootamatult kasvanud ja need olid üliõpilaste hulgas kaaluva mõju omandanud. Astuti esimesed sammud poliitilise ilma vaate järele gruppeerumises. Ei peetud enam patuks juba ülikoolis politikaga tegemist teha, vaid see oli enam-vähem iseenesest mõistetav.

Põhjused, mis „Vironia“ ja pärast „Viliensis“e asutamisel mõõduandvad olid olnud, ei maksnud enam. Korporatsiooni kuju oma mitmesuguste formaalsus-

Prof. Heinrich Koppel.

Esimene E. V. Tartu Ülikooli rektor (1920—1928).

tega võis esile kerkinud muutunud ülesannete täitmisel isegi takistav olla. Küsimuse kohta, kas veel korp'ina üles astuda, või sellest mõttest loobuda, läksid arvamised EÜS-i liikmete hulgas lahku ja astus seltsist välja osa liikmeid ning asutas korp. „Frat. Estica“. Järgnes korp. „Sakala“ asutamine.

Mõnes suhtes võiks korp'ide ja endise eesti üliõpilaste üldise kogumiskoha, EÜS-i, vahekorda võrrelda omaaegsete „Landsmannschaft'ide“ ja „Burschenschaft'i“ vahekorraga. Nagu Landsmannschaft'idesse kogunesid ühistest ringkondadest pärit, enam-vähem ühiste ilmavaadetega ja poliitiliste vaadetega, ühiste huvidega isikud ja liitusid omavahel soliidsemaiks, intiimsemaiks tervikuiks, umbes samasugustel alustel ühineti nüüd korp'ideks; nagu „Burschenschaft'is“ leidsid koha väga mitmesugustest ringkondadest, mitmesuguste ilmavaadetega ja huvidega isikud, kellel ühised olid ainult teatavad aated ja sihid,

nii võisid EÜS-is liikmeiks olla mitmesuguseist ringkonnist mitmesuguste poliitiliste vaadetega ja huvidega isikud, kes seisid ühisel rahvusluse alusel ja soovisid ühineda koostöök kodumaa ja rahva kasuks. Et intiimorganisatsioonid paljude peale, eriti noorte juurdetulijate peale, oma välismärkidega külgetõmbejõudu avaldavad, näitab „Landsmannschaft'ide“ edu. Kui meil korp'id siiski seltside ja ühingute üle ülekaalu omandada ei ole suutnud, nagu enne „Landsmannschaft'id“ „Burschenschaft'i“ üle, tuleb seda seletada asjaoluga, et endised „Landsmannschaft'id“ oma juurdekasvu ja toetuse said juba organiseerunud kihtidest, mis meie korp'idel puudub.

Läheme üle eesti ülikooli ajale siis näeme, et seal üliõpilaste organiseerumine enam-vähem endisil joonil arenenud on, kui ka nüüd igasugusteks ühinemisteks enam mingisuguseid takistusi ei ole. Peale erialaliste rahvusvahelise koosseisuga ühingute seisavad praegused üliõpilaste or-

ganisatsioonid rahvuslikul alusel. Hakati asutama ka maa-alalisi organisatsioone, kuid need ei leidnud tarvilist pinda.

Võrdleme lühidalt praeguse üliõpilaskonna organiseerumise järku Tartu üliõpilaskonna organiseerumisjärguga enne venestamisaja algust, siis peame ütleva, et selle järguni veel pole jõutud. Vaatamata sellele, et meil oma üliõpilasmaja on ja üliõpilaskonna edustus oma põhikirjaga ning oma kindla eelarvega, elab umbes pool kõikidest üliõpilastest, nõndanimetatud organiseerimatud, veel väljaspool seda kor-

raldust. Nagu endistel aegadel üliõpilaste ühiste asjade ajamine korp'ide esindajate käes oli, on see praegu organisatsioonide esindajate käes. Puudub veel täiesti omavaheliste tüliasjade lahendamiseks ja mittekohase ülespidamise eest karistuste määramiseks endisele „Burschen- ja Ehrengericht'ile“ vastav organisatsioon. Ongi küsitav, kas see praegu teostatav oleks. Võime aga ka rõõmustavaid edusamme konstateerida. Kaugelt suurema tähtsuse, kui endistel aegadel, on omanud erialalised organisatsioonid ja edenevad veelgi jõud-

sasti. Loomisel on üldine haigekassa ja tehakse kiiduväärse hoolega tegemist laenukassa asutamise eeltöödega. Töötavad tagajärjekalt mensa academica ja üliõpilaste kooperatiiv. Võib loota, et kõik need ettevõtted kaasa aitavad ühise üliõpilaskonna mõtte teostamiseks.

TARTU ÜLIOPILASIDEAALI KUJUNEMISJÄRKE.

Tõesti haritud inimesele on võõras mõtleviis, mis algab maailma ajalugu oma enda esimeste kronimiskatsetega. Sisemine haridus seisab ju enne kõike hingelise seotuse tundes mitte ainult sellega — mis on, vaid ka sellega — mis pidi olema. Sügava suhte omamine mineviku sündmustega on seepärast endastmõistetav üliõpilaselule, mille ülesandeks kasvatada tööseid haritlasi.

Ka kõige uuenduslikumale loominguks on sügavaim tähendus sidemel minevikuga; sest pieteet enne kõike valitseb kultuursuse *orbis finientes*'t. Siiski ei ole barbaarne mitte ainult kõige varemloodu eitamine, vaid samavõrra ebaväärne ka kriitikata omaksvõtt. Ainult iseseisvas lahenduses on loomingu väärtus; üksi ökonoomsus aga nõuab seost varemlooduga, kultuuriline loomingu jätkab koguni teadlikult ajaloo saavutisi.

Traditsioonide väärtuste meelde tuletamine on praegu eriti ajakohane, kus erksamaid vaime valitsemas rahvuslik vaimustus ja nende loomingu suunamas eestiline ideaal. Seepärast olgu siinkohal eriti kindlalt rõhutatud, et rahvuslus on süsteem — ja nimelt äärmuseni produktiivne süsteem! — aga et just sellepärast tema piirides peab olema täiesti teadlik. Kui meie rahvuslikus vaimus tahame seonduda tihedamalt oma ürgusega, siis mõtleme selle all oma hingeelu loomupära, nii öelda oma „puhast mina.“ Aga see loomupärane (rahvuslik) ürgus ei ole meile, 20. sajandi inimestele mitte taaraegne, mitte lembitulik, mitte pastlaidkandev ideaal. Meie rahvusluseideaal on ajakohane *katarsis* — puhastus oluvõõrast ja pealesunnitud võõrvaimust, aga mitte selle vahetamine sama võõra arhaismiga.

Kuid et saavutada säärast endapuhastust ning tõesti „*tõusta tões ja õiguses*“ —, seks ei ole mitte ainult tarvis täpselt tunda oma arengulugu. Seks on tarvis hoopis omada sisemist sidet, hingelist kontakti nende mineviku faasidega, mis osutunud väärtuslikuks seeläbi, et veel praegu elavad edasi meis endisest kehastatuna. Ka rahvuslikult seisukohalt on kõik väärtuslik, mis mineviku õilsalt-vormivana pärandina suudab kanduda läbi generatsioonide!

See ei ole mitte borneeritud konservatiivsus, mis sunnib neid sõnu ütleva, see ei ole aga ka tühi juubelijutt. See on äratundmine, et peale sise ka vormil on kõrge väärtus. Kui aga teadlikult ja ülimalt tahtejõu pingutusega tahetakse sise valmistada, siis peab omama energiasäästva kohase ja energiatvallandava ilusa vormi. See aga on kasvanud ajaloos, mille pärijad meie oleme oma maa ja suure minevikuga ülikooli peremeestena.

Ses mõttes veel kord läbistame sajandid.

Igas üliõpilaskuuses võitleb enne kõike kaks vastandlikku kihu — õppiija töökohustistega ei taha leppida noore inimese tung piiramatu enesemääramise järele.

See sisim antagonism valitseb juba vanemaski üliõpilastüübis. Kuigi keskaegne skolaar oli surutud mungalikkuse raamidesse ja elas kloostri müüride vangina, pidi tema nooruslik vabaduse ja elujanu siiski olema eriti silmatorkav, et siit on alguse saanud tänapäeva üliõpilaspriiuse nimetus: „*buršš*.“ See sõna — *bursa* — on tekkinud kloostristipendiaadist — küllalt iseloomustav kuristik ametlikkuse ja läbi aastasade säiliva tegelikkuse vahel!

Toodud näide isegi tõestab, et keskaegset munküliõpilase tüüpi sugugi pole vaja kujutella väga „munklikuna, kuigi muidugi teiste hulgas leidus ka tõelisi munke. Aga samuti leidub ka meie „tudengite“ hulgas tuupureid! Kuigi see ametlikule ideaalile — ainult õppijale — vastav üliõpilastüüp on sama vana kui ülikool, jätame ta omast jätkuvast vaatlusest hoopis kõrvale; peame endastmõistetavaks, et juba *bursas*, ja edasi reformatsiooniülikoolis, siis 17. sajandi sõjakate üliõpilaste, 18. sajandi jämedate *renomistide* ja peenutsevate *petit maître*’ite seas, bursikoosel ja poliitilisel 19. sajandil ja uudsetegi üliõpilaste keskel leidub eraklikke „*metsikuid*“, organiseerumatu inimesi, kes on kaugel kaasaegset noorust valitsevatest tendentsidest. Aga see mass on kõikidel sajanditel nii taolise mentaliteedina, et tema kirjeldamiseks vaevalt maksab võtta ette rännakut keskaegsest *bursast* tänapäeva Tartu üliõpilaskonnani.

Meid huvitab ainult see üliõpilane, kelles nooruslikkus võitnud ametlikud kitsendused, kes ise endast on kujundanud tüübi, mis ei kattu ülemuse täpsate eeskirjadega.

See üliõpilane minetas juba 16. sajandil lõplikult mungaideaali ning vahetas mungarüü täriseva sõdurirõivastisega. Kolm sajandit on mõök tähtsamaks üliõpilasutensüüks kui sullepea.

Selle sõdurliku üliõpilastüübi kujunemislugu nähtub otse Tartu rootsiaegsest *academiast*. Kui sirvida sellest ajast säilinud ürikulehti, siis tundub üliõpilaste seas valitsevat ränka mõõka lohistav viinakõri, kelle organiseerimistarve oli ainult omakaitseks kaklustel ja põhjalikumaks *beaanide* ekspluateerimiseks. Veidi hiljem hüüti Saksamaal säärast karekarulist üliõpilast päris tabavalt *renomistiks*: terve tema ülalpidu seisis harkjalgselt renomeerivas kaklemises, joomises ja naisterahvastele liigategemises.

Säärase üliõpilastüübi tekkimine on seletatav ajal, kus kestva sõja tagajärjel üldse kombed olid muutunud rövedateks, ja maal, mida ülikooli asutajagi nimetas „martiaalseks;“ on seletatav ka 17. sajandi ülikoolis, mis oli kaotanud skolastilise mõtte, veel aga ei olnud saavutanud uut sisu, ning seepärast kaldus sisemisest tühjusest mõnessegi äärmusse. Veel ei olnud ju ulatunud *academia*’tesse teaduse viimaseaja edusamud, veel ei olnud tõusnud ülikoolireformi ideed.

Nii peame *Academia Gustaviana Dorpatensis*’tki mõistma õige suuresti ebamäärase sihiga ülemineku aja ülikoolina, mille jüngrid rohkem *Marsi* kui *muuside* juures ennast kodusena tundsid — osalt ka sellepärast, et muusidel ülikoolis päris mugav ei olnud. See seletab kõik kareduse ja jämeduse, mis valitses selleaegset üliõpilaselu; oli ju ülikooliski veel õige tooreid kombeid eesotsas kurikuulsa *depositsiooniga*. See protseduur vastas ideeliselt meie immatrikulatsioonile, toimus aga õige tegelikul viisil, et seda selgemini väljendada ülikooli purifitseerivat mõju.

Meie teame aga Saksamaalt, et depositsioonide juures mitte harva ei kannatanud ribi- ja muud luud-kondid, kõnelemata hammastest; ja et sõjakastoorel Liivimaal enam peenutseti, pole samuti põhjust arvata . . . Kui aga niisugused asjad kuulusid juba ametlikku programmi, siis võib igauks järeldada privaatelu iseloomu üle.

Et teatav ja õige suur sisuline vahe on 1656 lõppenud *Gustaviana* ja 1690 avatud *Gustavo-Carolina* vahel, see ei selgu mitte ainult mehhaaniliselt 24-aastasest ajavahemikust, vaid ülikoolisündmustest vahepeal ja ka ülikooli muutunud rahvuslikust koosseisust. Nimelt tõuseb juba Tartu, veel enam aga Pärnu uues ülikoolis tunduvalt saksa elemendi osa tähtsus. See on tähtis just seepärast, et vahepeal Saksamaal teostunud suur pööre ülikoolielus juhtsõna all: „*honnête õpetatus, beauté d’esprit, un bon goût ja galanterie* teevad ühe *parfait homme Säge*.“ See Thomasius’e prantsusepärase, väga ilmalik õpetelaseideaal inaugureeribki äära, mille üliõpilaslikku tüüpi karrikeeritakse moekergatsina. Tudeng *à la mode*, või nagu seda hiljem nimetatakse — *petit maître*, ei ole olnud võõras ka meie ülikoolile; on ju ainuke säilinud tudengipilt-karrikaatuur just säärasest peenutsejast. Just see aga, et „*academicus pernaviensis*’t“ veel ilmaimena kujutatakse moeparukas, viisipärase väljaõmmeldud kuue ja siidsukkadega, — see näitab siiski, et see tüüp Maarjamaal oli alles suur uudis. Ja tõepoolest ka Saksas oli ju alles *petit-maître*’likkuse algajastu, kui juba Põhja Sõda 1710 lõpetab meie ülikooli.

Vaimumuutusest ülikoolis annab muide tunnistust *depositsioonide* kadumine. *Gustavo Carolina* ametnikkude nimekirjas ei figureeri üldse *deposiitorit* ja 1691. aastast on olemas koguni keeld seda kommet (eraviisil) rakendada.

Sama suur pidi murrang olema üliõpilaslikus hingeelus. Kui toorelt-nõudleval, mõõgaga käskleval *Gustaviana* tudengil kahtlemata oli sarnasust umbes samaastmelise saksa arusaamisega, et

Wenn ein student würd geporn
So werden im vier baurn ußertorn,
Ein baur, der in nert,
Der ander, der im den martt fert,
Der drit, so fut in in d’hell fert,
Und der viert, der im ain fchöns weib beschert.
(Zimmerni kroonita)

siis vähemalt Pärnus pidi hakkama mõjuma sel ajal v’gevalt tõusev pietistlik ajavaim. Siiski pole põhjust arvata, et mingisugune sotsiaalne tunne oleks valitsenud tudengeid: see oli kuulmatu Prantsuse suure revolutsioonini.

Just hirm Prantsuse revolutsiooni mõjude eest sundiski vene isevalitsejaid Tartus avama *Landesuniversität*’i balti aadliku noorsoo *commodité*’ks. Kardeti nimelt, et kura, liivi ja eesti aristokraatide pojad Saksamaal õppides nakatakse revolutsioonärsesest vaimust ja nii trooni alustalad võivad hakata kõikumale. Tõepoolest oli ju liivi-

maalane von Dahl 1792 juhtinud Jena üliõpilaste protestlahkumist Nohrasse, tõepoolest oli ju baltlaste käes selleaegse saksa üliõpilaselu sügavamad niidid *salaordude* juhtidena. Ja kaasaegse noore paruni hingeelust annab tunnistust lause: „olen täis armastust Liivimaa vastu ja kahetsen aadli põikpäisust ja rõhutud maarahva viletsust; kahekordselt on kahetsetav aadli pimedus, keda ootab prantsuse saatust, kui ta varsti ei ava oma silmad“ (parun Bruiningk'i kiri Garlieb Merkel'ile, 1797).

See läänest kaasatoodud sotsiaalne suhtumus ei kestnud muidugi kaua Liivimaa südames. Seda enam ajas juuri siinses rüütellikus ümbruses üliõpilasorganiseerumine, mille koju tagasi pöörduvad balti tudengid viimase saavutisena impoorteerisid Saksamaalt.

Saksamaal oli toimunud tähelepandavaid muuteid ajavahemikul, mis lahutab Pärnu *academia*'t (1710) uuest Dorpati *Universität*'ist (1802). Kare renomism oli pugunud varju maa-alalistesse kogudesse (*Landsmannschaften*), kuna ajakohasem, rokokoo-peen üliõpilasvaimus *salaordudest* oli omale ehitanud keskkohad. See viimane ja arenenum vorm valitses tegelikult esimest, ning pärast sajandi keskpaika võib märgata koguni *Landsmannschaft*'ide hävingut. Siis tuleb aga pööre — ühes rokokooaga kaovad ordud ja tugevnevad jämedad maakondlikud ühendused. Ühtlasi hakkavad need otsima omavahelisi kokkupuuteid ja taotletakse koguni kõrgemat, ühendavat organisatsiooni — üliõpilaskonda, *Burschenschaft*'i.

Saksamaal ei jõutud enne Napoleonisõdade lõppu säärase ettevõtte teostamiseni. Tartus aga luuakse üliõp. Kieseritsky algatusel juba 1803 üldine *Burschenschaft*, mis näib olevat eksisteerinud mitu head aastat. Muidugi oli selle loomine ja säilitamine kerge, kuni üliõpilaste arv ei küündinud sajanigi . . . Üliõpilashulga suurenedes aga laostub üliõpilaskond ja algab kaks aastakümnet kestev võitlus üliõpilaskondliku ühisvaimu ja korporatiivse eraldumistahte vahel.

Tähtsa ja eriti silmatorkava osa Tartu üliõpilaskonnast moodustasid tema esimestel aastakümnetel Saksamaalt koju tulnud igivanad tudengid, kes osalt keisri käsus, osalt odavamate elutingimuste ja osalt lubatud privileegide pärast jätkasid „õpinguid“ Emajõe ääres. Et selleaegne ülikool suurel määral oli loodud „aadliku noorsoo *commodité*'ks“ — *mugavuseks* — siis ei teiud küll õpingud kellelegi liiga. K. E. v. Baer ütleb, et aastad Tartus olevat „teaduslikult maha visatud.“ Selle-eest oli neil bursidel seda põhjalikum võimalus Tartus rakendada oma vehklemissosavust ja jõomajõudu. Huvitav, et esimese Tartu korporatsiooni asutamispäevagi loetakse *duelli* järgi, mille 1808 sooritanud Göttingnist relegeeritud sammalpead.

Nende jooma ja lõomameeste kõrval, ja vaimselt koguni kindlasti enne neid, resideeris Tartus kõlblik-idealistik meelsus, mis sai elustatud Saksa-

maa samaaegsest *burschenschaft*'likust liikumisest. Neid valitses „*Turnvater*“ Jahni *vanasaksaline* ideaal, mis küll vähem oli sisuliselt selge, kui väljendatud frisuuris *à la Sand* (v. Kotzebue tapja), kõrgekaelustega jakkides jne. Tartu üliõpilaselu tihedat sidet samaaegse Saksamaaga kinnitab muide seegi, et Jena kuulsa „*Burschenschaft*'i“¹⁾ esimese eestseisuse üheksast mehest oli kolm baltlast, kellest üks tuttav hilisema Tartu tegelasena.

Peale päris-vanasaksalise meelsusega „*köhl-laste*“ leidis Tartus teisigi (veidi opositsioonilisi) idealiste. Ülikooli teise aastakümne algusel on neid näit. K. E. v. Baer'i ümber koondunud salkkond, mis eriti silmapaistvat osa mängis Tartus, luues uue organiseerimismoodusena grupeerimise fakulteetide järgi. Kuid see idee, nagu üldse kõik *burschenschaftlikud* üritused ei suutnud saavutada kestva edu. 30-te aastate alguseks oli otsustatud organiseerimisvormi-võitlus *korporantismi* kasuks.

Selle korporantismi põhijooneks oli teatav sõdurlikkus. On ju nimigi (*Corps ~ Korps*) tekkinud Napoleoni-sõdade militäärsest terminoloogist ja algupärane *landsmannschaft*'likkuski pärineb otsejones sõdurlikust *renomismist*. Nagu ülal öeldud, *kahevõitlus* oli korporatsioonielu tähtsaim sündmus²⁾ ja nende ühingute (ainsaks inventariks olid kaua — ligi nelikümmend³⁾ aastat! — paukimisriistad. Terve huvi keerles *Anschiss*²⁾ ja *Wanzenrumm*³⁾ ümber, ideoloogia asemel oli „vapper ülesastumine“.

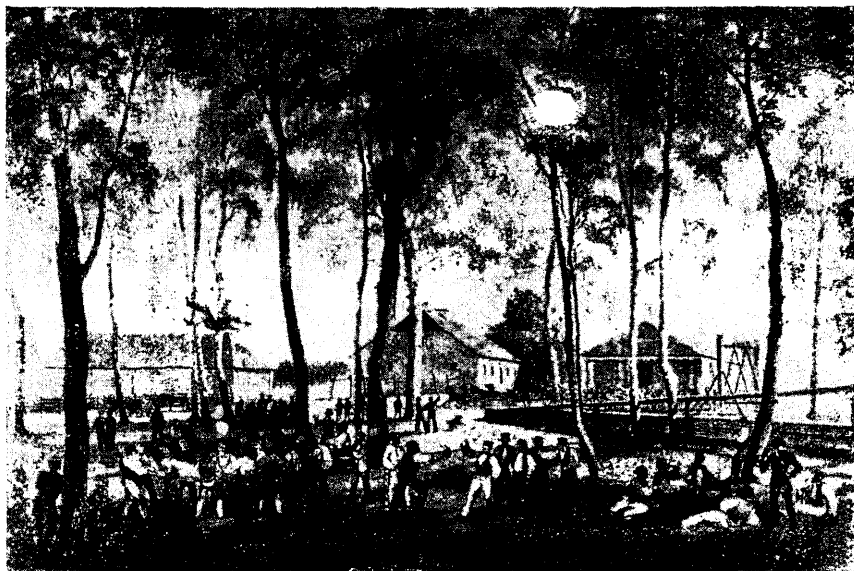
Siiski ei saa eitada ka selle korporantismi kujundavat mõju (iseasi, kuidas teda hinnata . . .). Igatahes arendas ta osaliste „enesetunnet“ ja kõvendas aumõistet — mis paraku seisid ainult *noli me tangere's*; samuti kõvendas ta kodudes õrnakesteks jäänud mammapoegi, ja tegi, nagu väidavad kõik kooli läbiteinud, kahe kuni kolme aastaga poisikestest täismehed. Kas aga see „areng“ oli terve, kas need elamused parem veel ei oleks võinud oodata — see kõik ei kuulu selle refereeringu raamidesse. Olgu ainult rõhutatud, et ta tõesti andis kindla usu üleolekusse ja sise-mise pideme *rahvakamandamiseks*. Ja see oli tolaeagsele balti haritlasele tarvilik.

Pedagoogiline tehnika, mida balti korporantism rakendas, seisis ennekõike distsipliiniga harjutamises: vanadusastmestiku järjekorras pidi üks teise sõna kuulama. Teine väga hinnatav nõue liikme vastu on terve inimõistuse ja iseseisva otsustamise arendamine huumoririkka *aasimise* abil. See³⁾ mautiline tehnika on päris ilmaaegu meil sattunud halba kuulsusse; võibolla sellepärast, et tema³⁾ firma all toimiti iga-

1) millest muide pärinevad praegused Saksa Vabariigi värvid.

2) *Anschiss*'iks nimetatakse küllaldase suurusega haava kahevõitluse lõpetamiseks.

3) *Wanzenrumm* oli (äärmuseni tervisekahjulik) tudengijook kuni õlle-ajajärgu alguseni, mis oli alles 60-tes aastates.

Tudengid Mollatsi kõrtsi juures,
vasemal *Fuchsprellen*, keskel *mensuur*, paremal *kneipimine*.

sugu toorusi: nii *Fuchsrütt'e*¹⁾, mille tagajärjel (eriti hilisemal ajal) luumurdud olid tavalised, ja *Fuchsprellen*²⁾, mida mõnigi mees eluaeg olevat mäletanud. Kui niisugustele „ajaviidetele“ lisaks arvata igapäevane tegevus vehklemislaval ja joomalauas, ning arvestada enamiku korporatsiooniburside pea täieliku hoidumisega õppetööst, siis on aga ühtlasi selged ka negatiivsed sihid, milleni mõnigi õige kasvatusprintsipi välja tüüris. Nii tehti küll üllatavalt lühikese ajaga poisikesest mees, aga milline mees. . . ?

„ . . . mees kes hindas kõrgelt oma vabadust,“ ütleb üks tuntud balti kirjanik; aga kahjuks mees, kes teiste vabadust üldse ei hinnanud, kellel üldse puudus sotsiaalne närv, kellel selle eest aga oli arenenud „seltskondlik aumõiste ja sündsusetunne.“ Kõik inimesed jagati kaheks, ühede vastu oldi piinlikult viisipärane, teiste vastu lubati omale kõik. „Gnot“ oli igaüks, kes polnud satisfaktsioonivõimeline ja „kulle“³⁾ oli vaevalt veel inimene. Sealjuures ei olnud see uhkeldav enesehindamine millegagi põhjendatud — vaimsed huvid on kõigi tunnistuste järgi olnud pea ikka null (välja arvatud lühike tõusuaeg mõnel pool 50-te aastate alguses) ja hiljem teadmiste puuduse üle ironiseerivad üksikud ise, olles enast edasi harinud tagantjärele.

1) *Fuchsrütt* oli ratsasõit (voorimehe) hobuse seljas läbi kaasvõitlejate „lipu“, kes püüdsid hobust igati hirmutada. Veel elukardetavam oli muide läbi põleva lipu sõitmine, estoonlyaste armastatud ajaviide.

2) *Fuchsprellen* — rebane visatakse teki abil õhku, ja peab enne mahaprantsatamist õhus kolm korda hüüdma „vivat-crescat-floreat.“

3) „Kulle“ks“ hüüti eestlasi — voorimehe hoiatushüüde järgi: kuule!

Kuid meie ei saa jätta veel kord tunnustamata selle üliõpilaskasvatuse otstarbekohasust vähemusrahvusele, kes arvas ennast sündinud olevat teiste kamandajaks ja käskijaks. Ja nii need üliõpilasideaalid on ainult valmistajad ülesandeks: „saksa kommet ja saksa iseloomu kõrgel hoida.“ nagu ütleb Allgemeiner Comment'i alguslauseid.

See sakslus Baltimail oli kaua mitte ainult ideevaene, vaid ka õige harimatu. Üle Panteniuse keskpärasuse ei küündinud selle kirjanduse tipud ja balti luule haripunkti kujundab tuntud Königsbergi professori arvamust mööda Tartu üliõpilaste lõbus lorilaulik Karl Petersen, „*der Dicke*.“ See-eest oli aga sellel spirituaalselt keskpärasel keskkonnal tõsi taga usulise ilmavaatega.

„*Kristus on balti kodude alusmüür juba Risti sõjast saadik*,“ — seda lööklauset võib tihti kohata vastavas ajakirjanduses. Tõepoolest on balti härrasmehe väheseks vaimseks tegevuseks läbi aastasadade olnud pühapäevane jumalateenistus. Ja see on generatsioonide kestel sügavalt juurdunud.

Nii on arusaadav, et pieteedirikkamad ja tundlikumad natuurid protestivad jumalavalatuse vastu, mis jõudsalt arenes sõdurlikus korporatsioonis. Ühtlasi aga suunati kallaletungid ebakõlbluse vastu peekri ja mööga tähe all elavas üliõpilaselusel. Nii on kõlbluse ja kristluse probleemid ainsad sügavamad läinud sajandi Tartu üliõpilaskonnas, ja needki kerkivad ainult säärase rakendusküsimuste juures, nagu duelli vabatahtlikkus ja pistoliduelli sagedus. Ühtlasi see kõlblas-usuline opositsioon omab avaramad üliõpilaskondlikud ideaalid valitsevast korporantismist. Ta otsib teid kõikide üliõpilaste otse-

seks liitmiseks, mis tuhandest vähema arvulises kaasvõitlejaskonnas poleks olnud võimatu.

Sääraseid kõlblaid opositsioone kohtame Tartus igal aastakümnel, 1834 suletud *Dörptsche Burschenschaft* oli säärane kolle, 40-te aastate Hesselbergi *unerschroekene Kohorte* säärane liikumine, *Repräsentanten Convent*'ki kuulub siia nagu eriti 60-te aastate ideelise üritus, *Arminia* (1866 Ch! C! haavamise pärast suletud). Veel 70-tel aastatel tekib „*metsikute*“ liikumine ideeliste eesmärkidega, seitsaadik on aga juba mittesaksa elemendid Tartu üliõpilaskonna ideelised juhid. Seni aga, läbi *Dorpati Üiversiteedi* kõikide eksistentsiaastakümnete on valitsevale korporatsioonile tugev kristlik-kõlblas opositsioon üliõpilaskondlike ideaalidega, mida kannavad eriti teoloogid või teoloogide perekondadest võrsunud üliõpilased.

See vool on ka suundaandev eesti üliõpilasorganiseerumise esimestele aastakümnetele. *Eesti Üliõpilaste Seltsi* esimeesteks on kuni *Frat. Viliensise* ajastuni 14 teoloogi ja 3 mitte-teoloogi! Ja nende teoloogide seas on olnud igatahes mõjukaid mehi, nagu Joh. Tischler ja V. Reiman, kantud ideoloogias, mis „*Arminia*“ järellainetena liikusid Tartus.

Kuna eestlasel tol ajal üliõpilasasjades polnud võimalust kaasa kõnelda, siis see kristlik-kõlblas vool tundis missioonina ainult ilmavaate teostamist oma keskel. Kõned näivad oluvat õige vagad ja S-i sisemises elus ei ole mitte ainult buršikoossed kombat puudunud (sel buršikositeedi õitsengul Tartus!), vaid koguni rõõm ning lustlik meel. Igatahes kinnitab üks *Frat. Viliensise* hilisem asutaja, et ta just üleliigse vagatsemise ja norutamise pärast esialgu EÜS-ist eemale jäänud. „*S-is heideti ebasündsat naljagi ainult Reimani selja taga ja igauks katsus teisest enam morališch olla*“ . . .

Kaaluvaks põhjuseks sellele vaimule oli tolleaegse eesti üliõpilaskoondise isiklik koosseis — peaaegu kõik vaimukamad mehed teoloogid veidi pietistliku ilmavaatega. Ühtlasi aga mõjusid kaasa surutud majanduslikud tingimused ja väike enesetunne, et ei juletud ega suudetud teostada selleaegseid üliõpilasideaale. Kahtlemata on aga eesti üliõpilaskoondise esialgse vaimse ilme kujunemises tähendusrikkamaks põhjuseks ilmavaatelised veendumused.

Võib olla seepärast, et need veendumused ainult õige algelise vormi (*Theol. Verein*'i mõju) olid võtnud ja arenevat organisatsiooni enam ei rahuldanud, vististi aga veel enam seepärast, et isiklik koosseisus sündiv teoloogide osatähtsuse vähenemine ja ühtlasi tugev rahvusliku enesetunde tõus tekitasid jõuküllasema liikumise, — igatahes 80-te aastate lõpus taandub kristlik-kõlblas vool juhtivalt kohalt. Ta ei ole ka enam kunagi suutnud avaldada kuigi suurt mõju meie üliõpilaskonna ilmele.

Murrangu moodustab *Frat. Viliensise* ajastu, mis „osakonnaga“ koos toob eesti üliõpilasel

nooruslikku buršikositeeti veidi naiivi ja nooreltvana moraliteedi asemele. Vilistlase Heinrich Rosenthal'i auspiitside all teostasid eriti Oskar Kallas ja Jaan Tõnisson seda korporantismi, mis varsti eriti sügavaid juuri ajas meie üliõpilasel.

Korporatsioon, *Frat. Viliensise* mõttes, pidi olema vahend, millega tõsta eesti noore haritlase nõrka enesetunnet, millega talle taheti anda sisemist kindlust saksa seltskonnas ja isegi väärtust nais-terahvaste silmis. Rõhutab ju üks selleaegseid mehi avalikultki: „Korporatsioon aitaks tagasi võita eesti (haritud) naise, kes praegu väga võõra mõju all.“ Niisiis umbes samad põhjused, mis hiljem viisid *Eesti Nooresoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumi* avamisele!

See üksi näitab suurt vahet ka algelise eesti ja saksa korporatsiooni vahel. Kuna saksa korporatsioon ka oma hingeelulistes põhjustes ja põhjendustes jatkas keskaegseid nähteid, siis eestlased võtsid üle ainult vormi tähtsa pedagoogilise tehnikana, andes sealjuures asjale täitsa uue, ja nimelt rahvusliku sisu.

Selle taotlemisel on eesti üliõpilaselu enam lõige kaasaegsest eesti ajaloost, kui selleaegse üliõpilaselu arenguloo osa. Aga just see annab talle ka erilise tähtsuse Tartu üliõpilaselus: nii tuleb siia *sotsiaalne moment*, mis veel seni suuremalt ei olnud mõjunud Emajõe ääres.

Paraku peab arvestama sellega, et mitte kõik *Fr. Viliensise* liikmed ei saanud ühes buršikositeediga osa tema eestipärasest põhjendist. See ideoloogiga oli alles nii uuenduslik, et vaevalt juhtkond seda suutis sirgjooneliselt teostada; suur hulk jooksis kaasa, ilma et oleks osanud korporatsioonis teha pretsiisset vahet rahvuslikult tarviliku ja üliõpilaslikult mugava vahel. Nii ka hilisem differentseerumine arendab *Fr. Viliensise* algmeid õige mitmes eri suunas: loojad ise on korporantismi reformeerinud ja mugandanud EÜS-is, teised teda süvendanud *Fr. Esticas*, kolmandad teda edasi arendanud *Sakalas*.

Kõige uuenduslikum ja jätkuvale ajaloole tähtsam on muidugi muutus, mille see eesti ürgburšikoosne vaim teostas *Eesti Üliõpilaste Seltsis* rahvuslikel kaalutlusil. Küll anti seal ka vabale üliõpilaslikkusele ruumi, kuid ainult niipalju kui see ei takistanud rahvuslikku literaarset, poliitilist ja teaduslikku tööd.

Siit algab meie üliõpilaskonna põhjalikum rahvuslik ilmavaade, mis on põhjendunud iseteadvuses ja iseseisvuses. Aga veel enne kui need algatused täiel määral saavad puhkeda ning õitsele lüüa eesti üliõpilaste peres, sünnib teatavas osas temast suuri muudatusi alanud vene ajastu mõjutusel.

Venestamisajajärk on Tartu üliõpilasideoloogiasse lisandanud revolutsionäärse elemendi.

Seda ei tundnud saksa üliõpilaskond ka eelmisel sajandil põranda alla surutult, ja aina jär-

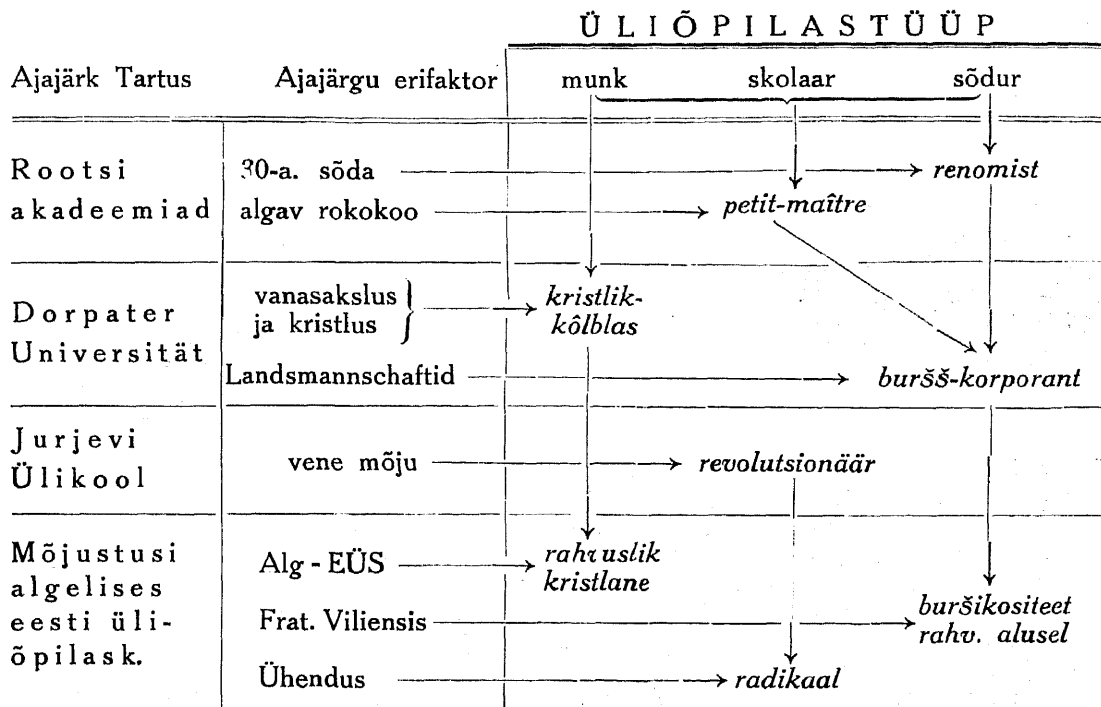
jekindlalt mittepoliitilisusest kõneleb ka nende täielik tagasitõmbumine üliõpilasrahutuste päevist 1890. kuni 1905. a. revolutsioonini. Kuna ka eesti üliõpilaskoondis asus buršikoosel alusel, on endastmõistetav temagi hoidumine revolutsioonäärsest tegevusest. Pealegi asus EÜS-i juhtkond seisukohal, et venelise revolutsiooniga ei kattu eesti rahvuslikud huvid.

Selles küsimuses eriarvamused olid eraldusid varsti radikaalse elemendina. Vastukaaluks EÜS-i organiseerimisküsimustes saksalisele orientatsioonile avaldus selle „Jaaksonia“ ja „Aquilonia“ ebamäärane veneline suhtumus ning täielik solidariiteet üliõpilasrahutustega. Alul ainult päris tähtsusetu salk kasvas jõudsasti selmääral, kui veneliseks muutunud keskkoolikasvatuse suutis

noori [eestlasi- sügavamalt siduda vene noorsoo revolutsiooniliste püüetega.

Alul igatahes enam orientatsiooniküsimus, muutus vahe EÜS-i ja „radikaalide“ vahel varsti ilmavaate-probleemiks. Eriti kui sotsialism haaras osa eesti tõusvat intelligentsi marksistliku mõtlemise veenvuse ja konspiratiivse tegevuse salapärase võluga, mis kinnitus revolutsiooniasatate vaimustusalangus, — siis tekkis püsiv liikumine, mille vormimine kujundas „Ühenduse“ Tartus ja andis ilme Venemaal töötavatele eesti üliõpilaskoondistele.

Nii on kokkuvõtlikult esitatud kõik tähtsamad välismõjustused, mis kujundanud Tartu eesti üliõpilaskonna vaimse ilme ja loonud aluse iseseisvarengule, mis toimunud viimaseil aastakümneil.

Siit edasi toimub eesti üliõpilasideaalide diferentseerumine Tartus õige tihedalt seondudes nende välismõjustistega: põhiliseks küsimuseks näib olevat nende jaatamine või eitamine. Nii eesti korporantlikkuse ja seltslikuse vahel üheks kaaluvamaks eraldusmomendiks on suhtumine teatavasse traditsioonesse.

Peale nende Tartu sisetegurite (organisatsioonide tekkimine, nende liikmestik jne.) on eesti üliõpilastüübi kujunemisele oluliselt mõjunud uued momendid, mis tulid Venemaal, Peterburis ja Riias, iseseisvalt tekkinud organisatsioonidelt, kes Eesti iseseisvumisega asusid Tartu.

Kuid kõik need mõjustused on viimasel aastakümnel teinud läbi nii sügava arengu ja eriti intensiivse assimileerumisprotsessi, et võib juba hakata kõnelema eesti üliõpilastüübist ja rah-

vuslikust üliõpilasideaalist. Sellekõrval kõik ajaloolised vahed ja erinevused luituvad ja hajuvad, ning isegi „seltsi“ — „korporatsiooni“ vahe-tegemine muutub üha abstraktsemaks historitsismiks. Ainult välimärgi küsimus ja sõnake organisatsiooni nimetuse ees veel tunnistavad kunagisest vahest. Vist küll oleks aeg seegi unustada ja kirjutada *Põhjala, Ilmatar* ning *Sakaala*, jättes nimetuse ette paigutamata *corp!* või *ÜS*.

Selle eest tuleks süvendada vaimseid rühmitumisi ja seisukohavõtte. Ja et areng sinna poole läheb, seda tunnistavad juba praegu kaks iseseisvat laagrit: ühe keskuseks on *Ak. Sotsialistlik Ühing* ja teiseks näib kujunevat *ARK*.

See oleks eesti üliõpilasideaalide terve areng!

Ilmar Tõniste.

Tartu ülikooli esimene
kantsler
Liivimaa kindralkuberner
Johan Skytte.

ACADEMIA GUSTAVA

kindralkuberner Johan Skytte

Tartus, 15. detsember 1686

MILLISE hüve ja väärtuse meie kaks aastat tagasi asutatud gümnaasiumiga oleme saavutanud, sellest annab parima tunnistuse olukord, milleni see asutis oma võidukäigus on jõudnud, seda tunnistab ka doktorite, magistrite ja professorite arv ja üliõpilaste hulk. Need tõsiasiad annavad seda parema tunnistuse, et julmad ja pahatahtlikud inimesed tigeada südamega ja terava keelega on püüdnud kodus ja võõrsil seda tööd laita ja õhnestada ning on seda asutist sel teel püüdnud allapoole kiskuda. Seda enam, seda kiiremini ja seda paremini on ta edenenud. Jumala armust ja kuninglikust liberaalsusest on see asutis siiski püsinud tugevana ja härrad professorid on oma töös ja kohustis nii järjekindlalt edasi sammunud, et neid miski ei ole võinud kohutada.

On küllalt põhjust tänada Jumalat selle eest, et ta kitsastest raamidest, milles tööd alustati, on lasknud tõusta nii suurepärase et-

tevõtte, nagu seda täna võime näha. Selle üle ei imesta enam keegi. Kui meie aga pöörame tähelepanu sellele, mis Tema Kuninglik Majesteet siin seni on teinud ja edaspidigi teeb, siis peab tunnistama, et see linn ja maa on saavutanud suure hüve ja õndsuse, mis Tema Majesteedi poolt on rajatud nii tugevale põhjale, et seda kellegi inimese pahatahtlus ega muu õnnetus ei või lõhkuda ega kõigutada. Tema Kuninglik Kõrgus on tahtnud selle gümnaasiumi ehitada nõnda, et õpetuse kuiv ja vilets pind oleks seda küpssem osavusele ja vabadele kunstidele; on tahtnud selle korraldada nõnda, et ei puuduks midagi, kui see muuta akadeemiaks või universiteediks.

Edasi näitab kindralkuberner oma kõne mõnedes punktides põhjustele, mis pärast Tartu ülikooli tuleb rohkem hinnata, kui mitmeid teisi sellesarnaseid õppeasutisi:

1. Mida kõrgem on ühe eseme

looja või asutaja, seda kõrgemaks tuleb pidada tema alustusi.

Jumalale järgmisena tuleb austada kuningat, kes on võitnud oma lähemad naabrid ja vähendanud Austria võimu; kes on toonud kristlastele vabadust ja selle eest mis ta asutanud, on ka hoolt kandnud.

2. Ei või salata, et on kergem asutada muusadele ja vabadele kunstidele asukohti rahu ajal, mil kõikjal valitseb kord. Tema Kuninglik Majesteet on aga oma kubernerit algatusel ja palvel seda asutist armastanud ja käskinud edasi viia ja kõige raskemal sõja-aegadel, mil Tema Majesteet ise viibis kaugel Saksamaal, juba täiesti Marsi süles keset ägedamat lahingukära...²⁾

3. Tema Kuninglik Majesteet on sealjuures Liivimaad ka sel viisil meeles pidanud, et ta makstud ja professorite palgad ning muud väljaminekud võib võtta ja üle tuua Ingerimaalt, Liivi vabade kunstide rikkalt emalt.

4. Mitte üksi aadel ja kodanikuseisus, vaid ka vaesed talupojad peavad osa saama neist suurtest andidest, mis neile seni keelatud olid, ja nemad peavad midagi õppima, mille tõttu ühes nende kehadele ihaldataks ka nende vaimu päriks saada. See on eriliselt suur heategu, kui ka madalamad seisused, kellel puuduvad toitmiseks varandused, võivad omandada vaimu toitu, (mis on

²⁾ Järgnevad seletused kuni järgmise lõikeni on välja jäetud.

VIANA AVAMISEL

Skytte poolt peetud kõne,
toobril 1632. a.¹⁾

kohaseks abinõuks eelmise saavutamiseks); et seda seni ei ole sündinud, selle eest vastutagu need, kes on süüdi.

Kui Jumal aitaks, et rüütelkond seda tunnistaks ja õieti selles asjas hakkaks talitama, siis tuleks suure tühjuse järele jälle uus ülesehitamine ja jämeda barbaarsuse järele loidaks uus ja armas voo- ruse valgus; needuse järele tuleks jumala õnnistus . . .

5. Lõpuks olgu kõigile teada, et mitmed Euroopa ülikoolid on rajatud heale alusele, kuid nad on sattunud hiljem valele teele ja on saanud kasutuks. Teoloogid on üle läinud metafüüsistele spekulatsioonidele ja paganusele, kuna juristid, meedikud ja filosoofid oma üleilgse lobisemisega on välja kutsunud terve ilma naeru. T. K. Majesteet ei taha siin näha seesugust ja keelab selle kõigevaljumiini. Kõigi professorite töö ja hool peab juhutama sellele, et noorsugu kinni ei hoitaks teoreetilises labürindis, vaid teda juhitaks praktilisele tegevusele Jumala ja inimeste kasuks.

Pöördudes Liivimaa seisuste poole, manitses kindralkuberner neid tunnustama, kui võrt suure tähtsusega on, et Liivimaad juhitakse voo- rusele ja kõlblusele. Sellist hüvet ei saavutata milgi teisel teel paremini, kui et keset maad luuakse seesugune asutis, kus jõuliselt ja osavalt kõrvaldatakse

Tartu ülikooli asutaja
Rootsi kuningas
Gustav Adolf.

teelt barbaarsus. Kui liivimaalased seda ei tahaks tunnustada, oleksid nad õigusega kõige tänamatum rahvas.

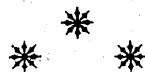
Kindralkuberner soovis, et akadeemia oleks neile ja nende järeltulijaile tarkuse templiks, osavuse asupaigaks, voo- ruse elukohaks, kunstide kindluseks ja kõigile teadustele avatud ruumiks. Et ta oleks neile igaviku kantsiks ja kaitstud sissekäiguks kõigile inimestele ja rahvastele päikese all. Selle eest on nende kõikide kohus pidada seda kuninglikku armu au sees ja soovida Tema Majesteedile pikka iga ja õnnelikku valitsusaega. Õnnitlegem endid ise ja omi kaas-

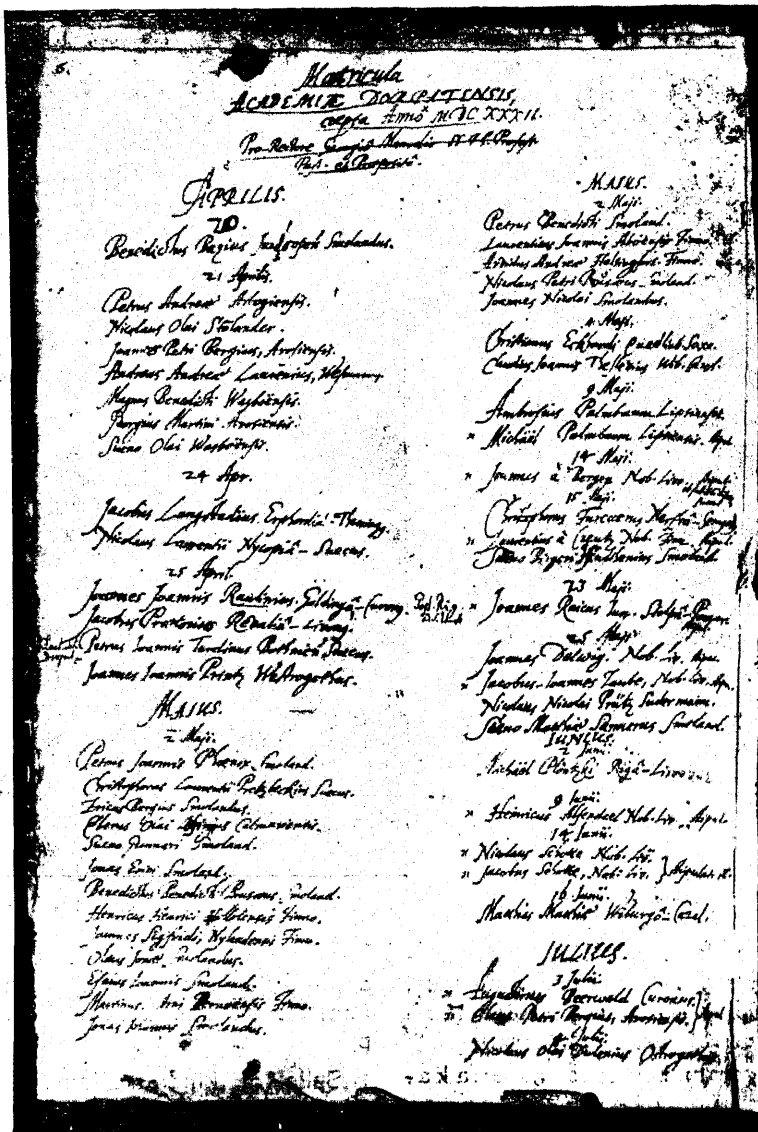
lasi, sel puhul, et Liivimaale on avatud ja soodustatud vabade kunstide ja keelte alus ja asupaik.

Sellejärgi kindralkuberner manitseb üliõpilasi ja professoreid omi ülesandeid hoolega täitma.

Lõpuks ütleb kindralkuberner, et kuna see akadeemia ei saa olla ilma teatavate privileegideta, õigusteta ja regaaliatega, siis on Kuninglik Kõrgus ka selle jaganud. T. Kuningliku Majesteedi nimel annab kindralkuberner laualseisvad dokumendid professoritele üle, palub neid vastu võtta, diplome ja privileege arhiivis alal hoida, regaaliaid aga kasutada.

1) Kõne on tõlgitud. „Tartu Ülikooli ajaloo allikaid. I Academia Gustaviana.“ järele. Varem trükkis ilmunud: Menius, Rel.; Bunge, Archiv VII; Kõne algtekst on ladina keelne ning on nähtavasti vabalt kuuldu järele kirja pandud.

Academia Gustaviana matrikliraamatu esilehekülg.
Matrikliraamat säilib Tartu ülikooli raamatukogus.

In Regia Academia Gustaviana 'Abol- phina Rector et Senatus studiosae Ju- ventuti.

Manitus üliõpilastele loengutel käimise ja eksamite tegemise kohta¹⁾.

Kõrgeauline Kuninglik Majes-
teet on afadeemilistes määrus-
tes teiste väga auväärt korral-
duste hulgas armuliselt käskinud,
et eksameid sagedamini korralda-

1) Edõlgitud tadina teelest teose järgi
„Tartu ülikooli ajaloo aastikaid. I Aca-
demia Gustaviana“.

taks. Ja seda mitte põhjuseta.
Selleks nimelt, et kohusetruu üli-
õpilase vastuvõttlik waim oman-
daks teadusi, on nõuetav mitte
üffi hää meetod teaduslikkude dist-
sipliinide edasi andmisel, ettekan-
deofatvus ja eraforraline kompe-
tentjus, waid samuti ka sagedane

fordamine ja samuti sagedane ef-
sam. Just eksamid on need, mis
suurendawad õppijais usinust, mis
teritawad tähelepanu ja peatwad
hoolet, et ettefantut mõistetasse
õieti ja täielikult: sest õppijad
teawad, et sellest, mida nad on
kuulanud, tuleb neil eksameil aru
anda. Wõib tergesti juhtuda, et
õppija teeb endale muret edasi-
jõudmise kahtlustega; eksamid on
need, mis asetawad fogu õppi-
jate töötawa otsekui teatawatesse
raamidesse, et ei kaldufaks kõr-
wale sellest, mis on hää ja õige.
Üliõpilased teewad eksame, et neil
ei oleks tarwis kuulda Seneca
ütelust: palju, mis on hädatar-
wilik, meie ei osta, sest oleme
õppinud mittetarwilikku. Kui mõ-
nigi kahtlus on tärkanud enne,
fiis kaob see eksami tegemise pu-
hul; waimuteratvus areneb, sa-
muti ka otustamiswõime, kõne-
ofatvus suureneb, mälu kasvab,
kujuneb wälja hääle, miimika ja
gestidega reguleeritud ettekande-
wiis.

Kui tuleb ilmsiks ülemäärast
enefehindamist ja kehlemist, fiis
see kõrwaldatakse eksami tegemi-
fega. Kaswaw põlwo kujuneb sel
teel warastest aastatest peale tõe-
lise humaniteedi kohasets. Ja
need, kes õpetamisel täidawad
hooletasti oma kohuseid, saatawad
sel wiisil teada kui palju Kristu-
fele ja wagadele muufadele pü-
hendatud noorfugu jõuab õppi-
mises edasi ja mis ta juba teab.

Sellepärast meie austame
alandslikumalt kõrgeaulise Majes-
teedi üliarmulikku korraldust; teie
aga, kõrge seisufega, teadufega
ja haridufega warustatud õppi-
jad, peate täiel määral silmas
pidama seda, et nõnda kui teie
juba warem olete kirjutanud oma
nimed atwalikele loenguile, nõnda
tuleb teil ka hoolega neist osa
wõtta.

Ja kuna meie loeme Kuning-
likust Akadeemilisest Määrustikust
pt. 20 n. 2 nõnda: mis puutub
aga sellese, et üliõpilased sage-
dasti jooksewad ülikoolist minema
ja jätawad auditooriumid tüh-
jaks, fiis seda Majesteet keelab
edaspidiseks äärmise waljufega.
Uleastujaid ta karistab.

Sellepärast tuleb teil wälkida mittetartwilitse lahkumisi loenguilt, kui feelatuid ja otsetui fattu, mis hädaohustab teie õpinguid, kuna teie teate, et neilt, kes selle feelu wastu toimitwad, peab osa stipendiumi ära wõetama. Mlatti aga mõelge: üttele, mis oled ja siin? Sellega saawutate, et olete ettevalmistatud kuuti, aastati ja semestriti korraldatawale eßfameile ja jõuate edasi kohusetruuduses ning außuses. Ja neid, kes on ußinad, Kuninglik Majesteet hooldab ja edustab suurima lahkusega; kes aga on kohustustes hoolitud, (nagu määrustes on öeldud) need saadab ta tagasi adra juurde.

Nõnda siis Kuningliku Majesteedi käsul, kuitwõrt see on meie wõimuses, meie aitame teid edasi

jumala abiga ja kutsume teid üles außameelsele kohusetäitmisle ja außastmete saawutamisele. Kes aga on hoolitud ja eßfomitelt kõrtwale hoiatwad, need teadku, et nad ei talita mitte üffi pühaliktu wandega antud töötuse wastu, haawates seega Jumalat ja kiirendades eelolewat hädaohtu, waid et ka meie, olles selleks sunnitud kohusetundest, Kõrgeaulise Majesteedi korraldußst mööda, karistame neid stipendiumite äratwõtmisega ja teiste ettenähtud karistustega. Meie soow on, et selle teadaande sißu saaks teatawats kõigile kui ka igale üßfikule üliõpilasele.

Sub Sigillo Univerßitatis, die 22. Notwembris, Anni 1646.

Rektor ja senat teatawad üliõpilastele eßfamide tähtajad ja manitsewad neid hoolfufesele.

S. P. P.

Kõrgeauline Kuninglik Majesteet määras akadeemilistes määrustes üliarmulikult kindlaks õppetegufufesele, kuitwõrt see toimub eßfamide kaudu, järgmise wormi ja seda kirilikult eßfufjul. Kirikus nimelt on tartwilit, et üßfikud liikmed annakßid oma ufutunnistufe, seßt ka kirikuõpetajate ametiustawuse kuulub teadmине, mida õpilased mõistatwad ja kuidas nad edasi jõuawad. Eßfamid seawad fogu õppetöö ja kasulikese teadmises edasijõudmise, teatawaise raamidese. Eßfamid on peegelpildiks sellest foolist, milles meie kõrd ißifikult kuuleme Sößan-

Kootßiaegne üliõpilaselu Tartu ülifooli protokollide walgußel.

Eßfimese rootßiaegse Tartu ülifooli üliõpilaselu suhtes patuwad allitmaterjalina küßaldasti huwi Tartu ülifooli protokollid. Tolleaegne Tartu üliõpilaspere kuulus priwileegide alufel ülifooli jurisdikßioonit alla. Igafuguste üleastumiste eßt mõistis üliõpilaste üle kohut ülifooli senat. Tartu ülifooli protokollides tajastub fogu tolleaegne üleemeelit, wallatu, ißegi toores üliõpilaselu. Nad wõimaldawad luu pilti kolme fajandi eßt Tartus asunud alma materit jüngritest.

Mitte ainult Tartu, waid ka üldse Rõõhjamaade selleaegne üliõpilaselu oli ißeloomustataw erilise toorufega¹⁾. Mii eßfimese kui ka teise Tartu ülifooli protokollid toowad sadade kaup professi kirjelidisi, kus üliõpilasi süüdistataße meie ajal mitte kergesti kujuteldawates üleatunimistes. Nende protokollide järele otustades ei olnud jüugi erakorraline nähe, kui üliõpilased õßfitti rahulikke todanitke küßitafid, neid surma ähwardufel sundisid tegema oma lõhuß igafugufeid narritempe. Üliõpilane oli rahuliku todaniku nuhtlufeks, see ei olnud ilalgi kindel teda ootawate wägitwallategude eßt. Katerufed olid igapäewafed asjad, eriline waen nõis walitßewat Tartu garisoni ja üliõpilaste wahel²⁾.

Mii järgnewad dokumendid tahawad anda kaitßelit pilti rootßiaegse üliõpilaslonna elu-olust, professidest — ka warjutälgedest.

1) J. Wajar. Üliõpilastond Tartu-Bärnu rootßiaegses ülifoolis.

2) Sealfamas.

Mõõgaga tallaletung lipnik Nilßonile¹⁾

Lipnik Nilßoni kaebus Martin Roslerit wastu. Süüdistaja kaebab: tulles 6-da jaanuari ööl oma korterist, et weel wahitonda kontrollida, tohanud ta Roslerit koos teiste üliõpilastega Need peatanud teda ja nõudnud, et ta ulataks oma wafatu käe. Kui ta sellest keeldus, öeldes, et jätku nad tema rahule, kuna ta tahab weel wahitonda minna, on süüdlane talle mõõgaga tallale tormanud ja teda haawanud laelast ning käest. Siis on nad teda Schlotmanni majast kuni müßitegija Christofferi majani jäglnud ja lugematu kõrdi ilma põhjufeta „hundsfoßitßs“ sõimanud. Ta omanud küß ka mõõga, kuid et ta oli wahitorral, et tohtinud ta seda paljastada, kuna juba kõrd olnud seetõttu ta elu hädaohtus.

Martin Rosler eitab süüdistust ja wäidab omalt poolt, et mitte hull üliõpilasi, waid ainult Bülow olnud temaga. Ta seletab edasi, et kaebaja tulnud talle joobnuma tänawat wastu ja kannud paljastatud mõõga. Kaebaja pole tahtnud teda mööda lasta ja kui ta kõrtwast püüdnud mööbuda, olla kaebaja risti ta teele ette astunud lõpuks olnud ta sunnitud mõõga haarama ja küßitajat lööma

Kaebaja seletab, et süüdlane tahab tött warjata. Ta soowib tunnistajate — nagu Erich Dillon, Steffan Tylßeni, najal fogu lugu wastupidiselt tõendada.

Kaebalune protesteerib Steffan Tylßeni kui parteilise ja wäärtufetu tunnistaja wastu. Steffan Tylßen märgib, et ta kaebalufe kaaslane olnud wiimafega

1) Tartu ülifooli prot. 8. jaanuar 1648. a.

ühel nõul. Nõutakse asjaosaliste lahkimist ja tehaße eelotßus:

Et kaebalune süüdistust eitab ja kaebaja tunnistajaid soowib kuitßuda, wõimaldataffe sõjawõe tohtu torra järele ilma erandita nende üle tuulamine. Neile eßitataffe wande all küßimused:

1. Kas tahtis lipnik 6. jaanuaril tell 8 õhtul wahitonda minna ja kui ta jõudis Schlotmanni maja kohale, kas tuli temale Martin Rosler paljastatud mõõgaga wastu öeldes: anna mulle oma wasat käsi.

2. Kas ütles lipnik: mis tarmis minu käßi ja et ta tahab wahitonda minna ning seepärast jättagu tema rahule?

3. Kas Martin Rosler löi lipnikku mõõgaga laelale, krimustades seda ja haawates wasakut kätt?

4. Kas kandis lipnik enne Roslerit tulekut paljastatud mõõga?

5. Kas on tõßi lipnikku wabandus, et ta wahiteenistufe pärast ei toht oma mõõga paljastada?

6. Kas on tõßi, et Rosler lipnikku müßitegija Christofferit majani jälgis ja teda ilma põhjufeta „hundsfoßitßs“ sõimas.

Samas tuleb kirjutada kiri ja foos küßimustega majorile saata. Mõlemaile pooltele paneb kohus ette teineteist ei sõnabe, ega tegudega riitwata. Ka Rosler wabaßtataffe, et ta wõiks tunnistajaid mureßfeda. Rosler wastab: tal ei ole ühtegi tunnistajat nimetada, kuna oli tätesti üßsi.

15. jaanuar 1648.

Major Otto Ortenitß jaadud kiri koos wajakiltude wäljailustestega awataffe ja ta tunnistus loetatße pooltele ette

dat, meie õpetajat ja lunastajat, ja wõetleme isiklikult meie juhatajatega, pühade prohvetitega ja apostlitega, tunnistades awameelselt, mis meie siin oleme õppinud ja õpime palju nendelt wael juurde.

Neil ja wäga paljudel teistel põhjustel oli meil soov juba 1646. aasta 22. novembri awawiku teadaandega, mis finnitati akadeemia ussele, teatatwaks teha nii hästi kõigile kui ka igale ühikule kõrge seisuse, teaduse ja tughetruudusega warustatud üliõpilasele, et neid effameid, mis armulikult Tema Majesteedi poolt on ette kirjutatud, igal aastal, ühikuil kuudel ja semestri keskelt ka muul ajal, mil rektoraat seda otsustab, tuleb korraldada ja hoolikalt pidada.

Et seda saawatada, teeme heatahtlikult teatatwaks selle atwaliku

firjutisega niihästi kõigile kui ka igale ühikule, et kõige peale rektoraadi muudatust atwalikud effamid kõikide professorite poolt peawad korraldatama sel päetwal, mis hiljem sellest kohalt teada antakse. Sellega tahame nii hästi kõiki, kui ka igat ühikut üliõpilast manitseda, et nad loenguil ettekantut hoolsasti kordaffid ja ennast effamitele walmistaffid. Sel teel nad harjutawad mälu ja suurendawad wõimet ruttu wastata seda, mis on kuulatud. Nad talitaffid sellega Jumala meelepärastelt ja eiindaffid Majesteedile truualamilikku sõnakuulmist. Ja ka meie, kuiwõrt see on meie wõimuses, teeme kõik, et hoolsaid teadusejüngreid jõudustada ja kõrgemale edasi aidata.

P. P. Sub Sigillo Universitatis
19. die Octobris, Anno 1647.

Tartu ülikooli pitsat aastast 1632.

Martin Rosler teatab, et lipnikul on wael tunnistajad. Eile on üks tunnistajaist wäljalitlusist keeldunud, kuna ta on lipniku kannupois. Loosjama wõits temale — Roslerile — tasulit olla kui ta poleks kannupoisina lipniku teenistuses.

Üpnik Nilsoni pooli tõstetud kaebuses üliõpilase Martin Rosleri wastu küsitakse esimeselt, kuna ta kaebusele pole mingit palwet juurde lisanud, mida ta nõuab.

Süüdistaja palub üliõpilast karistada, et too tulewikus teist mõtlema hakkats. Roslerit küsitakse, kas ta wõib tema poolt eilfe toodud hädalitise tarwilikust tõendada wõi wandega kinnitada — ta seda, et lipnik talle põhjust andis löömisest. Rosler wastab, et ta ei wõi wanduda, kuid ta ei wõits mitte lipnik wanduda, et ta Roslerile õhik põhjust ei annud. Roslerile loetakse nüüd üliõpikooli konsistantsioonis ette.

Üpnik Nilsoni kaebuses Martin Rosleri wastu suulise ja tegeliku ülekohtu-asjus, otsustab kõrgeauline rektor esimeses kohtu instantsis, et kaebalune Martin Rosler tarwitatud häda'aitse wadadust tõestada ei suuda, seda koguni walega segab, seewastu aga kaebaja põhjendab küllaldaselt süüdistust tunnistajatega ja oma taetal ajuma ktrimustuse ning kae haawa näitamisega, mis tõendab ka tegelikku ülekohtu, tuleb tal mõõd, mida ta tol korral tasutas, kohtule üle anda ja oma jüü lunnstamisest 4 p ä e w a k s k a r t s e r i minna, wõi iga päewa eest 4 ritgitaalrit lepituseks tasuda.

Rektori peksmine.¹⁾

Rektor teatab, et kui ta eile õhtul tella 11 ja 12 wahel linnaülesma Brangetti poolt lossist alla tuli koos kaptenleitnant Harrieni, Eckerstorffi ja Jacob Balkeniga ja jõudis Jacob Balkeni maja kohale, nägi ta seal riitlikku stipendiumi saawaid üliõpilasi (studiosos communis mensae alumnos), kes kijasid ja lärmitsefid Nāhes nende ülemeelikust, lahkunud ta, ent kui Harrieni, Eckerstorffi ja Jacobus neid tõnetasid ning manitsesid, seisatanud ta herra Kennngi maja ees. Kui üliõpilased Eckerstorffi kiwidega wiisanud, sattunud üks kiwidest temale — rektorile — pähe. Kui Balken sõnanud: tudengid, pidage, waadake, mis te olete teinud, teie olete oma Kõrgeaulisele kiwiga wiisanud, haaranud üliõpilased tolle peast kinni, pildunud teda kiwidega ja peksnud. Ka sõduritele, kes tulid appi, formanud nad kallale, haawates neid. Riitu lõpetamiseks kutsunud rektor wahtkonna lossist kohale, kes lõpuks määratsejad lossi karkterise paigutas.

Articuli

On tõsi, et 19. juunil umbes tella 12 aegu õffel 1638. aastal, kui mina lossist alla tulin, Eberus Dai tänawal lärmitse ja ütles: wõtku kurat Kõrgeaulist ja töiti teisi. On tõsi, et ta minule mag. Salomon Matthia'le, academia rektorile, kiwiga wistas ja mu pead paremalt küljell tabas nõnda, et sinna muht tekkis.

Sama õffise üliõpiklaste märkeadamise ohwritena ilmunud ülikooli senati ette ka Johannes Crusemartius, Johannes Kerstens ja Johannes Wallander.

1) Tartu ülikooli prot. 20. juuni 1638.a.

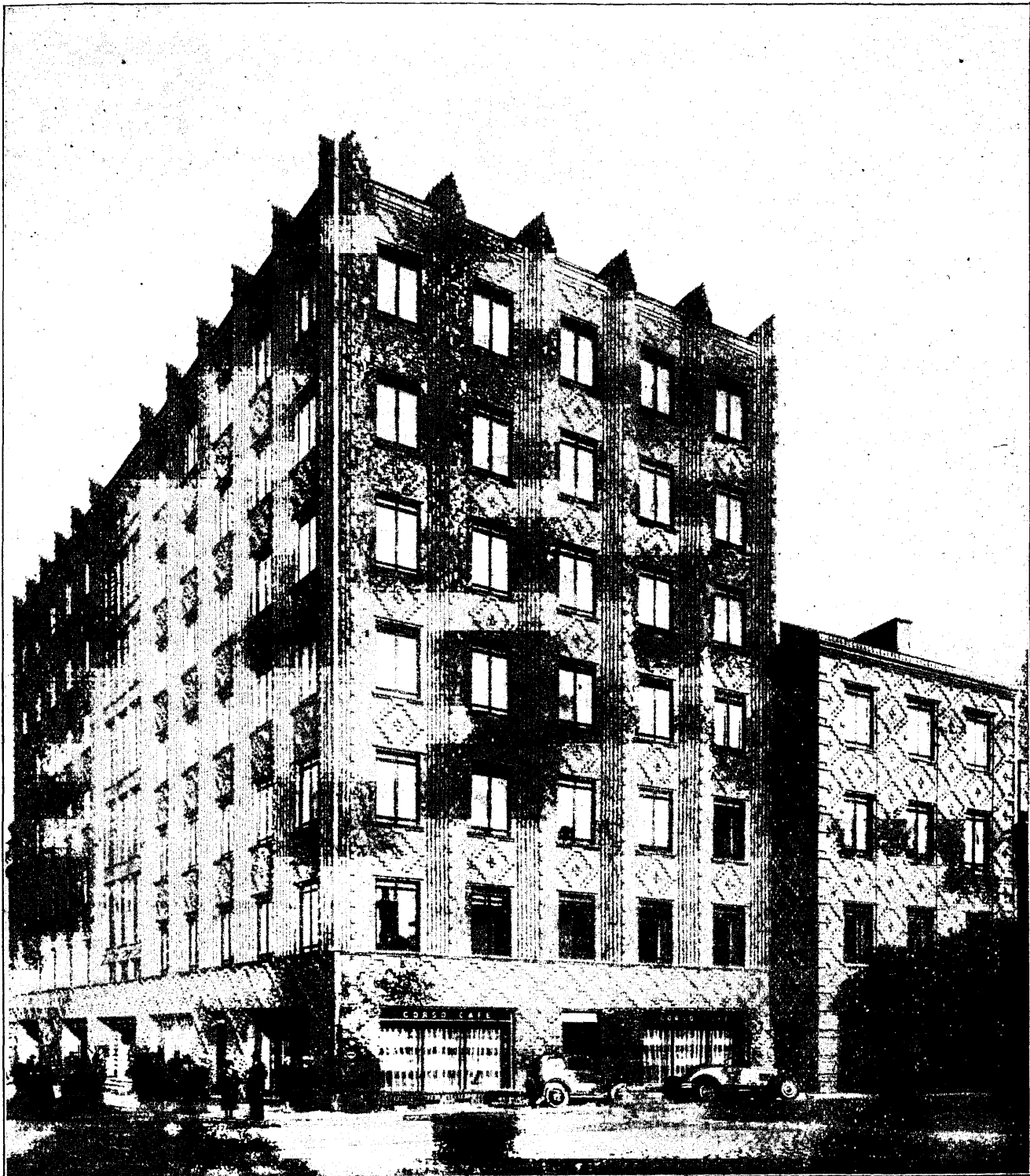
Crusemartius ütles, et ta olnud eile Johann Edelert majja külalises kutsunud ja kui ta hakanud koju minema, on ta kohanud rootsi üliõpilasi, kes welnud: Teie „farunahl“²⁾, miks teie sõimate meid. Peale seda on nad teda — kaebajat — teppe, kiwide ja mödgaga löönud, wigastades tema paremat silma, samuti kui Johannes Kerstensi, kellel on wafat film wigastatud ja pea „braun und blau“.

Tulewad saaditud — professorid Q. Ludentius ja Joh. Warnete, kes eile Kõrgeaulise Rektori külal herra kaptenleitnant Harrieni külastasid. Nende juuresolekul awanud hirurg Urbanus sidemed ja näidanud neile haawu. Nad leidnud pea tagumises osas wafemal küljel umbes wäike sõrme laiuse, õige sügawa ja wäga patstetanud haawa. Seeläbi olla temal kael nõnda kangestunud, et ta kummarada ei saa. Ta seletanud wael, et ta, suurte walude ja pistete tõttu peas, magada ei saa. Nagu aga welsker arwas, olla kont wigastamatu. Sealt läinud nad kaprali juurde ja leidnud seal, et tollele on kiwiga nõnda wafemale filmale wafatud, et see on täiesti kinni paistetunud. Teine film olnud finine. Meses olla wäga hädine wälja näinud ja turtunud haledasti peaju pära. Nagu aga welsker arwab, olla pea kappel wigastamatu.

Üks peksmisest osawõtnud üliõpiklane Hemming annab senati ees wähejuhtumi kohta järgmise seletuse:

Hemming seletab, et Andreas Laurenti, Ericus Petri ja Magnus Magni, kes tänawail ümber hullunud, tulnud ja teatanud, et Andreas Laurenti' l olla kolm

2) Bernheuter — tolleagne sõimusõna.

**Uus «EKA» maja Tallinnas, Vabadusplatsil.
Eestimaa-Kinnitus-Aksia-Selts «EKA» loetakse meie suurimaks kinnitusseltsiks.**

EESTI TARVITAJATEÜHISUSTE KESKÜHISUS

Asutatud 1917. aastal.

Asutatud 1917. aastal.

on üleriikline tarvitajate ühiskaupluste suurostu keskkorraldus.

Peakontor: Tallinnas — Narva mnt. nr. 27.

Harud: Eestis kõikides linnades ja suuremates keskkohautes.

Telegrammiaadress: ESTOKO — Tallinn.

Omatööstused: jahuveski, naelavabrik „Tugev“, kohvitööstus, kalakonservide- ja soolamistööstus, keemiatööstus, maitse- ja toiduainete (tee, kakao, lauasoola, söögisooda jne.) pakkimine.

Importeerib: põllutööriistu ja -masinaid, kunstväetisi, seemnevilja, jõusööti, heeringaid, soola, suhkrut ja muid toiduaineid, rauda ja igasuguseid ehitustarbed, majapidamistarbed, kalastustarbed jne.

Eksporteerib: kartuleid, lina ja linaseemet.

Korraldab oma liikmeile — tarvitajate- ja majandusühingutele sunduslikku välisrevisjoni ja kaubanduslikku nõuannet ning valmistab ette ühistegevuskooli kaudu ühingute kutseoskuslikke töajõude.

Piimaühingute keskasutus

Eesti Piimaühisuste Liit

Juhatus ja kontor Tallinnas,
Estonia puiestee nr. 27.
Telefonid 460-01, 462-99

Eksportib võid välisurgudele ja
varustab piimaühinguid piimatöös-
tuse tarvetega.

TALLINNA LINNAPANK

Tallinnas, S. Karja tn. 7. Telegr. aadress: „Linnapank“.

Toimetab

kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal.
Võtab kaupu oma aitadesse hoiule ja annab
nende vastu laene.

Telefonid: Direktor J. L. Jürgens — 443-40

„ P. Kurvits — 427-19

„ T. Loik — 448-39

Operatsioonisaal ja raamatupidamise osakond — 426-75

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS. — TELEF. 11-32.

VÕTAB RAHA HOIULE jooksvale arvele, kindla tähtaja peale
ja kuude viisi ning maksab ajakohase
protsendi.

ANNAB LAENE :: OSTAB JA MÜÜB VÄLISRAHA
JA VÄLISTSEKKE :: TOIMETAB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE.

KORRESPONDENDID KÕIGIS KODUMAA LINNADES JA RAHVARIK-
KAMATES KOHTADES MAAL.

SAADAVAL HOIUKARBID!

SAADAVAL HOIUKARBID!

Rahvuslikult mõttev akadeemiline
 pere tarvitab ainult kodumaa
odra linnastest valmistatud

EESTI ÕLUT

L
I
V
O
N
I
A

ÕLU
MÕDU
LIMONAD

TARTUS, KALDA 5/6 TEL. 2-38

Piiritusepuhastamise Vabrikute O.-ü.

Tallinna Viinavabrik

„REVALER SPRITFABRIK“

Tallinn, Merepuiestee 15. Telefon 304-26.

*Kuld-auraha
 Pariisis 1924.*

**NAPSID, LIKÖÖRID, KONJAK,
 PARFÜMEERIA ja KOSMEETIKA.**

DEPOSITSIOONIST.

Depositsiooni komme, mis harrastust leidis ka Tartu Academia Gustaviana üliõpilaskonnas, kandus siia tõenäoliselt küll Upsalast üheskoos rootsi üliõpilastega, kes esimestel aastatel moodustasid suurema osa noore Tartu ülikooli üliõpilaskonnast. Ent omalt olemuselt depositsiooni komme on rahvusvaheline, ning teda praktiseeriti eriti laialt Kesk-Euroopa ülikoolide juures 16. ja 17. sajandil.

Depositsiooni eesmärgiks oli noortele üliõpilastele peale panna raskeid ja alandavaid katseid, et need hiljemini seda teadlikumad oleks omast uuest „seisusest“ ja väärikusest.

Depositsiooni-taolisi nähteid kohtame juba antiik-ajal Kreeka, Kartaago ja Rooma filosoofiliste ning retooriliste koolide juures. Tugedes siis igivanal traditsioonil, omas depositsiooni komme keskaja viimase sajandil eriti suure leviku.

Alul oli depositsiooni, kui riituse, kandvamateks osadeks noore üliõpilase „beanuse“ fentamen filosoofiateaduskonna dekaani ees ja sarvede ärasaagimine. Eksam oli tarvilik sellepärast, et üldhariduslikku filosoofiateaduskonda pidid astuma sellel ajal kõik üliõpilased, ülikooli sisseastumiseks aga ei saanud nõuda teatava kindlatüübilise eelkooli lõpetamist. Sarvede ärasaagimine, noviitsi üle heidetud härjanahalt, pidi pillnikult meenutama noviitsile, et ta nüüd kaotab ka oma senised rumaluse, tooruse ja harimatuse ebavoorused.

Varsti depositsiooni tõesem osa — eksam — muutus tõesemast katsumisest üliõpilasnaljaks, kus

vanad veteraanid kokku kogunesid lõbustuma sellest, kuidas ülikooli ametlik deposiitor teravmeelsete naljaküsimustega ajas noort teadusejüngrit kimbatusse. Klassilised näited depositsioonil esitatavatest küsimustest on järgmised: Deposiitor annab noviitsile kõrvakiilu ja küsib: „Kas sul on olnud ema?“ „Jah!“ Uus kõrvakiil: „Ei, kelm! Emal olid sina.“ Või jälle: „Mitu kirpu lähevad vakka?“ „Ei, seda ei ole minu präposiitor õpetanud.“ Jälle kõrvakiil: „Kirbud ei lähe ju vakka vaid hüppavad.“

Varieerides iga ülikooli juures lisanes depositsiooni põhijoontele veel rida teisi. Ajajooksul hakkasid vanemad üliõpilased omale lubama deponeeritavate kohta üha enam toorusi, mis osalt tingitud sellest, et ülikooli kontroll depositsiooni üle ajajooksul lõdvenes.

Upsalasse jõudes oli depositsioon juba omas languseajajärgus ja võibolla osalt põhjamaa karedas olustikus omandas erilise fooruse. Tuli ette, et deponeeritavad kannatasid füüsilisi vigastusi deposiitori üliagara käitumise tõttu. Nii näit. sai krahu Nils Banér 1637. a. omale puukirvega haava pähe ja mõni aasta hiljem kaevati deposiitor kohtusse, kuna ta lõõnud ühe üliõpilase kurdiks, vigastanud parandamatult ta käe ning „teotanud ühe tütarlapse head nime ja au.“ Depositsiooni väliskülg oli selleks ajaks kujunenud juba võrdlemisi keeruliseks. Endise härjanahaga katmise asemel riietati noviitsi räpastesse riidesse, kinnitati talle sarved pähe, eeslikõrvad kübara külge, seakihvad

sõrme maha raiutud ja ta lamada tänaval. See peale tormanud tema ja hull teisi üliõpilasi Duffeni majast välja, haaranud lepid ja kivid ning rutanud Henningi maja juurde. Tal endal olnud ka tats kiwi. Kui ta kohale jõudes aga kõrgeaulist märganud, wisanud ta kivid minema ja õelnud teistele: „Poissid, läheme, laseme teda ära minna“. Ta tahtnud lahutada, kuid wangistatud siis wahtkonna poolt, kes teda peksnud. Kui ta hiljem lossis linnaülemale juurde kaebama läinud, sõdmanud teda härra linnaülem, lõõnud ja lasnud kartserisse pista.

3. Et nad tuningliku wõimu esindajale on kallale tormanud ja teda kiwibega loopinud.

4. Et nad härra linnaülemat häbematuks ja respektituks kohtewad. Muu seas mainitud on üleile lossis hüüdnud, et linnaülem ja leitnant ei olla õiged inimesed.

5. Ta tahab seepärast neid kui teerõõmlaid ja mõrtsukaid kohtuse kaewita ja on palunud neid nõnda laua kinni hoida, kuni neist õiged mehed saawad, wõi kõigi nõnda laua, kuni härra kindral tuleb.

Wõõrasse aeda ronimine ja küli õfonomiga. 1)

Rektor kannab ette järgmist: Martin Bahre süüdistab Peter Anundi nimelist üliõpilast, et too tarwitandu wägivalda tema majas.

Almub Martin Bahre ja seletab, et ajal, kui tema külati, nagu härra Hans von Gerten ja teised, oma aias kostitanud, olla süüdistatu tats torida üle müürt tema aeda roninud. Ta piüüdnud teda heaga takistada, mille peale ta sisjetungia lahfunud, kuid warsti peale selle lendanud tats kiwi nende kestele. Ta on armamisel, et wistamine wõis süüdistatu wõit tolle kaaslaste poolt.

Peter Anundi jaatab asjaolu, et ta mõõdnud õhtupoolikul on roninud üle müürt, olles aga armamisel, et too maja

on elaniketa. Kui ta aga peremehe koos külastistega eest leidnud, olla ta palunud wabandust ja lahfunud kohe. Kiwe pole tema wistanud ja ei tea ta mitte, kes wõis olla wistaja.

Almub Hans Dreff ja kaebab Peter Anundi peale, et too tema naist 4. juunil tella 9 ja 10 wahel, kui üliõpilased sõmalaulda asufid, olla wõimatult kohelnud, tema lapsi lõõnud ja teda ennaft toorelt ahwardanud, nimelt wõlde: ta tahtwat oluforda nõnda kaugele wita, et Hans Dreff wõlla puuasse.

Süüdistatu Peter Anundi wastab: Ta pöördunud sõbralikult kaebaja naife poole, et too paluks paremat toitu ja ei annats toiduks enam lehtwaid kalu. Lapsi pole ta lõõnud. Mis haawamisese puutub, siis wõib ta märkida, et kui õfonominaine teda karmide sõnadega kohelnud, wõlnud ta, kui mete teie meest nüüd õiges walguses paista laseme, siis lähew asi küll nõnda kaugele, et teda tuleb wargats lugeda, kuna ta meile jageli 3 rootsi taakri asemel waid 8 „rundstückt“²⁾ eest toitu annab.

2) Tarwitufel olewa rootsi taakri ala ütfus.

1) Tartu üliõpik prot. 13. juuni 1638.

suhu jne. Ka deposiitor ise oli seisusekohaselt kostümeeritud. Deponeeritavalt rumalus-sümbolite äraõõtmine sündis keeruliseks muudetud protseduuri teel, milles füüsilised toorused noviitsi vastu mitte just tagaplaanil ei seisnud. Protseduurile järgnesid tavaliselt suured joomingud n. n. kornuut-õlled, mis sündisid noviitside kulul, kellelt vanemate kaasvõitlejate poolt sageli välja pressiti kogu ta kaasas olev raha. Upsala ülikool oli võimetu depositsiooni, kui niisuguse, vastu võitlemises ning piirdus sellega, et võideldi depositsiooniga kaasaskäivate liialduste vastu. Depositsioonikombed fikseeriti lähemalt ka Upsala ülikooli konstitutsioonides 1626. a., mis hiljem üle kanti ka Tartu ülikoolile.

Nii oli depositsioon Tartu ülikooli juures ametlikult ettenähtud toiminguks. Ta toimus ülikooli poolt määratud ametliku deposiitori kaudu, kellele üliõpilased olid kohustatud maksma väikese rahasumma. Depositsioon oli üliõpilastele enam-vähem sunduslik. Ometigi ei ole kõik Tartu ülikooli immatrikuleeritud üliõpilased loeteldud deponeeritud üliõpilaste nimestikus. See võib olla kantseilise lohakuse süü, sest ka deponeeritute nimestikus leidub neid, kes pole immatrikuleeritud.

Kuidas depositsiooni komme omis üksikasjus Tartus kujunes, ja kas ta mitte ajajooksul Upsala rituaalist rohkem lahku ei läinud, seda ei saa hästi kindlaks teha. Tartu ülikoolil tuli küll mitmel korral arutada süüdistusi, et depositsioon on olnud vägivaldne, kuid üksikasju profokollid ei sisalda.

Academia Gustavo Carolina's depositsioone ei saadud korraldada rohkem, kui üks aasta, sest Karl XI keelas 1691. a. ära selle omapärase kombe.

J. V.

Ökonoom Hans Dreffi ja tšisteri ning kodanik Martin Bahre kaebuses üliõpilaste Peter Anundi vastu otsustatakse järgmist: kuna süüdlast karistati 16. oktoobril 1637. aastal juhtunud üleastumise eest armuliku hoiatusega, et enam üleastumised ei toduks, kuna siis järgneb üliõpilast eemaldamine; ja kuna nüüd kaebalune ei suuda oma süütuist tõendada, otsustatakse tema üliõpilast förwaldada (relegation ad biennium). Ta kohustatakse kahe päeva jooksul lahutamiseks walmistuma.

Poisikese wigastamine mõdgaga.¹⁾

Ilmub noorem Nicolaus Pesch, tuues kaasa oma poisi, kes kaebab Christoffer Pagar'i peale, et too õhtul kell 7 on talle kallale tunginud ja ilma põhjuseta talle mõdgaga silma torganud nõnda, et ta peaaegu oleks jaadud haawast surnud.

Süüdlane seletab, et kaebaja on tunginud talle kiffaga kallale ja kui ta jee-pärast poisji noominud, jatkanud too siiski pealetungi kiwide ja noaga. Ta oli sun-

nitud end kaitsma. Et kaebaja ise mõdga otja tormas ja end wigastas, olla tal raske tõendada.

Ragu süüdlane seletab, on kaebaja eelpool märgitud määral tema mõdgast wigastatud. Kaebaluse wastuwäiteid on aga raske kontrollida. Ta mõistetakse pealetungi ja wigastuse tekitamise eest 14 päewaks karjeteri, peale seda kannab ta arstimistulud ning peab kahe päewa jooksul mõdga ära andma.

Waimuliku ja üliõpilaste tüli.²⁾

Wend Solman tõstab kaebuse Andreas Laurentiuse vastu. Kui tema mõddunud pätepäewa ajal reisil tulles läinud toju poole, peatanud teda kaebalune küsimusega: mis te minult soowite? Siis on süüdlane teda palja mõdgaga jälginud kuni trükitojani ja rohete sõnu sõnadega üle küllwanud. Tema — wend Solman — pidanud põgenema trükitojast, mankilt maha jättes, mis hiljem aga ära toodi.

Süüdlane seletab, et wend Solman

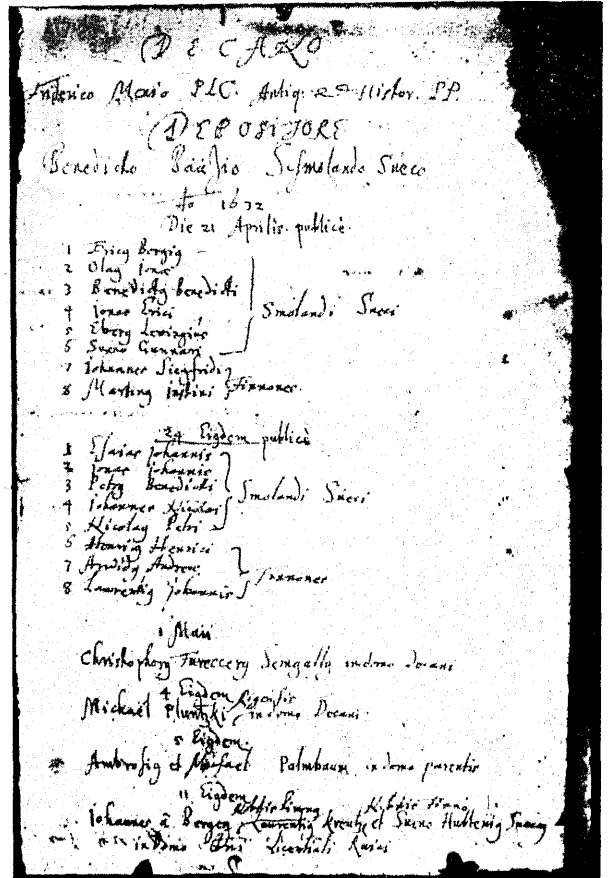
teda eimesena sõnadega riivanud, mille peale ta on alustanud jälginist ja küsinud, mis te minult soowite.

Tunnistaja raamatutrükkija Kamnitzi wäljauetus: Süüdlane jälgis wend Solmani palja mõdgaga ja sõimas teda „tolanotats“ ning küsis wälja kahewõttu selet.

Kuna süüdlane ei saa eitada fakti, et ta palja mõdgaga on wend Solmani trükitojani jälginud, otsustatakse temalt ülbse stipendium ära wõtta.

Kallaletung wahimehese.³⁾

Tuleb major ja kannab ette, et üliõpilane N. N. mõddunud päewal wallil on põhjuseta löönud wahimeest. Ta nõuab õigule jaluleseadmist. Üliõpilane eitab löömist. Waht kutsutakse kohale, kes tõendab, et just Ericus Bergius on teo kordasatja. Pooleld nõuamad tunnistajaid. Ericus Bergius ütleb, et ta pole wahimeest löönud. Tunnistajatena kutsutakse ette: Laurentius Fordelius, Jonas Cursor, Olaf Jönsson ja kolm üli-

Esimene lehekülg depositsiooni matriklit, mille säilib Tartu ülikooli raamatukogus.

1) Tartu üliõpilaste prot. 9. jaanuar 1639.

2) Tartu üliõpilaste prot. 3. aprill 1639.

3) Tartu üliõpilaste prot. 5. juuni 1633.

õpilased, kes wahėjuhumi aegu kohal wiibisid. Kaebaja poolt esitata'se kapten Drifen, Hans Räspe, leitnant Winter, Johann Nielson ja weel keegi kapten

Kapten Drifen teatab et ta üliõpilast Ericus Bergiust on kästnud lossist lahutada ning teda manitsevad wabatahtlikule minetule, sejt muidu lasseb ta tarwitada oma kaju käitmiseks jõudu. Üliõpilane õelnud seepale, et ta on nõus wabatahtlikult lahutama.

Et süüalused soowivad weel tunnistajaid ette kutsuda, määratakse neile tunnistuste kirjaliku sisseandmise tähtajaks 19. juuni. Üliõpilased jääwad wahepeal aresti ja wahėjuhum saab täie loгу ees põhjalikult kaalutud ning lõplikult otsustatud.

Ilmuwad kapten Drifen kaebajana ja üliõpilased Ericus Bergius, Israel Arwid, Guno Hannerus ja Johannes Princ. Üliõpilased suudawad tõestada, et löömist pole olnud mingisugust. Kuna aga üliõpilased teelatud kohal, nagu waltil wõi müüride kaitsewõrestikul, istusid ja teelabi põhjustasid kokkupõrke, määratakse neile kõrgeaulise Rektori poolt karistuseks 8-ks päewaks ühistlauast eemaldamine.

*

[Löömine mitte wastuterwitamise eest. 1)

Ilmus Jürgen Clemens kaebajana üliõpilase Ericus Eberuse vastu ja teatas, kuidas teda Ericus Eberuse poolt wahemagi põhjuseta tänawal löödi. Soowib põhjust teada saada.

Süüdistatu Eberus walgustab wahėjuhumit, õeldes, et põhjus oli järgmine. Kui kaebajat üliõpilased termitasid, loobus too wastuterwitusest, mis eest temale köit üliõpilased andsid ühe tõrwatliku.

Jürgen Clemensi kaebuses üliõpilaste Ericus Bergiuse ja Eberuse vastu otsustatakse: kuna Eberus kaebajale wahemagi põhjuseta, kuritegeliselt, awaltus kohas on kallale tunginud, löönud ja peale seda teda kuni õkonoomi majani jälginud, arretereeritakse ta ja rektori ettepanekul wangistatakse neljaks päewaks kortseri.

Bergiuse aga, seepärast et ta teist wägwalla teole häsfitas, peab ülikooli liikseks 3 riigi kaitrit 4 päewa jooksul maksma. Mõlemale teelatakse karistuse äwardusel üksteis mil wiisil kaebajat uuesti külltada.

*

Fransuse ja magister Schomeruse küli teenijatüdrutu pärast. 2)

Ilmus kaebajana härra Fransus härra magister Schomeruse vastu ja seletab, kuidas kaebelune ühte tüdrut enda juures peab, kes temalt — kaebajalt — juba warem on „Gottes Pfennig“ vastu wõtnud, kuid ei taha teenistusse tulla. Et mitte sattuda härra magister Schomerusega wahtollu, olla ta härra magistriga sõbralikult selle üle rääkinud ja nagu tüdrut tunnistanud, olla härra magister seletanud, et ta wäga ei ihaldagi tüdrut oma teenistuses.

1) Tartu ülikooli prot. 18. mai 1633.
2) Tartu ülikooli prot. 9. juuli 1638.

Academiis Pernaviensis.
Gravüür rootsi ülikooli lõppajastusi.

Tüdrut tahtnud härra Fransuse teenistusse ilmuda, kui aga härra kaebaja arwanud, et tüdrut peab tulema, olla too õfekohe loobunud ja teda koguni pilganud, halwaks pidanud tema leiba, sõmanud teda wahemäärtuslikult, nagu tahaks teda tüdrut tergemeelse armu-tesena oma teenistusse. Mitte seepärast, waid teiste le hoiatuses tuleb teda õiguse kohaselt karistada. Refereerib ta muu seas, et enne teda on tüdrut olnud kapten Neumanni juures teenistuses, ta seal on tema peale halwasti waadatud, mis karistust rasenduma peaks.

Nõnda siis Fransus palub, et tüdrut, kes on end palganud temale ja samal ajal kohustunud astuma ta teise teenistusse, saaks karistatud, karistari mõistetud ja peale seda teelatud tal siin a a s t a ja p ä e w teenistusse astumine, ning ta wiibimine.

Magister Petrus Schomerus wastab: ei ole põhjust imetamiseks, mis tema on ohtu all; kuid et tüdrut käsiraha enne Fransuse wastu wõttis kui temalt, seda jaatawad tema kui ta tüdrut. Ta on jaanud Fransusest nõusoleku, et tüdrut wõib weel 8 päewa tema juures wiibida, sets aiaks ta loobab enefele muretseba teise tüdrutu.

Fransus iaatab.

Mõne päewa eest on tüdrut Fransuse seletanud, et ta ei wõi ja ei taha tema juures teenida. Kui aga määratud terminits Fransus enam ei ilmunud, jäi mulje nagu oleks tema lahutumisega nõustunud. Selle kohta, nagu oleks tema käsiraha tagasi wõtnud, palub Fransus näost näkku wäl'auitelsust.

Tuleb tüdrut ja ütleb, et ta on käsi-rahana saadud 8 riigitaalrit Fransuse wanale ämmale üle andnud. Ka ämm tuleb ja ütleb: tüdrut pannud raha atuale ja palunud teda raha härrale edasi anda. Raha on aga weel praegu üleandmatult tema — ämma — käes.

Otsustatakse: kuna tüdrut on härra kaebajalt warem, kui härra Schomerusest käsiraha wastu wõtnud, siis tuleb tal wiibimata härra kaebaja teenistusse tagasi tastauda ja selle juures, nagu ta lubanud, sõnakuulelt teenija olla.

Uitende lõhtumine. 1)

Kui Claus Tõnson, korallisepp — ja kaebab Daniel Caroli peale järgmist: oma veremehega külliläinud üliõpilased olla keftööli wahemagi põhjuseta tema too atna puruks wisanud. Ta õelnud tänawal õljalle, kes ta atna puruks wisanud, et nad peawad end mõrfsukal-likult ülal. Seepale on kaebelune weel kord kwiiga atnasse wtrutanud. Ka on üliõpilased kaebaja näist löönud.

Kaebelune oma wastuses märgib, et kaebaja sõmanud teda ja köit teisi üliõpilasi kelmdeks, mis tunnistajate, nagu Martin Jarlius, Joh. Sonae, Petri Caroli poolt esle toodud ja tõendatud. Kaebaja wastab, et ta on üliõpilasi sõmanud mõrfsukateks, mitte kelmdeks ja kirjab juurde, et üliõpilased, kes on ilheks pooleks, ei saa tunnistajad olla. Pastor Ritgehtis, teda üliõpilased kutsunud, annab oma tunnistuse kirjalikult, nagu juuresolewast näha; samuti tunnistab magister Sawonius, mis juurdelsatud do'umendis lugeda. Kuna kaebaja soowib tunnistajaid esitada, lõpetatakse asja arutamine.

Koralliseppa Claus Tõnsoni kaebuses Daniel Caroli, ka Martin Jarliuse, Erici Andrea Salomontani, Johannis Sonae ja Petri Caroli kut kaastaste peale, otsustatakse:

Nagu esiletoodust ja tunnistustist selgub, sõimas kaebaja köit üliõpilasi, ka Daniel Carolit, kelmdeks ja mõrfsukateks. Et Daniel Caroli seda ise asus karistama, kuna oleks palju õigem olnud kasutada seaduslikku teed illekohtu karistamiseks, kui tse enda kohtuile olla, mõis-temata tse 8 päewaks karistatse. Kuid et ta dokumentidest küllaldasel määral selgub, et kaebaja on köit üliõpilasi kelmdeks ja mõrfsukateks sõmanud ja ilma tõendusteta toorelt süüdistanud, peab kaebajat kelkse teo eest wahemalt 4 nädalisse wangistusega karistatama. Üliõpilased nõudtu otsuse täide saamtist kõrgeaulise Rae poolt.

Edg. W. Saks.

1) Tartu ülikooli prot. 24 apr. 1630.

Keiserliku Tartu Ülikooli esimene rektor
Friedrich Parrot.

SOOVIDES käsitada oma ettekandes aja ning kõha pidulikkusele vastavat ainet, kavatsen kõnelda teadustele pühendatud asutiste otstarbest ja sellest järgnevatest kohustusist nii õpetajatele kui õppijatele.

Sääraste õppeasutiste kasu ning tarvilikkust polegi vaja pikemalt selgitada, kuna on ilmne, et nad pakuvad kõigi ühiskondliku elu tegevusalade jaoks vajalikke aluseid. Need asutised on kahte liiki. Ühed neist annavad oma kasvandikele vaid algõpetust keeltes ja teadustes, olles ainult tarviliseks eelastmeks kõrgemaid sihte taotlevalle õpilasile. Neid asutisi tunatakse koolide nime all, ja nad jagunevad omakord erilikidesse, vastavalt eriülesandeile ja õppekava ulatusele. Teiste õppeasutiste õpetajad jällegi püüavad õppivat noorsugu juhtida otse teaduste sisimasse pühimikku; need on akadeemias ehk ülikoolis, ja neid tahamegi käesoleval juhul eriliselt silmas pida. Nagu ühelt poolt kogu õpe-

tust, nii palju kui seda antakse koolides, tuleb pidada vaid teatavaks sissejuhatuseks ning ettevalmistuseks ülikoolile, kuna seal noort vaimu varustatakse vajaliku teadmise võimetega, et nad kasuga saaksid võtta osa akadeemilisest loenguist; nii teiselt poolt ülikoolid seavad endile eesmärgiks kogu seda õpetust igakülgselt täiendada ja lõpule viia, s. t. noormehe osavaiks ja kõlvuliks teha riigi ja ühiskonna teenistusele, mille arvukad ja mitmekesised ametid eeldavad erakorralist haridust ja mitmekesiseid teadmisi ning oskusi, mille omandamist ülikoolid just võimaldavadki.

Kuid teadusliku hariduse andmist ei tule pidada ülikoolide ainsaks otstarbeks ja eesmärgiks. Sama tähtsaks tuleb pidada akadeemikute seltskondlikku viisakust ja eluviiside puhtust. Ei tohiks kuidagi viisi juhtuda, et noormehed, kes avalikult esindavad teadusi ja kauneid kunste, ja kes pealegi hariduselt ning vai-

KEISERLIKU TARTU

prorektor prof. Evers'i poolt

muandeilt ületavad oma ümbruskonna, käitumise laimatuses jääksid maha lihtrahvast ja käsitöolisist.

Kuigi noorsoo õpetamist tuleb pidada ülikoolide peamiseks ülesandeks, ei tohi siiski mitte arvata, et nii suuri kulusid nõudvate asutiste ülesanne oleks niisuguse suusõnalise õpetuse andmisega juba täieliselt teostatud. Akadeemiliste õpetajate kohuseks pole mitte ükski loenguid pidada ja kuulajatele õppeaineid edasi anda ning selgitada, vaid teadust ennastki jõukohaselt edendada, süvendada ning laiendada, tumedaile aladele valgust heita, lünki täita, eksitusi parandada, ja sel teel hariduse välja järjest laiendada, teaduste riigi piire avardada ja selle valitsust järjest suuremale täiusele viia.

Õeldust ilmneb, et muistsed tabavalt iseloomustasid akadeemiat, kui nad ütlesid, et see on, või pigemini peab olema „tarkuse kantiks, tõe templiks, teaduste salveks, kaunite kunstide laadaks, kombuluse ja viisakuse kooliks, sõpruse ja kõigi vooruste sepikojaks, vaimliste relvade arsenaliks, kiriku kindluseks ja riigi sambaks, õnneliku elu allikaks siin maa peal, ja viimaks kõikide õndsust ennustavaks koiduks.“ Kui see on nii, siis pole mingit kahtlust, et ülikoolist hoovab riiki lugematuid hüvesid ning varasid, nagu neid sealt tõepoolest ongi hoovanud inimkondajubaammustajast saadik.

Millisteks kujunevad nüüd sel põhjal akadeemiliste õpetajate kohused? Üldiselt öeldud, neil tuleb igapidi hoolitseda ülikooli ülalnimetatud sihtide saavutamise eest. Kui üksikasjust piirduda ainult tähtsamate puudutamise, siis võib neid kohuseid liigitada kahte rühma, nimelt selle järele kas on tegemist õpetaja kohustega ainult iseenda isiku, või aga õpilaste suhtes.

ÜLIKOOLI AVAMISEL

peetud kõne 22. apr. 1802. a.

Kuid õpetaja ülesandeks pole üksi õpilase teaduslik, vaid kombelinegi kujundamine, nii siis mitte ainult hoolsa õpetuse kaudu neid juhtida teaduslikele tunnetusile, vaid oma enda eeskujuga neile sisendada voorusearmastust; siis on selge et nad peavad neid teadusi ise küllaldaselt valdama ja neid voorusi ise endaski kandma. Eriti mis puutub teadusse, nad ei tohi kunagi väsida oma teadmisi kasvatamast, neil tuleb alati ajaga sammu pidada, oma eriala õpetuse kujusid ja süsteeme hoolega jälgida ja hindavalt kaaluda, eksitusile või puudusile tähelepanu juhtida, parandusi taotella ja igal juhul tött päevalgele tuua. Töö soovitava edu huvides on vajalik, et see kõik sünniks tulisest Innust seaduse vastu ja helleimast armastusest õiglaste vastu, kuna teo väärtus oleneb viimselt alles selle motiividest ja eesmärkidest.

Nüüd siirdudes õpetajate kohuste vaatlusele õpilaste suhtes, peatugem enne viivuks alamate õppeasutiste juures. Pole kahtlust, et siin kasvatuslikku ülesannet ei tule mitte vähem tähtsaks pidada kui õpetuslikku, nii et kasvandikud juba kätkest saadik omandatud veaduse, vooruse ning hoolsuse tusedaid algeid nii ülikooli pinkidele, kui ka oma tulevasse kutsesse kaasa võiksid tuua. Selle juures tuleb meele pidada vana tõe, et, mis noorpõlves patustatud, seda on vaevalt veel võimalik parandada küpsemas eas. Edasi oleks soovitav, et kasvatajad juba algkoolides hakkaksid teostama teatavat valikut, nii et neid lapsi, kes õppimisest ei houli, või kes on vaimult liikumatud ja viljatud, vanemad või hooldajad juba

1) Siin esitatud kõne on refereeritud ära toodud ladina keelsest avaldisest G. B. Jäsche, „Beschreibung der Feierlichkeiten . . .“

Keiserliku Tartu Ülikooli asutaja
Aleksander I, aastal 1802.

aegsasti rakendaksid tegevusse, mis neile meelepärane ja sobiv. Pole midagi mõttetumat, kui lapsi pühendada teaduste õppimisele vastu nende tahtmist. Mis mõtet on kedagi sundida õppima teadusi, kui tal see rõõmu ei paku, olgu ta siis liialt andetu, et suuta, või liialt laisk, et tahtagi neis edeneda. Sääraseid kurbi näiteid leidub paraku niigi juba tihti n. n. „haritlaste“ hulgas. Nii siis määratagu teaduste õppimisele ainult andekaid ja usinaid noori, kes tunnevad naudingut teadusest, kes suudavad selle peensusi jälgida, ja kes tunnevad rõõmu raskuste võitmisest visa püüdmise kaudu.

Kuidas nüüd neid hästi ettevalmistatud ja andekaid noori, keda ülikoolidesse vastu tuleb võtta, siin edasi juhtida? Juba kohe alguses on siin tegemist pahega, mis on seda kurjem, mida sagedamini ta esineb. Iga uustulnuk jäetakse ülikoolis iseenda hoolde, või õnnelikumal juhul ta leiabki nõuandja, kes pole aga tihti temast endast sugugi targem.

Sellest tulebki, et suurem hulk teatava juhuslikkusega sooritavad oma õpinguid, tihtigi eksides ja komistades, ei kunagi kindlat pinda jalge all tundes, ega loodetud kiiruse ning viljakusega sihile jõudes. Selle pahe vastu tuleb rohtu leida. Midagi ma ei kõnele neist, kes ainult ajavilteks ja oma isiklikuks lõbuks õpivad ülikoolis ega soovigi tulevikus mingit kohta; pean silmas ainult neid, kes õppides taotlevad ameteid, ja kelle püüded vahest kunagi võiksid nurjuda. Nii nende endi, kui meiegi huvides oleks soovitav, et nad ülikooli astumisel professorite hulgast valiks kedagi endale õppejuhiks; viilmane, arvestades uustulnuki edukust, vanust, õpingute eesmärki, vanemate lootusi ning soove, kasutada olevaid ainelisi võimalusi, andku noormehele nõu, mil teel ta kõige paremini saavutaks kavatsatud eesmärgi, ning jäigu tema tööd kogu õppeaja kestes. Eriti peatagu silmas, et keegi ei põlgaks filosoofilisi õpinguid, ilma milleta õppimine muudel aladel

muutub viljatuks; kuid, nagu öeldud, nende õpingute ulatuse määramisel peetagu silmas iga õppija eritingimusi, nagu tema studiumi eesmärgi, kasutada olevat aega ning ainelisi võimalusi.

Siirdudes nüüd sellele, mida õppijail tuleb silmas pidada, rõhutaksin kõige pealt, et jäägu tol vanal õppeainel oma endine tähtsus edaspidigi alles, nii koolis kui ülikoolis. Missuguseid teadmisi aga tuleks nõuda tulevasele akadeemia kodanikult? Arvaksin, kõikide teaduste algeid, olgugi et vastavalt tulevasele kutsetegevusele võiks siingi valitseda teatav mitmekesisus. Igatahes ladina keele tundmist pean vajalikuks kõigile selles ulatuses, et nad n. n. klassikuid, nii proosa- kui ka kergemaid luulekirjanikke, vabalt võiksid lugeda ja ka oma endi mõtteid selles teadlaste keeles rahuldavalt suudaksid väljendada. Mida enam nad koduneksid kreekagi keeles, seda parem, eriti kellel on kavatsus sooritada kiriku- või kooliõpe-

taja kutset. Tulevasile usuteadlastele soovitaksin samuti omandada kreekakeele algeid; kuigi tean, et paljudki tänapäev peavad selle keele tundmist vaimulikele ülearuseks, siiski liiga kaaluvad argumentid keelavad mind selle seisukohaga ühinemast. Muide sooviksin veel, et ülikooli astujad oleksid omandanud ka algelise geomeetria ja pealiskaudseltki tutvunud ka füüsika õpetustega, kuigi tean vägagi nimekaid pedagooge, kes viimati nimetatud õppeaineid koolide õppekavast tahavad hoopis välja jätta.

Niisuguse ettevalmistusega ülikooli astunule jääb nüüd veel enne kõike muud soovitada kurnavat tööd ja väsimatut usinust. Pakutavat õpetust tuleb, tuntud juhise sõnadega, „tähepanelikult kuulata, kuuldot kindlasti säilitada, säilitatut tarbekorral rakendada; need kolm tegu võimaldavad õpilasele ületada õpetajat“. Seepärast tuleb aega hooliga kasutada, kuna see on kiire kaduma. Sama tähtis on teine

juhise: *nullius in verba magistri!* Sest pole mõeldav, mis oleks hukkamata teadusejüng-rile kui autoriteedi pimesi kumardamine. Seepärast tuleb õppival noorsool eelistada teadusalasid, mille käsitus kõige enam teritab vaimu ja arendab hindava otsustamise võimeid.

Teie poole, kaasvõitlejad, pöördudes, olgu mul luba juure lisada ainult veel üht: et hakkaksite tulevikus elu elama, mis oleks tarkuse ja vüruse jüngrite vääri-line. Teie jaoks on rajatud see asutis oma mitmekesiste korraldustega, pole kardetud kulusid ega põlata vaeva teie huvides. Ärge petke, palun, oma õpetajate, oma vanemate ja oma isamaa lootusi. Palun teid kõige juures, mis teile püha: töotage täna, uue elu lävel, raugale, kes noorsugu õpetades halliks läinud, etteseatud rajal virgalt joosta, et vastaksime selle ülikooli asutaja soovidele ning jõudu mööda omalt poolt kaasa aitaksime selle asutise rajamisel silmaspeetud eesmärgi saavutada.

JOONI EESTI ÜLIÕPILASE VAIMLISE ILME KUJUNEMISEST.

Inimeste vaimlised paled, kui võtta neid ka samast ajastust, või samast ümbruskonnast, seltskonnast, on väga lahkuminevad: iga indiviid on ise nägu. Ometi on teatud aega või teatud ümbruskonda kuuluvate inimeste vaimlistes ilmetes midagi niisugust ühist, mis ületab individuaalse ja vajutab üksikule omapärase liiki iseloomustava mündi.

Vaimlised sisud ilmuvad aja ja ümbruse saadustena. Ometi mõjuvad siin kaks tegurit: ajaloolise pärandise ja laiemas mõttes oleviku ümbruskonna mõjustised. Noorsoo vaimline ilme kujuneb esiteks vanema, kasvatava generatsiooni eeskujul, teiseks määrab selle teatud aja vaim. Moodsal ajajärgul on sugupõlvede erinevused kultuuri-tsilvilisatsiooni kiire progressi tõttu väga tunduval ja vanemate generatsioonide mõju nooremateste põlvedesse mitte eriti silmapaistev, patriarhaalsetel

ajastutel aga eelmiste ja järgneva generatsioonide ilmavaadete erinevus vaevalt märgatav. Ometi on nüüdisajagi noorema generatsiooni vaimline ilme kahtlemata mõjustatud eelmistest sugupõlvdest ja selle mõistmiseks on tarvilik ajalooline vaatlemine.

Eesti üliõpilasest kui kogunäh-tusest võib hakata kõnelema alates möödunud sajandi 70-datest aastatest, mil sündis esimene eesti üliõpilasorganisatsioon. Üliõpilaste vaimlise fusioonoomia, elustiili ja maitseala arenemisel on üldse etendanud ja etendab otsustavat osa organiseerimisviisi. Iseseisvama vaimlise ilmega eesti üliõpilastüübi kujunemine võis alata eesti esimeses üliõpilaskoon-dises.

Kuna esimene eesti üliõpilane võis olla teaduslikus arengus ja studiumi menus ajanõuete seisukohalt täiesti rahuldav, vahest

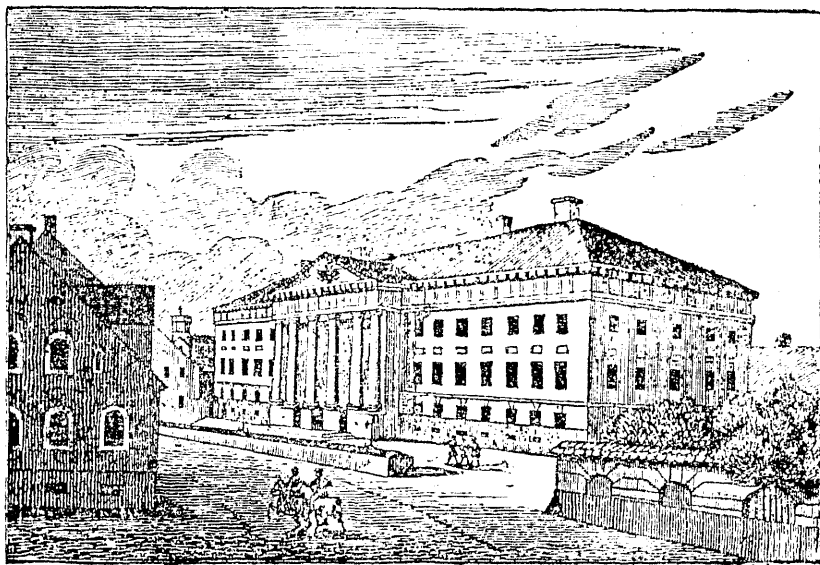
rohkemgi, ja selles mõttes vastas kaasaegse saksa üliõpilase tase-mele, siis tema vaimlise ilmuvuse kunstilis-esteetiline külg jäi ebamääraseks ja väljakujunematuks. Eesti üliõpilane ilmus ajaloo näitelavale uudse nähtusena, tal puudus eelmiste generatsioonide ajalooline pärandis mis aga nimetatud kunstilis-esteetilise ilme puhul on määrava tähendusega, kuna viimane kujuneb ja valmib omapäraseks-ehtsaks alles mitmete generatsioonide traditsiooniliselt edasikantavate elukogemuste kaudu. Omapärase eesti akadeemiliste eluvormide puududes, oli eesti üliõpilane sunnitud asuma väljakujunenud saksa üliõpilaselu jälgedesse ja tema vaimlise pale kunstilis-esteetiline külg jäi aastakümnete jooksul saksa eeskujule mõjustada.

Selle eeskujule teostamisel tekkisid aga raskused, samal ajal selle lõplik teostumine oleks saa-

nud hädaohtlikuks rahvuslikult. Saksa üliõpilase elustiil oli korporantlik-aristokraatne, eesti üliõpilasel, olles peaaegu eranditult talupoegliku päritoluga, puudus vaimlisi kui ka ainelisi eeldusi selleks eluviisiks; teiseks tundis ta end olevat kohustatud rõhutama oma olemises rahvuslikku momenti, millele pidi leitama vastavaid väliseid eluvorme. Ent saksa üliõpilaskujul oli ajastus valdav mõju eesti üliõpilasesse ja et puudusid omapärsed rahvuslikud kultuurivormid, sai saksa üliõpilane-korporant kõige kiuste eesti akadeemilise noorsoo eeskujuks vähemalt välises, seltskondlikus suhtes, mida mõõnas paratamatu nähtusena ka tolleaegne eesti rahvuslik ideoloogia. Esimese eesti üliõpilastüübi vaimline pale kujunes seega talupoegliku olemuse alusel korporantliku eeskju suunas.

Iseseisvamaks ja ilmekamaks jooneks eesti esimeses üliõpilaskujus oli rahvuslik-religiöösne element, mille areng ulatus tekkivasse eesti haritlaskonda ja vastavasse ajastusse — ärkamis-aega — üldse. Selle joone moodustasid romantiliskõlblised religioössele alusele tugivad elamused, millest lähtusid rahvuslikud tunded — armastus oma rahva vastu, kuigi see on orjastatud ning vilets, ja usk oma rahvuse tõusu. Mõnedel puhkudel võisid need tundeelamused omandada kuni sentimentaalsuseni küündivat varjundit. — Rahvuslik-religiöösne tunnetekompleks, mis sisaldas kristlikku alandumist ja leppimist isikliku kitsapiirilise ennastohverdava eluviisiga, sattus juba alult peale teatud vastuollu korporantlik-aristokraatse isikut rõhutava elustiili, kuigi esialgu sellest ei tekkinud tugevamaid sisemisi hingelisi ega väliseid võitlusi nagu hiljem.

Üldiselt oli, peab arvama, esimese eesti üliõpilase vaimline pale küllaltki väljakujunematu ja vähe iseseisvalt ilmekas, kuna ta moodustas enesest domineerivate talupoeglike külaelementide ja mõningate tolleaegse saksa haritlaskihi ilmevarjundeile osutavate joonte segu. — Kui eesti üliõpi-

A. Gerni puulõige 1840. a.

Tartu fuur Univerfiteeti maja.

Esimene eestikeelse allkirjaga Tartu ülikooli pilt, mis ilmus „Tartu- ja Võrro-ma rahva kalendris 1841“.

lased ühe aastakümneni möödumise järele esimesest organiseerumisest tegid katse oma sisemistele eluviisidele saavutada välist tunnustust (korp. „Vironia“ asutamine 1881—1882), siis ebaõnnestus see neil nähtavasti mitte ainult sellepärast, et saksa seltskond töötas vastu eesti rahvuslikele püüetele, vaid seda pidi mõjustama ka asjaolu, et eesti üliõpilased ei vastanud saksa korporantismi nõuetele.

Ajajärgul n. n. ametlikust Eesti Üliõpilaste Seltsist kuni korp. „Frat. Viliensise“ asutamiseni (1883—1890) mis oli inertsem ja kahvatum periood eesti üliõpilase organiseerumises, ei näi eesti üliõpilase vaimline ilme muutuvat tunduvalt. Üldiselt, kuna jätkusid korporantlikud harrastused, süvenes bursikositeet ja peenenes vaimlise füsionoomia joonestis. Varajasemast ärkamisajast päritud rahvusliku momendi religioösseid ja ilutsevaid varjundeid asendas objektivsem ja teaduslikum joon: võiks öelda rahvuslik — romantiliste harrastuste asemele astusid rahvusteaduslikud püüded (aja-

loolised, etnograafilised ja mütolooilised teadused). See rahvuslik-teaduslik suund lisas eesti üliõpilase vaimlile palele iseseisvama joone, mis polnud küll kunstilis-värvikas, nagu vahest rahvuslik-usundlik joon, kuid mis andis vaimlile väljanägemisele, algupärasema ja meheli-kuma ilme (V. Reiman!). Hili-semal ajajärgul see tendents süvenes ja sai väga otsustandvaks, aga ka juba tol ajal oli üksikuid eesti üliõpilasi, kes esimeste eesti iseseisva kultuurilise elustiili harrastajatena arvasid võivat julgeda hüljata kõike võõrapärast, olles veendunud omapära kandejõu tugevuses. Ent see oli siiski ette-ruttamine ajaloo.

Üldiselt oli eesti üliõpilastüüp organiseerumise teisel aastakümnel oma vaimlile ilme poolest veel tunduvalt ebamäärane ja iseseisvusetu. Vahest üksikud pak-kusid ühes või teises äärmuses — korporantismis või rahvus-likkuses üldisest tasemest üle ulatudes tugevamaid värve.

„Viliensise“ ajajärk (korp. „Fr. Viliensise“ asutamisest kuni

90-date aastate keskpaigani), oli otsustava tähendusega eesti üliõpilase arengus. Ta muljus eesti organiseeritud üliõpilaskonnale tugeva saksapärase — korporatiivse pitsati. Aastakümned varem alanud areng korporatiivses suunas jõudis nüüd lõpule, tootes, võiks öelda, korporatiivsuse õitseaja eesti üliõpilaseorganisatsioonides. Eesti üliõpilase väljanägemine muutus sel ajajärgul burši likumaks, kuna ta hakkas vabana seltskondlikult sobimatutest talupoeglikkudest külalelementidest. Samal ajal mõjustas buršikositööde tõus varase ärkamisaja sentimentaalselt-religiöösseterahvuslike joonte nõrgenemist, seejuures aga rahvuslus kui ideoloogia ei kannatanud. Võrreldes „Viliensise“ ajajärgu kogupilte ja üksikute isikute näoilmeid varasema aja omadega, tundub kahtlematult eesti üliõpilase vaimlise pale peenenemist kunstilis-esteetilises suunas. See tuli tolleaegse eesti üliõpilase eluviiside suuremast värvikusest ja mitmekesisusest: aumõiste peenenemise tagajärjel auasjade ja solvamisküsimuste küllus koosolekutel, joomakommete komplitseeritud rohkus, vehklemine ja mensuurid (saksa korporantidega) üldse buršikoosseid eluviisid ja läbikäimine teiste (läti ja saksa) korporantidega.

Kuigi „Viliensise“ buršikositööd ei olnud täiesti algupärane nähe ja korporatiivsed taotlused kulutasid energiat mõnede teiste, näiteks teaduslik — rahvusliku ala kahjuks, andis see ajajärk eesti üliõpilase vaimlisele palele ilmekust ja värvi, tõstis eesti üliõpilase maitsetaset, võiks öelda, mõjus suursugustavalt. Seejuures kandis see buršikositööd loomulikult saksapärasuse kui oma lähtekoha tugevat münti, mis sööbus eesti üliõpilase vaimlisse palesse jäädavamaks ja määras tema ilmet aastakümneid hiljemgi. Mõnedel puhkudel võis „Viliensise“ vaimsemast õhkkonnast tekkida kujusid, võrreldes saksa algupäraga, mis vahest osutasid iseseisvemale vaimumaailmale. (Olgu tähendatud O. Kalda ja J. Tõnisoni tolleaegsele vaimulaadile).

Sajandite vahetusel algas eesti

üliõpilaskonnas suuremate murrangute, ümberhinnangute ja lahk-püüete ajajärk, mis eesti üliõpilastüübi ühtlast ilmet hävitades esildas rea isesuguseid vaimlisi komplekse ja lahknevaid taotlusi.

Venestusaeg, ülikooli ja üliõpilaskonna venestumine tõi Tartu üliõpilaselu uue vaimu, mida vastandina saksa korporantismi aristokraatlikule ja apolitilisele tendentsile iseloomustas kõigepealt tugev demokraatlik ja poliitiline (radikaalpoliitiline) huvisuund. See vaim mõjustas ka eesti üliõpilaskonda. Selle mõjustuse otsesema tulemusena tekkis uus kuju, mis oma vaimlise koostise poolest niivõrd erines eesti senisest üliõpilaskujust, et viimasega mitte sobides lõi enesele uue organisatsiooni (n. n. „Jaaksonia“, hiljem — „Ühendus“). Tema vaimlise pale lähtekohaks oli radikaalne vene noorsugu ja kõigepealt piiritlesid selle pale ilmet võrreldes senise üliõpilasega opositsioon viimase korporatiivse ja poliitilises suhtes ükskõiksema (uuenduste seisukohalt — konservatiivse) vaimu vastu; buršiliku sensuaalse romantika asemele andis tema vaimlisele ilmutusele omapärase värvingu teatud asketism, lihtsus, rahvapärasus (demokratism); romantiliseks selles hingeelus oli vaid revolutsiooniromantika. Ja selle uue üliõpilaskuju kõrvaljoonestus nüüd reljeefsemalt senise üliõpilase nagu teatud määral reaalsusest irdunud kunstiline, maaliline pilt.

Ka ajalooliselt kujunenud eesti üliõpilastüüpi kandvas organisatsioonis algas pöördeline liikumine — reaktsioon korporantismi ja seniste stiilitaotluste vastu. Kõigepealt põhjustas selle liikumise aja vaim. Teiseks oli eesti rahvuslik kultuur ja seda kande vahetlaskond jõudnud arenemisastemele, milles näis olevat võimalik teostada oma kultuuri-orientatsioon, seda maksma panna ka eesti üliõpilaskonnas, luues omapärase vaimlise sisustusega eesti üliõpilastüüpi. Siitpeale hakkas tugevamalt mõjustama eesti üliõpilase vaimlise pale arengut uuendunud puhtrahvuslik paleus, mis oli hakanud kujunema juba

ametliku EÜS-i algusajal, senini mitte veel aga jõudnud valitsevale kohale.

Üks osa eesti üliõpilaskonnast rakendus selle rahvusliku ideaali teostamisele, seejuures rõhutades oma opositsiooni korporantismi vastu, mida pidas kahjulikuks rahvuslusele, kuna teine osa jätkas senise korporatiivse üliõpilaselu stiili arendamist. Muide, sellest tekkis kahe voolu vahele suur konflikt, mis oma iseloomult tõeliselt oli küll rohkem teoreetilist laadi: voolude lahknevus lähtus peamiselt elustiili- ja maitseküsimustest, millist lahknevust tol ajal taotseti aga projekteerida ideoloogilistele küsimustele.

Uus rahvuslik üliõpilasideaal, pretendeerides omapärasusele ja olles vaenulik seniste üliõpilaselu vormide suhtes, ei suutnud aga end sisustada küllaldaselt uute väärtustega, kuna rahvuslik kultuur polnud veel tarviliselt arenenud ja vaevalt suutis end kaitsta võõraste elementide (traditsioonilise baltitsismi ja venestuse) vastu. Nii oli see ideaal võrdlemisi värvivaene ja tema omapära ähvardas puhuti saada teiste eeskujude eitamiseks. — Seda rahvuslikku paleust taotlevat eesti üliõpilasnähet iseloomustas teatud kuiv asjalikkus tugeva intellektualismi pinnal; ta oli vähe romantiline ning mitte sensuaalne; ta vaimlises ilmas suurejoonelisemaks ja värvikamaks momendiks oli ta iseteadvus — uhkus ja tugev tahe iseseisvusele; puhuti kippusid figureerima ta ilmes ironiseerivad (ümbrust mahategevad) jooned. Võrreldes eesti radikaalse üliõpilastüübiga või nende eesti üliõpilastega, kes kandsid edasi ajalooliselt kujunenud korporatiivset vaimu, oli ta neist iseseisvama ja tähendas oma ette asuvat väärtust. Teises ühenduses tulevad need küsimused kõne alla ligemalt kogu üliõpilaskonna seisukohalt.

Jättes kõrvale eesti üliõpilase vaimlise pale sajandi alul sündinud erijoontesse differentseerumise jälgimise, olgu pööratud selle pale üldilme iseloomustamiseks sajandi esimesel aastakümnel.

V. A.

AKADEEMILINE KODANIK!

Praegune raske majanduslik seisukord muutub ka meil Eestis kordkorralt ähvardavamaks. Palju kergendust tooks oma riigi kodanikkude koostöö ja vastastikune toetus. Tööd ja leiba eeskätt oma maa kodanikkudele, sellepärast tarvitagem kodumaa tööstuse tooteid. Seda võimaldab Teile kodumaa vabrikute riidekauplus, kus ainuüksi kodumaa tooted müügil.

Vill — Puuvill — Kunstsiid.

Kodumaa vabrikute riidekauplus

HEINRICH TOFER

Tallinn, Suur Karja 15, Müürivahe nurgal.

ÜLIÕPILASPERE,
 TÄHELEPANU!

A.-S. **O. KILGASE**

KLEIDI- JA MANTLIRIIDED,
SUKAD, SOKID, PITSID,
PAELAD, TRIKOOD J.N.E.

ON PARIMAD KODUMAA

TÖÖSTUSE SAADUSED.

KREDIIT PANK

Asutat. 1907.

Tallinnas, Suur-Karja 20.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

KINNITUS-AKTSIA-SELTS

HANSA

Toimetab :

tule-, veo- ja murdvarguse-kinnitusi

JUHATUS:

Tallinn, Jaani t. 11. Telefon 445-11.

Tallinna Peaagentuur : KREDIIT PANK

Esindused suuremates linnades.

Nüüdisaja akadeemia kodanik

ei tohi pillata, kuna ajad on rasked. Seepärast kannab akadeemia kodanik

UNION

j a l a n õ u s i d.

„UNION“ jalanõud on vastupidavad ja nende hind mõõdukas. Ühtlasi on „UNION“ jalanõud MOODSAD ja NÄGUSAD.

Läbimüügi poolest I kohal.

Riigi trükikoda

trükib

aktsiaid, obligatsioonid, osatähti,
hoiutähti, poliise, loterii pileteid jne.

Käesoleval nädalal algab ilmumist ajalooteaduslik suurteos 3 köites (1600 lehekülge)

EESTI RAHVA AJALUGU

T O I M E T A V A D :

J. LIBE,

A. OINAS,

dr. phil. H. SEPP,

dr. phil. J. VASAR,

ajaloolane. / Eesti Sugukond. Uurimise Büroo juhataja. / T. Ülikooli Eesti ja Põhjamaade ajaloo dotsent. / T. Ülikooli üldajaloo dotsent.

30. juunini eeltellijaile

erakordselt soodustatud tellimishind **12 krooni** terve teose eest.
1. VII — 10. VII-ni — 15 kr. Pärast 10. juulit **20 krooni**
ja hiljemini, peale terve teose ilmumist **30 krooni.**

Üksikmüügile EESTI RAHVA AJALOO vihud ei tule. Kõik eelpool märgitud hinnad on arvatud brošeeritud vihkudelt. EESTI RAHVA AJALUGU ilmub iga kuu üks vihk, välja arvatud juuni, juuli ja august

EESTI RAHVA AJALUGU ilmub vihkude kaupa, **15** vihku, mis moodustavad kolm köidet (igas köites 5 vihku), kokku umbes **1600** lhk. Teos on rikkalikult ilustatud ühe- kuni kuuevärviliste piltidega ja kaartidega tekstis ja eritahvlitel kriitpaberil kokku umbes **800** pilti. Samuti sisaldab teos hulga päevapiltlike ülesvõtteid valitsusasutiste, kohtu ja salaarhiivide haruldastest dokumentidest, mis seni olid avalikkusele kättesaamatud.

K-Ü. „LOODUS“

Akadeemiline pere - - -

Suitsetage järjekindlalt parimaid paberosse

EX!

20 tk. — 40 snt.

MIKAADO

25 tk. — 35 snt.

Inglise sigarette

ALBION

20 tk. — 50 snt. ja 10 tk. — 25 snt.

A./S. Astoria

Kuna saksluse vahenditu mõju eesti üliõpilasse oli lõppenud ja seega möödunud saksa vaimu ajastu eesti üliõpilaskonna arenemisloos, võis märgistada uut ajastut, mida iseloomustas uus mõjustusvool vene vaimu näol. See vene vaimus — vahest võib seda viia ühendusse tolle aja vaimuga laiemas mõttes — ei mõjutanud eesti üliõpilaskonna ainult seda osa, mida siin nimetatud radikaalseks, vaid kogu üliõpilaskonda, nende hulgas ka neid eesti üliõpilasi, kes oma ilmelt kõige ligemal seisid korporatiivsele vaimule ja maitsele, mis üldiselt kõige vähem vastuvõtlik vene vaimu suhtes selle erilise laadi tõttu. Peab ütleva, vene vaimu laiaulatuslik mõjustus ei jätnud puudutamata ühtki meie kultuurielu nähtust, avaldades end kõikides seltskonnakihtides. — Mõjustised inimese vaimlise pale suhtes sünnivad alateadlikult, pea-aegu märkamatu ja tahtmatult mõjustatule. Nagu varem hoolimata eesti üliõpilaskonnas peetud küllaltki teadlikust ja ulatuvast võitlusest saksluse vaimu vastu, oli see suutnud suruda oma pitsati eesti akadeemilise seltskonna ilmesse, isegi ka neisse, kes olid ägedamaid saksa mõju vastaseid, nii ka venestusajal jättis vene vaim tahes-tahtmata jälgi eesti üliõpilaskonna vaimlisesse ilmesse.

Eesti rahvuslik üliõpilastüüp ja selle ideoloogia oli teoreetiliselt valminud, üliõpilase avalik tegevussuund oli rahvuslik, kuid tema vaimlise pale kunstilis-esteetiline külge, ta peenem tundeala ja vaimlise ilme varjundlikkus objektiivselt vaadatult ei kujunenud oma koguulatuses nende teoreetiliste seisukohtade ega teoviiside tagajärjena, vaid sündis tähtsal määral ajaloolise pärandise ja aja vaimu vahest tähelepanematust kaasmõjust.

Uue vaimu iseloomustavamate joonte hulka kuulub materialism maailmavaatelistes mõttes. Üliõpilaselu alal avaldus see kõigepealt üliõpilaskonnas romantiliste harrastuste hülgamises, mis enesele võis võtta mitmesuguseid erivorme. Mõnel puhul suundus see hülgamist (seda võiks ka nimetada

Fr. Schlater'i järel.

Tartu ülikool läinud sajandi keskpaigu.

vene radikaalse intelligenti ideoloogias tuntud nihilismiks) üliõpilaskooselu väliste tunnuste — organisatsioonivärvide, tekli, vapi j. m. — vastu; või eitati laiemas mõttes üliõpilaskooselu lõbu ja vastavat intiimset kooselu. See äärmus ei olnud omane eesti üliõpilasele üldiselt, ent ta osutub teatud suunale, mis mõjutas viimase vaimlist ilmet, selles kahtlemata vähendades romantilisi elemente. Ärkamisaegne rahvuslik romantika, mis juba varem alanud murenema, hävis nüüd täiesti; usundlikud patriarhaalsed nüansid eesti üliõpilase vaimlises näos, mis ei sobinud aja materialismiga, tuhmusid samuti; vahest isegi asendas religioosset tundeid ateism. Ühenduses materialistlik — maailmavaatelistel kalduvustega ilmus individualistlik elukäsitlus, mis eitas traditsioone ja autoriteete. Need laiad põhimõttelised suhtumused põhjustasid seisukohavõtte üksiknähtuste puhul: traditsioonide hülgamise tagajärjel pieteedi kadumine uususte ja kommete vastu, autoriteedi-eitamise nõrgendas näiteks sidet ühe organisatsiooni liikmete ja vilistlaste vahel j. m.

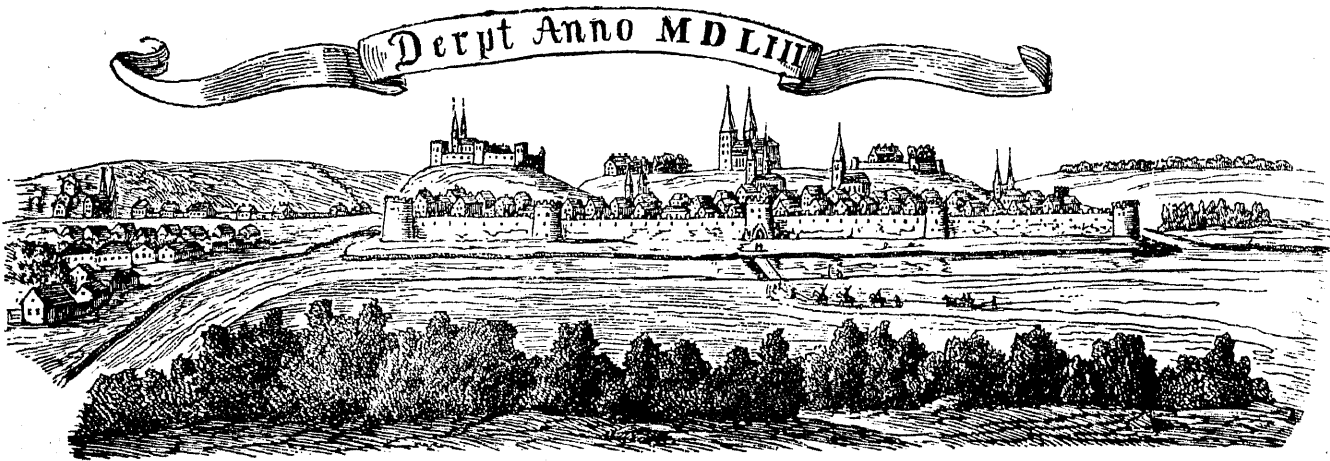
Need nimetatud kalduvused ja suhtumused lasevad endid üldiselt redutseerida tundeelu piiramise ja selle teadliku allasurumise

nähtusele. Kuna tundmusala oli kokku surutud, avaldas end seda intensiivsemalt intellektuaalne ala. Intellektuaalse külje tugevus on iseloomustavamaid positiivset laadi momente toleaeegses eesti üliõpilastüübis ja eriti karakterne on see joon võrdluses möödunud sajandi esimese eesti üliõpilastüübiga, kellel tundeelamus oli hingeelus otsustavamal kohal. Sellest intellektualismi-nähtusest lähtub ka kõne all oleva üliõpilastüübi teoretiseerimise-vaim (tugev kalduvus diskussiooniks).

Tolleaeegse eesti üliõpilase üldilme omandab niisuguste sisetiste omaduste tõttu teatud ajalik-kaine varjundi, lopsakus ja heledamad värvid on piiratud. Selles vaimlises pales on midagi realistlikku kirjanduslikus mõttes, seda vaimu, mis valitses samaaegses eesti kirjanduseski.

Kõige ligemal sajandi algupoolse vaimu erisustele asus vähem ringkond eesti radikaalpoliitiliselt meelestatud üliõpilasi. Kuna nende üliõpilaste vaimlist väljanägemist värvistasid ajavaimu äärmised tendentsid, kujunes eesti üliõpilase üldtüübi vaimlise pale joonestis ajaloolise pärandise ja oleviku vaimu mõningate joonte koostöös.

Kõne all olevat aega, nagu öeldud, iseloomustab vene vaim.

Rootsilisest, läänelisest ja venelisest üliõpilastüübist Tartus.

Tartu kui kaubanduskeskus ja üliõpilaslinn on olnud võrdlemisviisil varieeruva füsiognoomiaga eri ajastul. Hoopis teissugusem, kui vene ajal, oli Tartu välisilmelt rootsi ajal, millal Tartu veel kuulus üsna silmapaistvate kindlustatud paikade hulka. Rootsi ajal

Tartule lähenejale paistsid juba kaugelt silma kindluse siluetid, kõige pealt midugi Toomimäge ümbritsev kaitsemüür ühes tornide ja Rootsi aja lõppaastakümnetel ehitatud võimsate bastioonidega. Tänapäeval tunnistab Tartu kuuluvust kaugesse mine-

vikku ainult Toomimägi, eriti just selle võimsa katoliikliku katedraali imposantsed varemed, millest osa teenib moodsat teadust ja kultuuri, siin on mõeldud Tartu ülikooli raamatukogu, mis aasta-aastalt on okupeerinud võimsa ja suursuguse toomkiriku varemeid.

Vene mõju tähtsus vaadatud rahvuslikult seisukohalt, seisib asjaolus, et ta soodustas vabanemist saksapärasusest ja seega võimaldas rahvusliku vaimu tugevamat maksvusele-pääsu. Eesti üliõpilase vaimline pale eestluse seisukohalt ei saanud aga ka veel sellel ajajärgul kujutada enesest altpärast nähtust, hoolimata, et rahvuslik kultuur oli vahepeal süvenenud ja üliõpilaste hulgas laiemalt levinenud rahvuslik meelsus ning avalikud rahvuslikud tegevuspüüded. — Selle ilme määrasid kaks mõjusuunda — saksa ja vene oma. Kahtlemata oli eesti üliõpilase vaimline ilmumus rahvuslikus mõttes saanud soliidsemaks, oli omandanud iseteadvust ja mõjus küllaltki tugevalt juba sellepärast, et tema taga seisis üha kvalitatiivselt ja kvantitatiivselt tõusev üliõpilaskond, kahtlemata ei puudunud tal niisugusena omapäraseid jooni, kuid esteetiliselt võttes ei olnud eesti üliõpilase vaimline pale omaette

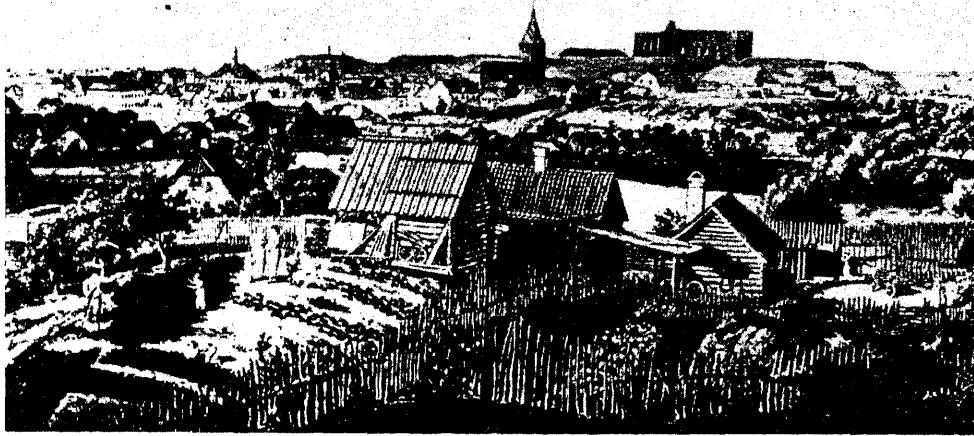
ehtne, võiks öelda — algupäraselt kunstiküps nähtus.

Maailmasõja segasel ajajärgul ja selle sündmusrikkal järelajal, mille kestes üliõpilaselu ei saanud areneda normaalseis tingimuses, elas eesti üliõpilane üle väga mitmesuguseid mõjustusi (enamikus küll mitteakadeemilisi), mille jälgimine pole siin võimalik. Samuti olgu mõeldud iseseisvuse algajast ja olgu ainult mõningate tõmmetega puudutatud oleviku eesti üliõpilase vaimlise ilme kontuure ja osutatud perspektiividele.

Tarvitades ajalooliselt kujunenud mõisteid võiks märgistada oleviku eesti üliõpilase vaimlise üldilme kujunemise suunda, mis on vastupidine sajandi alu omale ja ligineb oma iseloomult ärkamisaegsele vaimulaadile. Niiviisi arenemist mõistes oleks see reaktsioon sajandi aastakümnedite vaimule ja — uus ärkamisaeg. Olevikus tundub uut tundeelendi esildumist ja huvitõusu värvikama ning mitmekesisema

üliõpilaselu suhtes, kõigepealt tundub see nii võrdluses eelmise ajastuga. Piltlikult väljendudes, võiks öelda on üliõpilase vaimlises pales domineerivad maalilised ja värvikad nüansid. Seejuures peab kinnistama tugevat rahvuslike tundeelamuste puhkemist, vahest ka religioossete tunnete elustumist. Üldvärv annab kaasaegse üliõpilase vaimsele ilmele aga aja vaim rahvusvahelises mõttes, millel olevikus on soodsamad mõjumisteed kui olid minevikus.

Eesti üliõpilase arenemisperspektiiv on avaram kui varem. Iseseisvusaeg on loonud eeldused algupärase vaimlise ilme üliõpilastüübi väljakujunemiseks. Eesti üliõpilast ümbritseb omakultuuri õhkkond, juba alg- ja keskkoolist peale saab alata arenemine iseseisvas suunas. Need on eeldused, mis võivad luua ehtsa ja ilme ka eesti üliõpilastüübi, mille vaimline pale esteetiliselt hinnates paiks kunstiküpsust. V. Juhanson.

Tartu [1796. aastal.

Toomi jalal asetsev linn on aga saanud hoopis teissugusema kuju, kui see oli ordu ja rootsi ajal. Muidugi erinevad ka vene ja nüüdisaegsed ehitised oluliselt rootsiaegseist. Linn on nüüd sootu ruumirikkam kui siis. Rootsiaegse kindluse siluette otsib silm asjatult, need on hävinud peamiselt Põhjasõja mõllus.

Teissugusem polnud mitte ainult linna väline ja sisekuju vaid ka Tartu „bürger“ ise, samuti ka rootsiaegse Tartu Academia Gustaviana ja Academia Gustaviana Carolina akadeemiline kodanik. Elu oli üldse lokaalsem, eriti Tartus, kus hansaaegne transiitkaubanduse elu soon oli kokku kuivanud. Samuti kui vene ajal oli ka rootsi ajal üliõpilaspere maailmaks omaette, mis sageli trotslikult ja häirivalt segas tollaegset seisuslikult kohmakalt mõtleva kodaniku viisakat ja vaikset kodurahu. Tartu tollaegsele üliõpilasperele võiksime leida ehk mõnesuguse võrdkuju meie keskaegsete suuremate kaubanduslinnade, n. n. Mustapeade vendkondades, kes tõid linna uud-
sust ja ärevust. Tarvis ainult meelde tuletada Mustade peade juhtivat revolutsioonilist osavõttu meelihäirivatest usuliikumisest Luteri usu sissetungil Ida-Baltikumisse. Muidugi polnud rootsiaegne akadeemiline kodanik ideedelt revolutsiooniline, see ei õnnestunud valitseva kiriku ega riigi

aluseid. Hoopis võõras oli tollele ajale, mis mõttelaadilt nii seisuslik, ühiskondlik mõttelaad. Polnud siis juttu revolutsioonist riigi ühiskondliku korra ja kiriku vastu, Just vastuoksa, rootsiaegse ülikooli peaülesandeks oli kinnitada valitsevat riiklikku korda ja stabiilsust usu alal. Tartu ülikool koguni pidi kaasa aitama protestantliku usuelu süvendamisel Rootsi idapoolses Transbaltikas. Üliõpilane pidi vähemalt tema jaoks koostatud reeglite järgi olema jumalakartlik ja piiblit lugema, kuid noor veri hoolis sageli vähe reeglitest. Kuigi ei aima-
tud suurte ja kaugele ulatuvate ideede mõju nagu 19. sajandil ja 20. sajandi alul, elati siiski nii sageli vallatult ja omapäraselt.

Hoopis muutunud ilme on Tartu üliõpilasperel vene ajal, eriti just Tartu vene ülikooli aegu, kui ülikooli õppekeele ja õppejõudude koosseisude muutudes, Tartu kokku voolas üliõpilasi Vene suurriigi igast nurgast. See kokkuvool tõi kaasa vaiksesse Emajõe linna Vene poliitilise ja ühiskondliku lainetuse.

Ülikooli venestamise järele muutus üliõpilaspere mõne aastaga võrratult. Ikka ja ikka domineerivamalt ilmus tänavale peamiselt saksa värvimütsi asemel vene üliõpilase kroonuline uniform. Tänavapilt üliõpilasvälisilmelt muutus eriti just seetõttu, et korpo-

ratsioonidele ära keelati värvimütsi kandmine. Kuigi arvult vene üliõpilaspere oli tugevasti suurem kui sakslaste oma, oli viimane siiski kaugelt suurema seltskondliku kaaluga. Kroonuliku mundrit kandvate akadeemiliste kodanikkude mass oli põhilult õige ebaühtlane, nii füsioloogiliselt, rahvuselt, kasvatuselt ja temperamendilt. Kuumaverelised ja ägeda loomuga grusiinlased erinesid silmapaistvalt muust massist. Nendega tülli sattumine oli hädaohtlik, sest tülist võis areneda verine lööming. Armeenlased, paar-kolm muhameedlast ja üksik buddist ja laamausuline ei paistnud muidugi erilisel silma. Sageli paisus üsna arvukaks juutide pere, eriti maailmasõja aegu, kui 1916. a. endisest võrratult enam Tartu ülikoolis õppis juute ja eeskätt just arstiteaduskonnas, mille üliõpilaskoosseis nii-kui-nii sõjaegade tõttu oli suureks paisunud.

Tartu üliõpilaspere enamuse, moodustasid a. 1907 vene üliõpilased. Kuid seegi polnud sugugi homogeenne, üsna märgatavalt eraldasid oma vahel rõõmsameelsemad ja elavama iseloomuga ukrainlased järskudest kasakatest ja laia iseloomulistest suurvenelastest. Ka vene üliõpilaste haridus ja seltskondlik tase polnud ühtlane. Seminarist erines tugevasti gümna-
sistist. Seminaristid koostusid

Üliõpilaskondlikest rahutusiast Tartu vene ülikooli ajastul.

(Vene ülikooli viimase rektori, prof. dr. W. G. Aleksejevi mälestusi).

Vene õppekeele sissetoomisega aastal 1892 (õigusteaduskonnas juba a. 1889) Tartu ülikool veel ei kohandatud vene ülikoolide nõuetele. Enamus professorid olid veel kaua mittevenelased ning üliõpilased — kohalikust rahvusest. Lähem ühtlus vene ülikoolidega hakkab siin moodustuma alles läinud sajandi 90-te aastate lõpul, kui vene professorid satuvad enamusse ja vaimulikkude seminaride kasvandikele antud siinsesse ülikooli astumise õiguse mõju, vene üliõpilaste arv hakkab mitmekordselt ületama muulaste arvu. Sel ajal saavad alguse üliõpilasrahutused vene ülikoolides.

Venemaal leiavad aset esimesed rahutused 1858. a. Nad kannavad aga alul, nagu välismaa ülikoolideski, vaid akadeemiliste intsidentide puhul tekkivate korrarikkumiste ilmet.

Aleksender II ajal, kus pääsevad mõjule vabamad vaated, algab n. n. 60-date aastate liikumine. Üliõpilased astuvad lähemasse kontakti rahvaga ja moodustavad maaalised organisatsioonid (землячество'd), milliseid kohe alul tekib 20 ümber.

Need organisatsioonid mitte, ainult ei hoolitse üliõpilaskonna materjaalse toetuse eest, vaid laiendavad oma tegevust, tegeledes ka ümbruskonda puudutavate poliitilis-ökonomiliste küsimustega.

Nende koosolekud muutuvad salajasteks. Tekivad raamatukogud keelatud kirjandusega, mida kasutatakse kihutustöö tegemiseks üliõpilaskonnas.

Osa professoreid suhtub nimetatud organisatsioonidesse hästi, kaitstes neid mitmesuguste nõudmisteh puhul ülikooli inspektori ees. A. 1881 Loris-Melikovi ajal toob kaasa veel vabamaid vene elu vorme. Üliõpilaste maaalised organisatsioonid hakkavad Moskva ülikooli samanimeliste organisatsioonide kogu juhtimisel ühinema. A. 1884 astub kõikide ülikoolide samanimeliste ühinenud organisatsioonide ette Liidu Nõukogu, mille asupaik Moskvas. A. 1886 kuulub viimasesse juba 43 organisatsiooni ja ta kannab täiesti poliitilist ilmet. Asutatakse salaselts, mis osutuvad parimaks kihutusvahendiks rahva ja tööliiskonna keskel. Üliõpilaste korrarikkumised aga sel ajal veel poliitilist laadi ei kannu.

1893. a. Moskva ülikool püüab ühtlustada üliõpilaskonda puhtpoliitilistel alustel. Kutsutakse kokku kõikide ülalnimetatud (землячество) organisatsioonide ja kõrgemate õppeasutuste delegaadid, kes töötavad väga kindla kava poliitiliseks kihutustööks, keelatud kirjanduse kaudu hästi korraldatud eraraamatukogudest. Selle kava vastu olid vaid üksikud, peale Varssavi, eriti Tartu ülikooli esindajad.

1896. a. maaalisteorganisatsioonide kõrvale tekib uus organisatsioon — kursuste vanemad, kes igas kõrgemas õppeasutises moodustavad kursustevanemate nõukogu. Kuna viimase tegevus puutub kokku kõikvõimsa Liidu diktatuuriga, siis tuleb luua uus üldine organ — „ühendatud maaalaste kogude ja organisatsioonide täidesaatev komitee“, iga ühe asutise tarvis. Komiteed algavad intensiivsemat võistlust valitsuse vastu ja tõmbavad kaasa mitte ainult kesk- vaid ka linnakoalide õpilasi.

A. 1901, pärast minister Bogolepovi tapmist, muutub poliitiline tegevus eriti elavaks. Ministeerium, toetudes professorite, eriti vürst Trubetskoji arvamusel, et üliõpilaste rahutuste allikaks on üliõpilaste organiseerimisevormide puudumine, andis 22 dets. 1901 välja ajutised määrused mitmesuguste teadusliku, kirjandusliku, füüsilise tegevuse ja harjutus-ringide kujundamiseks. Lubatud olid ka kursustevanemate koondised, kel oli õigus käia koos nõupidamistel, kuid see kõik sündis valju kontrolli all. Neid ajutisi määrusi hakkab aga kõrgemate õppeasutiste administratsioon tõlgitsemata laimata ja üliõpilaste koosolekutel asjalikkude küsimuste arutamise kõrvale hakatakse selgitama ka puhtpoliitilise iseloomuga vaatepunkte.

peamiselt kehvikutest, kelle ülistatuks poliitiliseks meelsuseks oli sotsiaalrevolutsionäärsus ja lemmik — literatuuriks vene naroodnikute-publitsistide looming.

Lõpeks Tartu ülikooli üliõpilaspere „lääne maailm“, mis koosnes suure Veneriigi läänepoolsetest võõrrahvastest, eestlastest, lätlastest, sakslastest (balti ja vähemal määral saksa kolonistidest Venemaal) poolakatest ja leedulastest. Juba usuliselt moodustasid nad ilma oma ette, olles enamikult protestandid või katoliiklased, mis oli neile nagu mingisuguseks rahvuslikuks eri pitseriks, olgugi et usuline kuuluvus 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi alul ei etendanud üliõpilaste omavahelises läbikäimises kuigi domineerivat osa. Kuid usk oli siiski teatud kultuuriliseks traditsiooniks ja eraldamismärgiks: protestantlus ja katoliiklus oli ikkagi kõigepealt Tartu ülikooli üliõpilaskonna läänepoolse kultuurilise orienteeru-

mise tunnuseks ja ühes sellega ka üliõpilasorganisatsioonide läänepoolse tendendeerumise osutiseks. Protestandid ja katoliiklased, s. o. eestlased, lätlased, sakslased ja poolakad eelistasid läänepoolse pärioluga organiseerimismoodust: seltsi ja korporatsioone tiheda siseorganisatsioonilise struktuuriga ja kindla sidemega vanema, juba akadeemiast lahkunud vilistlaspere ja akadeemilise noorpere — üliõpilase — vahel.

Hoopis erinev oli ka eesmainitud üliõpilasorganisatsioonide siseelu. Siin oli kahtlemata enam distsipliini, kainust, eesti ja läti organisatsioonides ka maahõngu. Sootu teine oli ka suhtumine ja vastutustunne ümbritsevale olule. Tartu eesti-, lätisoost üliõpilane ei rakendunud mitte ainult ühiskondlike ja riiklike ideede teenistusse, temale oli tähtis ka rahvuskultuuriline töö. Sellest siis huvide lahkumine Tartu vene ülikooli üliõpilasteperes.

Selgelt eraldusid lääne ja vene maailm. Vene maailm toleaeegse laia Vene riigi poliitiliste ja ühiskondlike voolude ja ideede teenistuses idaslaavulisele iseloomulise vähese asjalikkusega, pinnatusele rajatud põrandaalusele ilutsemisele ja romantikale, mida tugevasti kannustas lai vene naatuer ja vürtsitas juudisoost üliõpilaste revolutsiooniline tuhin. Sellel slaaviüliõpilaselikult romantikal oli omane tugev tung valguda kohalisesse poliitilisesse ellu, nagu 1905. a.

Tõsiasi oli küll see, et toleaeegne Vene riiklik ja ühiskondlik kord vajas muutmist. Kuid uue ehitajad ei tundnud küllalt tõsielu ennast, Vene tänapäeva inimest ja Vene laide masside tõelist võimet uueks ühiskondlikuks ja riiklikuks eluks. Vene ühiskonnal puudusid Lääne-Euroopa ühiskonna elule vastavad vahelülid. Vene põrandaalused romantikud ei tundnud vene rahvast lähemalt,

Kuigi 1902. a. alates üliõpilaskond hakkab jagunema mitmesugustesse poliitilistesse üksustesse, siis ometi „Täidesaatev Komitee“ nõuab energiliselt ühtlust poliitilises võitluses valitsuse vastu ja kutsub üles revolutsioonilisi elemente ühinema nõudmisega „maha isevalitsus!“

A. 1904 Jaapani sõja algusega, üliõpilasorganisatsioonidel hakkab käima kõva töö üleskutsete väljaandmiseks, milledes valitsusele tehakse kibedaid etteheiteid sõja algamise pärast ja avaldatakse kahjurõõmu iga Vene vägede kaotuse kolita tuleva teate puhul. Koostatakse üleskute üliõpilaste ja tööliskonnale, mis manitsevad üldvenemaaliste püüete sihtimisele sõja katkestamiseks.

Ka meil kandsid üliõpilaste kooskämimised maru-poliitilist iseloomu. (Koosolekute eesistujaks oli tol ajal pikemat aega üliõpilane Sambikin). Valitsus näitas sõjaliste kaotuste tagajärjel hakkamatust ja saamatust. „Täidesaatev Komitee,“ mis a. 1903 muudeti „Koalitsiooni Komiteeks“, arendab ikka enam ja enam oma diktaatori üliõpilaste ja töölismassi üle ja valmistab pinda järgnevatele, puht-revolutsioonilistele aastatele.

Kuigi üliõpilastel a. 1902 hakkavad moodustuma ka mõõdukamad voolud üliõpilaste — akadeemikute näol, siis viimaste mõju on siiski veel liiga nõrk.

Prof. emer. W. G. Aleksejev.

Tartus grupp akadeemikuid stud. med. Beljaevi juhtimisel, vaatamata mitmesajale hästi ditsiplineeritud saksa korporandile, ei olnud võimne saavutama

enamust ühelgi koosolekul. Akadeemikute ja korporantide katsed, külastada loenguid, leidsid tugevat vastuseismist „sõdijate“ poolt, kes viisid läbi koosoleku otsused.

1905. a. õppejõud hakkavad üles näitama suuremat aktiivsust üliõpilaskonna suhtes. Moodustatakse ülevenemaaline Akadeemiline Ühing kahe osakonnaga, — vanemate ja nooremate kõrgema õppeasutiste õppejõududega. Ülikoolide nõukogud, olles selle mittelegaalse ühingu surve all, seavad valitsusele üles nõude, et üliõpilased oleksid täiesti vabad poliitilisest järelevalvest ja et lõpetataks üliõpilaste väljasaatmine ja arest.

Vastukaaluks sellele prof. J. Uljanof, Riia õpperingkonna kuraator, andis välja määruse (11 apr. 1905 nr. 173): „Igasugused üliõpilaste organisatsioonid, mil ei ole otsekohesed suhted üliõpilase õppetegevusele, tulevat keelata, kuna keegi parimal tahtmisel ei saa jälgida nende tegevust ja nad jääksid kontrollita ning omandaksid kergeti äärmiselt kahjuliku suuna.“

Lõpuks 27. apr. 1905. a. „Kõrgema käsu“ alusel anti kõrgematele õppeasutistele autonoomia.

Esimeseks rektoriks valiti meil E. V. Passek, Rooma õiguse professor, prorektoriks A. I. Sadovski, dekaaneks Seeberg, Grabar, Petuhof, Eveztki ja Sadovski, kes hiljem valiti prorektoriks.

neil puudus tõsine püüe luua kultuursemat rahvast, kes oleks suutnud kanda uut ühiskondlikku ja riiklikku korda. Vene üliõpilaste põrandaalune romantika oli nagu mingisugune ilusate muinastuttude luuleilma uim, mis ette kujutatud uut korda laskis paista veetlevana.

Talupoeglikule ja kainemalt mõtlevale eesti üliõpilasele jäi säärane mõttelaad ja ideaalide maailm enam-vähem võõraks, kuigi ka eestlastele selge oli, et Vene tolleaegne riiklik kord pole kuigi soodus pind orgaanilisele arengule, mis Läänemaailmale nii ilmeline. Eestlane taipas nagu loomupärase instinktiga, et rahvaste uuestisünd ei või toimuda üle öö muinastutuliku nõiaavitsa abil. See oli tolleaegse Tartu üliõpilaskonna füsionoomia suuremate probleemide alal.

Teissugusem oli intiimelu. Intiimelus avaldas mõju rahvus, haridus, temperament, alateadvuslikud kompleksid ja ka ainelised võimalused. Intiimelus oli akadeemia kodanik esijoonel üliõpilane, s. o. noor teotaheline ja lõbutse-

misehimuline. Noor inimene püüdis end lajutada. Kuningas alkohol oli ühte viisi armas nii buršile kui ka kolleegale. Ei püsinud see ega teine rahulikult kodus ega organisatsiooni korteris, vaid otsis lajutamis- ja avaldamisvõimalusi tänaval, „Vaiksel Emajõel“ ja organisatsioonide avalikkudel pidustustel. Nii mõnigi kord kujunes rahulikult alanud pidu lärmikaks, teinekord koguni tormiseks lööminguks, eriti siis kui kuumaverelised grusiinlased ilmusid võitlusväljale. Ega siis palju võitlusvahendeid ei valitud, võideldi sellega mis kätte juhtus.

Võrdlemisi vähem lärmikalt esinesid eestlased, eriti tagasihoidlikud olid leedulased. Valitsevad ja tooniandvamad üliõpilasarühmad ei lasknud eestlast veel pead tõsta, seda enam, et võrdlemisi kehvad ja alul vähe arvukal eesti üliõpilasteperele puudus seljatagune seltskond ja igasugune muu tugi. Alles peale 1905. a. tormiseid sündmusi mitmekesisust ja rohketes eestlaste pere. Organisatsioonide arv kasvas. Oli olemas juba oma seltskond. Oli

millelegi toetuda ja midagi teenida.

See on hiljutine minevik, mida meie eest looritavad ajaloo suurimad sündmused: maailmasõda ja Vene revolutsioon. Sündmusi on olnud nii palju ja seejuures vapustavaid. Noorem eesti haritlaste põlv pole kaasa elanud eel-maailmasõja aegu. Ka vanemale põlvele on see juba kuidagi uduseks muutunud ja toorkordne elu ja mentaliteet tuntub nii võõrana. Suured ajad ja suured jõupingutused on mälust kaotanud palju sellest, mis korra on olnud tänapäev. Tartu tänavalt pole mitte ainult kadunud kardavoid ja nende asemele tulnud konstaablid, vaid sootuks ka Tartu vene ülikooli aegne üliõpilane. Meie võime nüüd endisajast väga vabalt kõnelda, millest neil kitsastel aegadel ei võinud avalikult suud lahti teha, sest vastasel korral oleks ähvardanud pikem vangipõli või Siber. Tartu ülikool on jälle Eesti teenistuses.

Hendrik Sepp.

Mõningaid üldjooni Tartu vene ülikoolist.

Vene keisri Aleksander III aegse venestuspoliitika sihiks oli Balti provintside lähendamine keskriigile administratsiooni, politseikorralduse ja kohtukorra ühtlustamise kaudu, mis ühtlasi pidi kaasa aitama Eesti-, Liivi- ja Kuramaal elavate rahvaste sulutamisele suurvene rahvasse. Kooliasjand usesriivas Eesti alal venestamine viimases joones Baltimaade kõige vanemat kõrgeimat kooli, Tartu ülikooli. Ülikooli venestamise alustas keskvalitsuses tolleaegne haridusminister Deljanov, sissejuhatare seks tegi kohal Riia õpperingkonna kuraator M. Kapustin, kuna lõplikult teostas selle tema järglane Nikolai Lavrovski (17. aug. 1890 kuni 18. sept. 1899). Endine saksa ülikool lakkas seega olemast. Saksa keel jäi veel õppekeelena maksma ainult usuteaduskonda, olgugi et kuraator Kapustin oli kavatsenud selle teaduskonna ära kaotada ja tema järglane Lavrovski tahtis siiaagi vene keele õppekeelena maksma panna. Seesuguse ettepaneku tegi ka Zinovjevi järglane, Liivimaa kuberner kindral Surovtsov. See küsimus, nimelt usu-teaduskonna õppekeele muutmine, tuli uuesti elavamalt päevakorda maailmasõja ajal.

Missuguseid sihte taotleti Baltimaade venestamisel, see ilmneb teatud määral Vene tolleaegse balti poliitika ideoloogi, publitsist Aleksei Haruzini poleemilise iseloomuga brošüürist¹⁾, kus ta seletab, et mitte ainult vene tegelased, vaid kogu vene rahvas pidavat valjult kinni printsipiibist, ühendada kõiki Vene riigi võõrrahvaid ühiseks etnograafiliseks rühmaks. Seda printsipi olevat Vene ajaloo kestvusel kindlalt ja pidevalt teostanud Novgorodi, Kliivi ja eriti Moskva vürstid ning jumala abiga teostatavat seda ka nüüd. Vene ajaloolise arengu mõiste sisalduvat sõnades: õigeusk, isevalitsus ja rahvas. Vene rahvas olevat antropoloogiline konglomeraat, mis kokku liidetud isevalitsuse ja vene keelega. Ja kui Vene ida ja kagu piirimaad olevat asustatud võõrrahvastega, arenevat nende assimileerumine vene rahvusega iga tunniga, ning kui Vene lääne ja loode piirimaad olevat säilitanud teatud iseseisvuse, siis seks olevat olnud erilised ajutised põhjused.

1) Алекси Харузинъ. Къ вопросу о корпоративномъ строѣ студентовъ въ Дерптѣ. Ревель 1893, lk. 113—115.

Et ülikooli venestamine pidi kaasa aitama Balti kubermangudes elavate rahvaste rahvusiiku algupära hävingule ja soodustama nende kokkuliitmist suur-vene rahvaga, see selgub osalt ka Tartu ülikooli ajaloost vene ajal. Nagu muilgi venestuspoliitika avaldusaladel, kasustati ka Tartu ülikooli üld-venepäraseks reformimisel kolme Haruzini poolt mainitud abinõu: isevalitsust, vene õigeusku ja rahvust (s. t. suur-vene rahvust). Vene keskvalitsus, esijoones isevalitsus, andis välja ülikooli venestamise kohta käivad käsud ja määrused, mis puudutasid ülikooli valitsemise korda, õppekeelt, professorite ja üliõpilaste koosseisu jne. Üliõpilaste koosseisu muutmisel venepäraseks oli mõõduandvaks faktoriks kreeka-katoliku usu vaimulike seminaride kasvandikude ülikooli vastuvõtmise lubamine, mistõttu tugevasti juurde voolas vene rahvusest üliõpilasi. See venenemise protsess kestis siiski ainult teatud aja ja hiljemini vene aja lõpupoolel algas Tartu ülikooli venenemisele vastuprotsess, kusjuures muude põhjuste hulgas ilmneb eesti ja läti rahvuse visa püüd hariduse järgi. (järg 190 lehek.)

toriks, aga tema asemele valiti mind füüsika-matemaatika teaduskonna dekaaniks.

Kuigi õppejõud kinnitasid valitsusele, et autonoomia saamisega üliõpilased rahunevad, siis olid tagajärjed ometi teised. Autonoomia andmine kõrgematele õppeasutistele seevõrra tiivustas revolutsioonilist liikumist, et esimestel üliõpilaskoosolekutel pärast autonoomia sissetoomist otsustati sulgeda kõik kõrgemad õppeasutised kuni Asutava Koguni, mis valiti üldisel, otsekohesel, ühtlasel ja salajasel rahvahääletamisel. Kui palju ka üliõpilasi ei manitsetud tagasi pöörduma õpingute juure, siis oli see ometi asjatult, ja teine õppeaasta 1905—1906 läks täielikult raisku.

1906. a. alul valitsusel õnnestus sumbutada revolutsiooniline liikumine. Vaatamata sellele kõrgemaid õppeasutisi veel ei avatud. Kestisid vaid teaduslikud tööd laboratooriumites, haiglates ja raamatukogudes. Alles 1906. a. sügisel üliõpilased, mitte ära oodates

Asutava Kogu kokku astumist, hakkavad osa võtma loengutest, kuid ka nüüd veel on nende peahuvi sihitud poliitikale. Üliõpilaskoosolekute päevakorrad täituvad enamalt jaolt poliitiliste küsimustega, ja koosolekuist võtavad osa mitteüliõpilased — poliitikud Autonoomia mõistet tõlgitsetakse laiemalt kui seni. Ülikooli hooned peetakse eksterritoriaalseiks, kus peremeheks on ülikool, kui korporatsioon ja kuhu ei tohi vahele segada ei riik, ega politsei Tol ajal kõrgemad õppeasutised tundsid vabakuulajate instituti. Meie ülikooli kõigi kuulajate arv ületas 3000. Koosolekud muutusid seepärast elavateks, sest osavõtjate arv oli suur. Alaliseks eesistujaks oli minu andekas õpilane, stud. math. Sambikin, kes sai ühe matemaatilise töö eest kuldauraha ning samal aastal esimese auhinna teemil „Teatri ajalugu“ kirjutatud auhinnatöö eest. Ta juhatas enam kui sada koosolekut.

A. 1905 Sambikin valiti Tartu „vabariigi“ presidendiks, mis kestis vaid

ühe päeva; tema abiks oli stud. geol. Sebestjanov, kelle vallandamise läbi assistendi kohalt langes kokku ülevenemaaline akadeemiline professorite ja assistentide ühing.

Õppetöö seisaku 1905. a. sügisel kirjutas ette IV üliõpilaste kongress, mis peeti Viiburis 1905. a. septembris.

Valitsus toibudes 1905. a. rahutustest, hakkab vähehaaval tooma autonoomia mõistele kitsendavaid seletusi. Vahelduvad nõrgatahteline minister Kaufmann ja tema liberaalsete vaadetega sõber Gerasimov. Pärast neid minister Schwarz algab otsustavat võitlust poliitiliste voolude vastu kõrgemates õppeasutistes. 11. juunil 1907. ta annab välja määrused vanemate nõukogude kaotamiseks. Üliõpilaskond kaitseb nimetatud organisatsiooni, kuigi kooskäämistel selle vastu astuvad välja üliõpilased-akadeemikud. Lõpuks see instituit ametlikult kaotati, kuid faktiliselt ta jäi püsima ja korraldas oma

Dotsent Feodor Korsakov †

Kurb sündmus on tabanud ülikooli peret keset kiiremaid pidustustele valmistusi: 23. skp. suri õigusteaduskonna avaliku õiguse dotsent Feodor Korsakov.

F. Korsakov on sündinud 12. juulil 1883. a. Tveri kubermangus. Hariduse omandas ta Peterburis, kus lõpetas 1906. a. õigusteaduskonna ja omandas magistri astme riigiõiguse alal 1910. a., rahvusvahelise õiguse alal 1911. a. Alates 1911. a. oli riigiõiguse õpetajaks Peterburi politehnolises instituudis ja samal ajal rahukohtunikuks. 1919. a. emigreerus Eestisse, kus töötas esialgu kohtuministeeriumis kodifikatsiooni osakonna liikmena ja siirdus 1921. a. Tartu Ülikooli juurde, kus ta on töötanud senini.

Kadunu on oma laialdaste teadmistega ja sõbraliku ning erapooletu suhtumisega võitnud üliõpilasperes üldise poolehoidu. Dotsent Feodor Korsakov oli üks neid väheseid, kes kuulus teise rahvusse, õppis lühikesel aja jooksul ära eesti keele ja juba oma teisel ameti aastast alates pidas loenguid ja eksamineeris eesti keeles. Ka oleme õppinud nägema Feodor Korsakovi isikut, kes peale otsekohese tööala kõige elavamat huvi tundis seltskondlike eluavaldiste vastu ja ajakirjanduses elavalt kaasa rääkis riigi seadusandlikes küsimustes. Saates dots. Korsakovi tema viimasele teekonnale, mälestab üliõpilaskond tänuga kadunu tegevust Tartu Ülikoolis.

koosolekuid salaja. Varsti ta nimi muudeti ühendatud maa-alaliste organisatsioonide koalitsioon komiteeks ja võttis puhtpoliitilise ilme.

Raugemata võitlus üliõpilaskonna ja minister Schwarz'i vahel viis lõpuks ülevenemaalise üliõpilaskonna vastupanu uurimisele, milleks astus kokku Peterburis 13. sept. 1908. vastav kongress Schwarz, tuges Stolõpinile ja ministrite nõukogule, soovitas tarvitusele võtta äärmised abinõud. Poliitisele tehti ülesandeks ettetulevate rahutuste puhul tungida rektori loata ülikooli ruumidesse. Siis üliõpilased võtsid loengute katkestamiseks tarvitusele keemilised abinõud.

Professorid aga, arvestades Schwarz'i ja ta eelkäija Kassoga, hakkasid neid manitsema tagasitulekule. Selles nägid üliõpilased lihtsalt argust ja 11 veebr. 1911 saatis koalitsiooni komitee Peterburi ja Tartu professoreile avaliku kirja järgmise sisuga:

„Mõne päeva eest Teie pöörasite üliõpilaskonna poole kutsega uuesti alata õppetööd. Järgnevad sündmused näitavad, et teie üleskutse ei annud tagajärki. Lubage nüüd meile, koalitsiooni komiteele, millel üliõpilaskonnas võrdlematu suurem autoriteet kui teil, teile vastata. Ennem aga väikene kõrvalkaldumine minevikku.

„Tolstoi surm ... kogu vene rahvas leinab. Noorsugu kui niisugune kandis kõige raskemini seda kaotust Demonstratsioon surmanuhtluse vastu (Tartus see korraldati kolmepäevase kirjaniku austamise järele ülikooli aualas, kust üliõpilase Samšoni ettepanekul mindi välja plakatiga „maha surmanuhtlus!“) oli parimaks pärjaks Suure

Vanakese hauale. Teid, lgp. professoreid, ei olnud meiega tänaval, aga meie tahtsime uskuda, et teie kes te nii olite hukka mõistnud oma loengutes surmanuhtluse instituuti, tundsite meile kaasa, mõistsite meid.

Sündimused sunnivanglates . . . Kogu tsiviliseeritud maailm elas kaasa seda õudust. Vene üliõpilaskond oli sügavalt vapustatud. Teie häält, h-rad professorid ei kuulnud üldises protestis. Ent nii väga tahtsime uskuda, et teie vaikisite, kuid südameis olite uhked meie pääle.“

„Avaliku Kirja“ lõpul öeldakse:

„Rahutused on, ja jäävad. Ja mingi võim neid ei murra. Aus üliõpilaskond kas vilistab teid välja, või istub türmides.“

Alles sõja kuulutamine a. 1914 pööras ühiskonna, ühtlasi üliõpilaskonna kõrvale revolutsioonilisest liikumisest.

Järgneval 1917. a. revolutsioonil jäävad üliõpilased oma vähemuses — sotsiaaldemokraatlik seisukohtadega tahaplaanile, kuna eesrinnas sammub enamlaste töölikond.

Minu kaheksaastases rektori praktikas (1908—1914), (1917—1918) mina, arvestades minu eelkäijate rektorite-juristide väärsaavutisi, suhtudes ülikooli kodanikkude nõuetele normaaldemokraatiliselt, ainult organisatsioonide esindajate kaudu, valisin teise tee — suhtumise kolme lihtsa (üliõpilaskond, assistendid, teenijaskond) korporatsiooni. Organisatsiooni esindajaid ma ei kõrvaldanud, kuid ma ei seadnud end rippuvusse nende seisukohtadest, kuna ma eelpool nimetatud

kolme seisuse tarbeid tundsin juba niioelda algallikatest. Seda enam, et esindajad harilikult valiti poliitiliste tegelaste hulgast, kes igale asjale andsid poliitilise värvingu. Minu siht aga ei olnud politika, vaid õigus. Algasin dekaanina füüsika-matemaatika teaduskonnas ja sääljures saavutatud rahuldavad resultaadid tõid mulle minu ametvendade usalduse, et aasta pärast mind valiti prorektoriks ja siis mitmesugustes riiklikes olukordades kolm korda rektoriks. Mul tuli veenduda, et kui muudlik on poliitilisele rajatud kuulsus; hoopis püsivam on kuulsus, mis rajatud õiglusele ja üheõiguslikule suhtumisele ka meie ühiskonna kõige väiksemate liikmete vastu.

Minu ametvendade — juristide edu puudus, viis mind mõttele reformi vajadusest meie ülikooli juuriidilises fakultedis, kus noortel tuleks panna pearõhk peene õiglustunde arendamisele ja mitte kuivade, surnud paragrahvide uurimisele. Eesti komunaalomavalitsuste poolt üleelatud kriis, millest prof. C. v. Csekey ettekande põhjal Tartus peetaval XI juristide päeval nii palju kõneldi, veensid mind minu mõtte õigluses.

Lõpetan palavama sooviga, et meie ülikool, astudes oma olemasolu neljandasse sajandisse viiks kaasa põlve, kes seisab kindlalt õigusliku tunde arendamise ja kasvamise teel ja et käib Tartu ülikooli avamisel öeldud Gustav Adolphi tarkade sõnade järele „jumalaskartuses ja õigluses,“ ning et täituks õnnelikult valitud juubeli-mälestusraha tunnuslause „tões ja õiguses tõuseme.“

W. G. Alekseejev.

Ülikooli venestamise esimeste sammude hulka kuulub 1884. a. vene üldise ülikooliseaduse laiendamine Tartu ülikooli peale, õppekeele muutmine, endise saksa õppekeele asemele vene õppekeele tarvitusele võtmine, ülikooli õppejõudude koosseisu muutmine veneliseks, kuid ühes sellega ka Tartu ülikooli eriti just humanitaarsete teadusalade õppetoolide ja õppeprogrammide venepärastamine. Õpetoole, mis orgaaniliselt seotud kohalike Vene provintside eriaarengu, algupära ja joonega, nagu kohalik õigus ja selle ajalugu jne. kasustati Vene riiklike huvidega seotud õppetoolide loomiseks. Kõige varemini ja põhjalikumalt tabas venestusreform Tartu ülikoolis õigusteaduskonda. Kui vene haridusministril krahv J. D. Deljanovil ei õnnestunud õigusteaduskonna reformimise katse 1887. a., oli tema püüetel soodsamaid tulemusi 1889. a., kus tema ettepanek Tartu ülikooli õigusteaduskonna reformimise asjus leidis keisri nõusoleku 4. veebr. 1889. a. 20. nov. 1889. a. kinnitas keiser Deljanovi ettepaneku Tartu ülikooli rektori, prorektori, dekaanide ja professorite ametisse valimise ja kinnitamise muutmise 1884. a. vene ülikoolide seaduse vaimus. Nüüd ei pidanud see enam toimuma autonoomsel teel ülikooli istantside, teaduskondade jne. poolt, nagu seni, vaid peamiselt haridusministri ja õpperingkonna kuraatori läbi.¹⁾

Tartu ülikooli õppetöö reformimise põnevalmaks ajastuks tuleb pidada aega reformi algusest kuni 1895. a. Vene õppekeele tarvituselevõtt sai alguse õigusteaduskonnast, alates 1889. a. lõpust. Ka õppekeele venekeeleks muutmine arenes kiiresti. Kui kuraatori ettekirjutuse najal Tartu Ülikooli õppejõududelt (kes seni lugesid saksa keeles) 12. det. 1892 järgi päriti, kes neist võib 1893./94. akadeemilise aasta algusest peale üle minna vene õppekeelele ja kellele on tarvis teatud lisatäht-

aega, selgus et vene keelt võib õppekeelena tarvitusele võtta augustist 1893. a. 11 eri teaduskonna õppejõudu. Järgneva aasta augustiks lisanes neile 12-nes, kes ühes 25 õppejõuga, kes juba enne lugesid vene keeles (peamiselt õigusteaduskonnas), moodustasid 1893. a. augustis koguarvu 36 ja 1894. a. augustis 37. Kuna aga aja väljateenimise järele augustiks 1894. a. osa õppejõude sama aasta septembris pensionile lasti ja nende asemele määrati uued õppejõud venelaste hulgast, siis tõusis 1894./95. õppeaasta alul vene keeles lugevate õppejõudude arv 40-ni. Seepärast tegi kuraator N. A. Lavrovski 15. jaan. 1893. a. ministeeriumile ettepaneku Tartu ülikoolis vene õppekeele tarvitusele võtmiseks, kaasa arvatud ka usuteaduskond; viimane peale kahe isiku (Wilhelm Hörschelmanni ja L. von Schröderi), kellele pidi võimaldatama lugeda ladina keeles. Minister Deljanov oli selle ettepanekuga nõus, välja arvatud usuteaduskond, nende eriliste tingimuste ja takistuste tõttu, mis võivat esile kerkida vene keele tarvituselevõtul selle teaduskonna õppeainete õpetamisel. Teistele teaduskondadele määrati vene õppekeelele ülemineku tähtajaks 1. jaan. 1895., kuid haridusministri ettekirjutusega 12. jaan. 1895. a. lubati mõnele professoritele ja dotsentidele jätkata kursuse lugemist saksa keeles kuni pensioni väljateenimiseni, teistel jälle lükati vene õppekeelele ülemineku tähtaeg veel ühe aasta võrra edasi, kuni 1. jaan. 1896. a. (prof. Dehio, dotsent Zoege von Manteuffel ja eradotsent Schlüter).¹⁾

Mõnevõrra raskemas seisukorras oli ülikool vene õppekeele pealesurumisel välismaalaste suhtes, kellele polnud määratud mingisuguseid tähtaegu; nende suhtes võidi kas jääda ootama, mil nad pensioni välja teenivad, või jälle pensione erida neid enne vastava aja kättejõudmist. Seesuguseid õppejõude oli 1899. a. kuus, kolm arstiteaduskonnas, üks ajaloo-keeleteaduskonnas ja kaks füüsika-
matemaatikateaduskonnas. Minis-

teerium polnud nõus nende pensioneeringimise ees enne pensioniaja kättejõudmist.¹⁾

Peatugem lühidalt üksikute teaduskondade õppejõudude koosseisu venenemisel. Nagu eespool mainitud, venestati kõige pealt õigusteaduskonna koosseis. Siin leidis 1892. a. esimesel semestril 14 õppejõu hulgas kaasa arvatud privaaddotsendid, dotsendi kohuste täitjad — 5 sakslast ja 9 venelast. Teaduskonda sisse toodud noorematest õppejõududest oli 4 kandidaadi kraadiga: politseiõiguse erakorralise professori kohuste täitja V. F. Derjužinski, õiguse entsüklopeedia dotsendi kohuste täitja A. F. Zatšinski, kaubanduse õiguse dotsendi kohuste täitja A. S. Nevzorov, Rooma õiguse eradotsent J. V. Passek ja finantsõiguse dotsendi kohuste täitja M. P. Petrov. 1893. a. õppeaasta sügissemestril leidis õigusteaduskonna professorite hulgas ainult üks sakslane, vene tsiviilõiguse erakorraline prof. emeritus I. Engelmann. Aeglasemalt edenes arsti-, ajaloo-, keeleteaduskonnas ja füüsika-matemaatikateaduskonna õppejõudude koosseisu venenemine. Arstiteaduskonna õppejõudude hulgas leidis 1892 a. esimesel semestril ainult 1 venelane: psühhiaatria professor V. F. Tšiz, järgmisel semestril tuli lisaks patoloogia korraline professor S. M. Vassiljev, 1893. a. sügisel leidis õppejõudude hulgas sünnitusabi naiste ja laste haiguste erakorraline professor A. P. Gubarev, 1894. a. sügisel üldise patoloogia korraline professor V. A. Afanasjev ja füsioloogia erakorraline prof. V. N. Popov, 1895. a. sügissemestril farmaatsia erakorraline professor I. L. Kondakov, erakorraline riikliku arstiteaduse professor A. S. Ignatovski ja kirurgia erakorraline prof. M. J. Družinin. Seega oli enamasti venelaste käes. Järgnevatel aastatel tuli ikka veel uusi vene õppejõude juurde. Ajaloo-keele teaduskonnas leidis 1892. a. esimesel semestril ainult üks venelane, Vene ajaloo erakorraline professor J. F. Šmurlo, s. a. teisel semestril tuli lisaks vene keele,

1) E. В. Пѣтуховъ. Императорскій Юрьевскій, бывшій Дерптскій университетъ (1865—1902). С.-Петербургъ 1906, lk. 37—39.

1) Пѣтуховъ, lk. 81—82

1) Пѣтуховъ, lk. 82.

Wanemuine

einelaud.

Tartus, Via tänav nr. 6. telef. 40

Maitsewad lõuna- ja õhtusöögid.

Mugawaim kooswõibimise koht!

Joowastawad joogid

Kabaree / Muusika / Tants

Awatud kella 1-ni ööjel.

Liköörid
Konjakid
Napsid

kõrges häduses

Asut. 1920

Likööri ja napsivabrik
O.-Ü. „EMLO“ A.-G.

Tallinn, Pikk tn. 17, tel. 431-08.

Tartu ladu: Riia tn. 22-a, tel. 13-65 (ainult engros müük)

Liqueur
Cognac
Schnapse

bester Qualitäten

G. SCHEEL & Ko

TALLINN.

TALLINN.

ASUTATUD 1884.

Toimetab kõiki panga operatsioone.

„POLARIS“

EESTI KINNITUS-AKTSIA-SELTS

Võtab vastu järgmisi **kindlustusi**: tule-, murdvarguse-, veoväärtsaadete-, kasko- (laevakerede) ja klaasi-kindlustusi.

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad Kr. 780.000.—

Seltsi asutamisest peale on kahjude eest välja makstud kokku Kr. 3.744.982.⁶²

Soliidne edasikindlustus!

Kahjud likvideeritakse viivitamata!

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru tän. nr. 12.

Kõnetraat 426-66. Telegr.-aadress: „POLARIS“

Osakond asub Tartus, Lihaturg nr. 7, Kõnetraat 6-75. Agendid kõigis linnades ja maakohtades.

Ajalehel on suured ülesanded rahva elus. Ta on inimese teejuht ja meelelahutaja. Sellepärast lehe valikul tuleb talitada asjatundlikult.

„**WABA MAA**“ on leht neile, kes tahavad iga päev kaasa sammuda poliitilise ja majandusliku võitlusega ning jälgida kodumaa ja kogu maailma sündmusi. Tuhat oma kirjasaatjat. Juhtkirjad asjatundjatelt; Gori pilkepildid; põnevad romaanid; fotod päevasündmustest. Maksuta kaasaandeks nädalleht „Esmaspäev“ ja kuue kuu tellijaile ajakiri „Perekonnaleht“. Tellimishind: veerand aastas 3 kr. 70 s., üheks kuuks 1 kr. 50 s.

„**SÕNUMED**“ ilmudes iga äripäeva hommikul, toob ainult seda, mis uus, värske ja põnev. Mis sünnib peale lõunal, õhtul ja öösel, sellest pajatavad „Sõnumed“ juba järgmisel hommikul lühidalt ja huvitavalt. Kõige odavam leht — hind 3 s. Postiga 1 kroon kuus. Kõige odavam ja kasulikum kuulutamiseks 3 senti m/m ühel veerul.

„**RAHVALEHT**“ kolm korda nädalas pakub sedasama, mis päevalehedki, sest tema sisu on kokkuvõtlik. „Rahvalehe“ suure edu saladus peitub tema haaravas sisus. Tellijatel lehes kuulutamine maksuta. Tellimishind: kolmeks kuuks 2 kr., üheks kuuks 75 senti.

„**ESMASPÄEV**“ on eeskujulik nädalleht Eestis, tuues rahvalik-teaduslikku lugemist arusaadaval kujul. Igas numbris hulk pilte, ajude gümnaстика ja male. Köitvad jutud. Tellimishind: kuueks kuuks 1 kr. 50 s., 3 kuuks 75 s.

„**PEREKONNALEHT**“ värvitrükis pildiajakiri üks kord nädalas, vähemalt 24 lehekülge. Põnevad romaanid, haaravad jutud illustreeritult, mõnus nali. Hinnaodavuselt igapäevale kättesaadav. Üksiknumber ainult 10 senti, postiga kolmeks kuuks 1 kr. 30 s., kuueks kuuks 2 kr. 50 senti. Ka tehniliselt seisavad meie lehed kõrgel astmel, sest O/ü. „Waba Maa“ trükikojal on praegu kõige moodsam rotatsioon värvitrüki sisseaad Eestis.

Tellida saab meie lehti igast postiasutusest. Üksiknumbrit müük üle riigi. Meie lehtede kaudu pääseb kuulutus igasse perekonda.

Address: Pikk tän. 54—58, Tallinn.

Kõik tellijad saavad hinnata rebitava värvitrükis seinakalendri.

O/ü „Waba Maa“.

Toetage kodumaa tööstust!

— Kõige moodsamat siidiriidet: —

Crépe de Chine,

Tveed,

Crépe Georgette,

Milanaise,

Crépe Safin.

Vatiini,

Charmelain,

Trikoo-riiet ja pesu,

Veloutine,

sukke, sokke,

salle, kilapitse, kummi- ja siidipaelu ning igasugust moekaupa

valmistab kõige paremas headuses

A/S. RAUANIIT

TALLINNAS, RANNAVÄRAVA P. 7.

SAADA ÜLE EESTI

SAADA ÜLE EESTI

Tule, elu, murdvarguse, klaasi, kodulooma kindlustused

Soodsad tingimused. ELUKINDLUSTUSE
alal suur valik otstarbekohaseid kind-
lustusviise.

asutatud 1866. a.

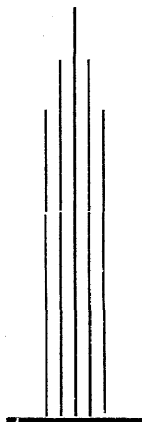
EKS

asutatud 1866. a.

Juhatus ja peakontor: Tallinnas, Lai 1.,
telefon 445-07 ja 438-85.

OSAKONNAD: Tartus, Rakveres, Valgas, Viljandis ja Petseris.

Esindajad: kõigis rahvarikkamates kohtades.

Kõige suurem ja täielikum

EESTI RIIDE- JA VALMISRIIETE KAUPL.

KARL LABEL

Tartus, Kaubahoov 8, tel. 1-59

soovitab rikkalikus valikus akadeemilisele perele:

mantli-, palitu- ja
kostüümiriideid

ning kõiksugu riidekaupu **uuemates mustrites.**

TELLIMISED

täidetakse esimese klassi juurdelõika-
jate juhatusel. Spetsiaal naistööde ja
vormiriiete rätsepad.

Nais- kui ka meestööde tellimishinnad tunduvalt
alandatud. Hinnata kasutada moelehed, nõuanded
ja valik riiete alal.

A.-S

„Eestisiid“

Soovitab oma vabriku ladudest

TALLINN, Viru tn. 14—1, tel. 447-87

„ Laada plats 70

TARTU, Aleksandri tn. 6, tel. 1-95

NARVA, Peetri plats 6

PETSERI, Turu plats 17

VILJANDI, Lossi tn. 19, tel. 30

rikkalikus valikus siidi- ja poolsiidi

riideid rõivaste, voodri, mööbli j. n. e.

jaoks. Alati hooaja uudised. Restid

alandatud hindadega.

MÜÜK SUUREL JA VÄIKSEL ARVUL.

eriti slaavi filoloogia korralline prof. F. A. Viskovatov, 1893. a. sügissemestril slaavikeelte võrdleva grammatika prof. A. S. Budilovitš ja filosoofia dotsendi kohuse täitja magistrand J. A. Bobrov, 1895. a. sügissemestril vene keele, eriti slaavi filoloogia korralline professor J. V. Petuhov, 1896. a. klassilise filoloogia ja kirjanduseajaloo professor M. N. Kraseninnikov ja üldajaloo erakorraline professor A. N. Jassinski, 1897. a. vana klas-

silise filoloogia ja kreeka ning rooma muististe erakorraline professor A. V. Nikitski. Ka siin oli nüüd enamus venelaste käes. Füüsika-matemaatika teaduskonnas leiduvad esimesed venenimelised õppejõud isiklikus koosseisus esmalt 1893. a., ja nimelt puhta matemaatika erakorralise professori kohuse täitja magistrand L. K. Lah-tin, füüsika professori erakorraline kohuse täitja magistrand vürst B. B. Golitsõn, 1894. a. füüsilise

geograafia ja metereoloogia korraline professor B. I. Sreznevski, astronoomia korrallise professori kohuse täitja G. V. Levitski, füüsika korralline professor A. I. Sadovski, põllumajanduse ja tehnoloogia erakorralise professori kohuse täitja S. K. Boguševski ja 1895. a. botaanika erakorraline professor N. J. Kuznetsov ja 1896. a. puhta matemaatika erakorraline professor V. G. Aleksejev, üle-määrane mineroloogia erakorraline

Tartu ülikooli venestamisajult säilinud karrikatuur 1).

Komm, Alterchen! Ich ziehe dir
Über die Hoschen das Hemde
Stiehst gleich so viel geschweiter aus
Und gar nicht mehr so fremde.

Der Aien — das weißt du doch — der muß,
Und Väterchen hat's befohlen
Und wer sich Väterchen widersetzt,
Den soll der Teufel holen.

Du willst Professor sein und kauft
Nicht Schnaps? Du hältst Studieren
Für nötig? Sieh, da mußst du dich
Noch sehr russifizieren.

Was soll uns deutsche Wissenschaft?
Die können leicht wir missen.
Der Wotk ist's, der selig macht,
Und nicht das viele Wissen.

Der Rector Herr Budilowitsch
Von Jurjew, das ist der Rechte,
Stiehlt wie ein Raub' kauft wie ein Koch
Die ganzen Tag' und Nächte.

An dem nimm ein Exempel dir!
Ein wahrer Brachtterl ist er,
So einer bringt es noch mal weit,
Wird sicher noch mal Minister.

Komm Alterchen, und laß dir ziehen
Über die Hoschen das Hemde:
Stiehlt wie ein Raub' kauft wie ein Koch
Und gar nicht mehr so fremde.

1) Sulejoonise ja vastava lisa-värsi autor on tundmata. Originaali suurus on 1/1, milline säilib üliõp. A. Weitmani kogus.

Russificierung der deutschen Wissenschaft.

Komm, Alterchen! Ich ziehe dir Über die Hoschen das Hemde. Stiehst gleich so viel geschweiter aus Und gar nicht mehr so fremde.

Der Aien — das weißt du doch? der muß, Und Väterchen hat's befohlen, Und wer sich Väterchen widersetzt, Den soll der Teufel holen.

Du willst Professor sein und kauft Nicht Schnaps? Du hältst Studieren Für nötig? Sieh, da mußst du dich Noch sehr russifizieren

Was soll uns deutsche Wissenschaft? Die können leicht wir missen. Der Wotk ist's, der selig macht, Und nicht das viele Wissen.

Der Rector Herr Budilowitsch Von Jurjew, das ist der Rechte, Stiehlt wie ein Raub', kauft wie ein Koch Die ganzen Tag' und Nächte.

An dem nimm ein Exempel dir! Ein wahrer Brachtterl ist er, So einer bringt es noch mal weit, Wird sicher noch mal Minister.

Komm Alterchen, und laß dir ziehen Über die Hoschen das Hemde: Stiehlt wie ein Raub' kauft wie ein Koch Und gar nicht mehr so fremde.

professor N. I. Andrussov ja puhta matemaatika erakorraline professori kohuste täitja N. V. Bervi. Ka siin oli enamuse venelaste käes. Seega oli siis juba 1895. ja 1896. a. ülikooli 4 teaduskonnas absoluutne häälte enamuse vene õppejõudude käes. Kui varemini õppetoolide vakantsuse puhul oli kutsutud õppejõude välismailt, siis peeti nüüd silmas seda, et õppetooli saaks täita venelastega Venest enesest. Nagu näha isiklikest koosseisest ja eriuurimisist, oli saksa aja lõpul Tartu ülikoolis kõige tugevam arstiteaduskond, ka kuulus tugevaid õppejõude, nagu prof. Kennel, v. Struve ja Tammann füüsika matemaatika teaduskonna õppejõudude hulka. Tartu ülikooli arstiteaduskonna populaarsuse tunnistuseks on ka see, et saksa aja lõpul peaaegu kaks kolmandikku üliõpilastest õppis arstiteadust, näit. 1892. a. esimesel semestril 1682 üliõpilastest 1017, kaasa arvatud ka rohuteadlased; võrreldes õigusteaduskonnaga (148 üliõpilast) ja ajaloo-keele teaduskonnaga (73 üliõpilast) oli koosseisult võrdlemisi suur füüsika-matemaatika teaduskond (190 üliõpilast). Kuid mõne teaduskonna üliõpilaste hulgale vajutas oma pitseri Baltimaade venestamine. Nimelt 19. sajandi 80-ndates aastates teostatud poliitsei-, kohtu- ja koolireform, mis tähendas venekeelse ja -meelse elemendi toomist siinsetesse kohtuasutistesse kohtunikudena, politseiasutistesse politseiametnikudena ja koolidesse õpetajatena,

pidi kahandama huvi Baltimail Tartu ülikooli vastavate teaduskondade vastu, eeskätt muidugi siinsete sakslaste hulgas, kes siis, kui ametiasutistes asjaajamise keeleks ja keskkoolis õppekeeleks oli saksa keel, olid ainuvalitud seisukohal vastavatel aladel kohtade saamisel.

Ülikooli õppekeele ja õppejõudude koosseisu venestamine andis Tartu ülikoolile üldvene ilme. See polnud siis mitte enam oma iseloomult balti-saksa vaid vene ülikool. Kuid õppejõudude koosseisu ja õppekeele muutmine ei suutnud ülikooli veel mitte täiesti venepärastada. Selleks pidi kaasa aitama üliõpilaste koosseisu venestamine. Olgugi et 1896. a. õppejõude koosseis koostus peamiselt venelastest, polnud sama lugu üliõpilastega, see oli tugevasti veel baltipärane. 1896. a. oli 932 üliõpilastest ainult 119 veneõigeusulist, kes peamiselt kuulusid vene rahvusse, olles osalt Baltimaal sündinud või jälle hiljem siia siirdunud isikute, eriti venestuste reformi tõttu siia asunud ametnikude pojad. Kui aga keisri käsu 13. juunist 1897. a. lubati Tartu ülikooli vastu võtta vaimlikkude vene-õigeusu seminaride lõpetajaid, muutus mõne aastaga Tartu ülikooli üliõpilaste koosseis võrreldes eelneva ajajärguga hoopis teiseks. Vene element kerkis aegapidi, võrreldes teiste suure Vene riigi võõrrahvaste arenguga, esikohale, moodustades 1907. a. nendest enam kui poole tolleaegsest üliõpilaste üldarvust. Kuid

juba vene ajal, alates a. 1908 tõmbus-vene element Tartu ülikoolis tugevasti tagasi. Selle asemel kasvas Vene riigi muulaste arv, kusjuures eriti eestlaste ja lätlaste juurdekasv tõusis. Ühes eestlaste ja lätlaste arvu kasvuga tõusis ka talupoja seisusest pärit olevate üliõpilaste protsent. Just see üliõpilaste koosseisu erinevus ajättis omapärase pitseri tolleaegsele Tartu üliõpilaskonna üldilmele. Rahvaste iseloomu, temperamentide, hariduse jne. erinevus tingis nagu tähtsal määral ka üliõpilaste organiseerumisaadigi. Kuid mitte ainult rahvaste, nende iseloomude jne. lahkuminek ei mõjustanud väga lahkuminevat ilmet organiseerumisaadis. Selleks mõjus kaasa ka Vene keskvalitsuse suhtumine vene ülikoolide üliõpilaste organiseerumisse, samuti muidugi ka tolleaegne Vene ühis-kondlik riiklik üldpoliitika. Kõige nende küsimuste lähem jälgimine ei kuulu aga enam eriti siia¹⁾.

Eelnenustki võime järeldada, et veneaegne Tartu ülikool polnud oma üldilmelt enam balti-saksa pärane, nagu oli olnud eelmisel järgul nii õppejõudude koosseisult, keelelt ja üliõpilaste koosseisult, kuid see ülikool oli võhivõrras oma vaimult kohalikkudele enamurahvastele eestlastele ja lätlastele.

Hendrik Sepp.

1) Kõige selle üle leiduvad üksikasjalikumad andmed pea ilmuvas Tartu üliõpilaskonna ajaloo.

Missugused süüteod viisid 19. sajandi üliõpilase kartserisse.

(Akadeemilise kohtu aktide põhjal a. 1802—1812.)

Üliõpilaste protsessid 19. sajandi algusest pakuvad loomult väga mitmekesisest pilti. Tuntava enamuse moodustab nende protsesside arv, mis keerlevad kõiksuguste rahanõudmistega ümber üliõpilasilt: kodanik nõuab kohtu teel üliõpilaselt ütriraha, õppejõud ja tunniandjad nõuavad tundide tasu, kusjuures silma paistavad ülikooli tallmeistri (V. Dau) rahanõudmised üliõpilastele antud eratundide arvel. Ei puudu ka juhud, kus üks üliõpilane nõuab teiselt oma laenu sisse kohtu teel. Rahanõudmistega puhul, kui selgub nõudmise õigustatus, mõistab aka-

deemiline kohus üliõpilase mõne päeva jooksul lihtsalt tema vastu esitatud nõudmisi rahuldama.

Teine liik on protsesse, mis käsitlevad üliõpilaste ülespidamist ja nende poolt väljakutsutud korrariikumisi. Kaebajatena esinevad neis mõnelgi puhul korteriperemehed või perenaised; kellede sõjaval suhtumisel tudengisse nähtavasti on juba vanad ajaloolised juured. Nii kaebab 1803. a. kodanik Petersen üliõpilaste Schervinsky ja Keiserinski peale maja au ja korra rikkumise pärast; 1805. a. kodaniku proua madam Pensa süüdistab üliõpilast oma au haavamises.

Ei puudu ka üliõpilaste omavaheliste tüliasjade lahendamise akadeemilise kohtu kaudu. Nii 1802. a. üliõpilased Schervinsky ja Peterson seisavad kohtu ees, süüdistades teineteist haavamises ja löömisel; 1805. seisavad samal põhjusel kohtu ees üliõpilased Fröhlich, Klugen ja Rehbinden. 1806. a. on Kvistenthalis teineteisele liiga teinud ja otsivad akadeemilisest kohtust satisfikatsioon üliõpilased Pensa ja Vietinghof. Viimaks mainitud protsessidele lisanduvad need, mis käsitlevad otsekohe avalikke korrariikumisi, ning ei kanna erilist kriminaalset ise-

loomu — viimased lahendatakse avaliku kohtu kaudu peale selle, kui kõnesolevad üliõpilased on ülikooli nimestikust kustutatud

Need protsessid, mis annavad tunnistust üliõpilase ebasüüdsusest ülespidamisest, olgu see siis üksikute tegelikult haavamine või askeldamine politseiga, viivad üliõpilase enamjaolt mõneks päevaks kartseri. Kartseri trahvid näivad kõlkuvat tavaliselt 1—6 päeva vahel. Kartseri on nähtavasti karistatute ka eeluurimise all olevate kinnipidamiseks, kusjuures kinnipidandule jäeti õigus kartseris viibimisel „sich aller Bequemlichkeit bedienen“, kuna karistuse juhul lisandus nõue „bei Wasser und Brot“.

Et anda ülevaadet sūtitegudest, mille eest 19. saj. algul tudeng sattus kartserisse, toome allpool lühida kokkuvõtte mõnest sellelaadilisest protsessist.

1802. a. Üliõpilaste Schervinsky ja Keiserinsky protsess. Kodanik Peterson kaebab üliõpilaste Schervinsky ja Keiserinsky peale, et need tema maja au ja rahu riivanud. Stud. Keiserinsky tulnud ühel hilisõhtul ühes võõra naisterahvaga tema majja stud. Schervinsky korterisse, kusjuures ta on kannud paljastatud mõõka. Mõlemad üliõpilased ühes võõra naisterahvaga on veetnud öö Schervinsky toas ja lahkunud alles hommikul. Tema, kodanik Peterson, on sellepeale hoiatanud stud. Schervinsky't kuid järgmisel õhtul tunginud majja jälle stud. Keiserinsky, hoides käes paljastatud mõõka. Kodanik Peterson konstateerib maja õiguste rikkumist sõjariistaga sissetungimisega ja maja au haavamist võõra naisterahva õõseks majja toomisega.

Stud. Schervinsky seletab asjakäigust, et kaasvõitleja tõesti on palja mõõgaga majja tulnud ja naisterahvas veetnud öö ühes nendega; stud. Keiserinsky kohanud seda naist väljas, nende mõlemi koju tules ja toonud ta tuppa kaasa; temale, Schervinsky'le olla see naine tundmata. Tunnistab, et on maja korda rikunud.

Stud. Keiserinsky eitab enda süüdi täiel määral. Mõõnab, et on toonud naise korterisse, kuid muud ei ole juhtunud. Mõõk olnud tal küll paljastatud, kuid lihtsalt sel põhjusel, et tal ei ole sellele katet.

Selgub veel, et stud. Keiserinsky on rektori ähvardanud ja end viimase vastu lubamatult üles pidanud, kui rektor temalt tema teguviiside kohta ametlikult aru pärinud.

Kohus leiab, et Stud. Schervinsky on süüdi sel määral, et ta lubas võõrast naisterahvast oma toas ööd veeta ja sellega koguni nõus oli; tema süüdi pehmendab asjaolu, et ta puhtsüdamlikult kõik on üles tunnistanud ja kogu asja arutamise ajal end korralikult on üles pidanud.

Stud. Keiserinsky leitakse süüdi: 1) paljastatud mõõga kandmisest ja võõrasse majja tungimisest, 2) võõra

naisterahvaga öö veetmisest, 3) rektori vastu ähvarduste ja lubamatu tooni tarvitamisest, 4) enda süü salgamisest. Otsustatakse karistada stud. Schervinsky't 1 päevase, stud. Keiserinsky't 2 päevase kartseriga

Kolleegiuminõunik Spalehberi protsess üliõpilaste Peterseni, Schmidt, Rinne jne vastu. 1803—1804. a.

Kolleegiuminõunik Spalehberi teatab akadeemilisele kohtule, et tema majja on tunginud grupp üliõpilasi, eesotsas stud. Petersenn ning on tema vastu esinenud ähvardustega, nimetades end sealjuures kõikide üliõpilaste saadikuks. Samuti on sama grupp üliõpilasi haavanud teda „pereat“ hütete a turuplatsil.

Süüalused võtavad omaks süüdistuse, kuid põhjendavad oma teguviisi sellega, et kolleegiuminõunik on tõstnud laimu ühe üldiselt tuntud ja lugupeetud õppejõu peale, levitades kuuldust, nagu oleks nimetatud seltskonnas purjus olekus pannud daamidele jala ette ja end muudu ebakorrektselt üles pidanud. Sel puhul nemand, üliõpilased, on haavatud, et õppejõu kohta on laimu levitatud ja nad on läinud selleks kolleegiuminõuniku korterisse, et temalt aru pärida. Leiavad aga, et kaebaja on asjakäiku kirjeldanud liialdatult.

Juurdlused ja tunnistajate ülekuulamine selles asjas kestab pikka aega, kusjuures mitmete kõrvalasjaolude lisandudes kogu protsess kestab rohkem kui aasta.

Kohus leiab lõpuks üliõpilased süüdi selles, et nad on äärmiselt illegaalselt esitanud end kõigi üliõpilaste saadikute ja irivoolset haavanud kohtulikku autoriteeti.

Kohus otsustab: 1) karistada süüalusi 6-päevase valju kartseri trahviga, 2) neile teatada, et järgmisel seesugusel juhul neid tingimatult politsei kätte antakse ja 3) neile ja teistele hoiatuseks avaliku teadaandega teatavaks teha, et järgmisel sellesarnasel juhul ei arvestata, et eskimine on esmakordne, vaid heidetakse süüdlased ülikoolist välja, sest üliõpilased peavad kõlbliselt kõrgel seisma.

Kohtu otsusele reageeris kolleegiuminõunik tänukirjaga. Olgu veel tähendada, et nimetatud protsess akadeemilisele kohtule tõi mitmeid sekeldusi, kusjuures kindralkuuberner ja isegi keiser asjasse segati.

„Kartseri melanhoolia“
v. zur Mühleni järele

Üliõpilaste Fröhlich ja Klugeni protsess.

Üliõpilane Fröhlich süüdistab üliõp. Klugenit löömisest. Üliõp. Fröhlich tulnud üksinda keskööl üle kivisilla. Talle vastu tulnud üliõpilased Klugen ja Rehbinder ja annud talle kõrvakiilu, kusjuures ise öelnud: „Sie! Nicht vom breiten Stein?“ Peale selle levitanud üliõp. Klugen linnas laimu, nagu nõuaks tema, Fröhlich, kõrvakiilude eest valuraha. Asitõendisena toob Fröhlich kohtu ette oma kütbara, milline on kannatanud tugevasti ja arsti tunnistuse selle kohta, et tema tervisline seisukord on kannatanud.

Üliõpilane Klugen tunnistab, et tema löönud käega, Rehbinder aga kepiga. Põhjuseks olnud asjaolu, et Fröhlich neile teed ei annud, vaid neid lükkas.

Stud Klugen otsustatakse paigutada kartserisse, kuna ülekuulamist jätkatakse.

Kohus otsustab asja lõpetades: 1) Üliõp. Kluge ja Rehbinder paigutada 6 päevaks kartseri, 2) sundida neid kohtus vabandama üliõp. Fröhlichile ees; 3) üliõp. Fröhlichile teha vali märkus selle eest, et ta provotseeris vahejuhtumise.

Peale kirjeldatute on leidunud akad. kohtus käsitlust ka duellide tagajärjel tekkinud protsessid. Nende puhul on enamjagu juhtudel asja arutamine üle antud avalikule kohtule, kuna asjaosalised ülikooli nimestikust kustutati.

E. V.

Peeter Pöld.

E. V. Tartu Ülikooli esimene kuraator.

E. V. TARTU ÜLI

1. dets. 1919. a. kuraator Peeter

K. E. von Baer, A. Meidendorff, A. Harnack, G. v. Bunge. Õppeasutused ja sisseseaded, mis töövõimalust pakkusid tuhandeile teaduste jüngleile, kes kokku voolasid kõigist Taarariigi nurkadest, põhjast ja lõunast. Vana rootsi kindluse ase, Toome mägi, varjurikaste puieskäikudega ja kaunite väljavaadetega, kus laulnud kord Vanemuine Emajõe lained seisatama jne. jne.

Kuid neis hoonetes, auväärilistes ja suurtes, on näidanud oma Meduusa palet ka Katkovi ja Pobedonostevi venestuse aade. Neist hoonetest, suurtest ja auväärilistest, on kõlanud surmakell eesti rahvale. Ei ole siin ka alati mitte kindel, sama vaim valitsetud. Siin on vaimuvoolud vaheldunud; sest siin on asunud vana Tartu Ülikool, Jurjevi Ülikool, A. O. K. ja Saksa Ülikool. Ning õppeasutuste au ja hiilgus, kaunim sissesead, 420.000 köidetilmakuulsast raamatukogust, — see kõik on veel veerenud Jurjevi Ülikooli evakuatsiooni rongidega teisele poole Pihkvat. Järele on jäänud mõndagi, — ilus majanduslik põhi ühele ülikoolile, kuid ikkagi ainult väline võimalus, sest ülikool ise tuli ja tuleb luua.

Sest ülikool, universitas literarum, on teatava vaimu asupaik. Ülikool on teaduste kodu, mis viib kõrgesse mõtlemise õhkkonda, „teisele poole hääd ja kurja“, kus kõik probleem; mõtlemine ise oma olemuses on neist probleemidest kõige raskem. Ülikool on erapooletu teaduste kodu, mis vahet ei tee juuda ega kreeka mehe vahel, millele „amicissima veritas“. Selles mõttes on ükspuhas, kes siin õpetab, mis keeles õpetab, kui see aga teadus on, mida ta õpetab. Kuid teiselt poolt peab Ülikool olema teaduse kodu, mille erapooletus oluline, mis tunneb kaasa ümbritseva ühiskonna südame tulkamist, mis arvatavas

KÕRGESTI austatud piduvõõrad! Kas oleme täna Tartu ülikooli avamisel kui barbaarid vanade kultuurirahvaste päranduse jagamisel, kes aukartuseta ja hoolimata sellega ümber käivad, mis aastasadade vaimutöö on loonud? Kas tunneme endid, kui minevikuta, kuulsate isadeta tõusikud, kes ilma imponderabüliateta olles, asuvad edendama seda, mis kvantitatiivselt kaalumata ja üksnes sisemise, mõõtmata väärtuse järele hinnatav?

Ei ole meil seda tunnet. Sest meie võtame ainult vastu Gustav Adolffi ja teiste meie maa endiste valitsejate päranduse, kui täie- ja ainuõiguslikud pärijad. Meie kindlustame endile kui rahvas oma iseseisva riiklise ja vaimlise elu huvides segamata tööallikad, mis ka siit kateedritelt vanemalt kuulutatud tõe konsekventsides, meie piirides, meie kanda olles, meid, esimeses joones, meid peavad karastama ja jootma. Meie kõrvaldame ainult kõik võõrad paleused ja sihid, kõik kõrvaltendentsid, mille tee-

nistusse meid kaua ka siit „vaba“ teaduse nimel on püütud suruda, ja ütleme: meie tahame kui rahvas vabalt ka oma aated valida, teiste määramata oma mõtted mõelda, oma otsimistele vastused leida; meil on õigus seda, mis looja meile hälli pannud ja osaks annud, takistamata, sisemisest sunnist temas peituvat pradispositsiooni järele arendada ja kasvada lasta. Ja meie ei taha mitte nurliseda, kaevata, et meiega loodus nagu „võõrlastega“ oleks ümber käinud; meil ei ole põhjust alandlikus orjameeles looduselt kaasa antud yara häbeneda. Jumala säde, mis meis elab, tungib vaimuleekides loitma; meie täidame kõrgemat käsku, kui meie oma valguse kõrgele küünlajalale asetame, kus värske õhk tule põlemist elustab.

Ning päälegi: mis pärandus see siis on, mis meile kätte langeb?

Hooned auväärilised ja suured, kus kord säranud F. G. Parroti, Morgensterni, Teichmülleri, N. Pirogovi, O. ja A. Schmidt, F. G. W. Struve vaim, kust välja läinud

KOOLI AVAMISEL

Põllu poolt peetud kõne.

erapooletuses erapoolikuks ei muutu või ära ei külma; mis tunneb küll probleeme, kahtlusi, kuid ei upu skeptitsimi ääretusse merde, vaid ikka tee leiab tagasi töö ja teo juurde, inimese juurde, rahva juurde, keda ta teenib. Ülikool on rahvuslik kultuuri istandus: osanik üleilmlikes, rahvusvahelises teaduslikus ühispüüdes, ei saa ta ennast lahti kiskuda oma ümbrusest, mille nähtusi ta kõigepealt peab valgustama, mille noorust ta eestkätt peab kaasa kiskuma oma paleuste teenistusse, millele ta peab andma oma salvedest ja tagavaradest, et ise vastu saada värsket verd, uusi teaduse kandjaid.

Sarnasena on ülikool vaimline hoone, aade, mis kehasust osib, ülesanne. Sarnasena ei ole ta kusagilt võõrsilt laenatav, endistest eeskujudest kopeeritav, vaid peab tõusma kui Eesti Ülikool, kui eesti rahva vaimu saadus, kui originaalne, omapärane institutsioon ja organisatsioon. See teadmine ja tunne on Tartu ülikooli korraldustöid juhtinud kuni siiani. . .

Kuid kavatsused on üks ja elu on teine. Ei saa kõike neid korraldusi ühel hoobil, nagu nõia-vitsaga ellu kutsuda. Siin läheb visa tööd tarvis. See, mis meie päranduseks saanud, on hääd, kaunis, aga kõige selle stiil on suur, lai. Tuleb palju vaeva näha, kaua otsida, et seda, mis suurriigile kohane olnud, ümber luua meie väikesele Eestile, et endistest vene eeskujudest ja traditsioonidest vabaneda ja luua oma vormid.

Kuid igatahes algus on tehtud. Meie võime täna selle põhjal, mis juba korda saadetud, ütelda: ülikool on avatud. Ta on käimas, olgugi esialgu puudulikult, aga täieneb, kasvab, ja meie loodame kindlasti, et viimati lõpu-sihile jõuame: Eesti Ülikoolile.

Peaminister Jaan Tõnisson,
kes Vabariigi Valitsuse nimel avas E. V. Tartu Ülikooli.

Väljavõte peaminister Jaan Tõnissoni kõnest E. V. Tartu Ülikooli avaaktusel.¹⁾

Imelikud on saatuse teed. Ja saladuslikult varjatult viivad nad välja oma sihile. Näitab nii lihtne asi olevat pealtvaatajale, et orjuse õõ pimedusest tulev rahvas valgusele vastu läheb. Meie oleme selle järele, kui meie rahva rüpest võrsunud kangelasmeelne sõjavägi meile iseseisva riikliku olemasolu kätte võidelnud, nüüd sinna maale jõudnud, et julgesti kätt välja sirutada teaduse tõrviku järele, et sellega teed valgustada sellele suurele eessihile, millele me tõttame.

Vastuvõtjast tõusta loovaks teguriks, mitte ainult omandada, vaid ka anda, luua, rikastada üleüldist kultuuri ja eriti selle rahva oma, kelle heaks peab töötama Tartu Ülikool, see on hiigla samm edasi, mis meie nüüd tahame teha.

Kõige paremas mõttes rahva-

võimsuse alusel peab Eesti Vabariik välja kujunema nii, et kõik võiksid ühes osa saada sellest, mis oleme lipukirjaks seadnud oma rahvakultuuri arenemisele, kus selle kultuuri kandjad ei ole mitte üksik õre pealmine kiht, vaid kus luua suudetakse ainult hingelises ühenduses olles nende suurte hulka-dega, kes meie rahvuslist mõtet ühes kannavad. Kõigile neile peab uus ülikool teaduse emaks olema ja neid toitma vaimliselt ja tugevaks tegema.

Seesugune aade kohustab. Ja ülikooli õpetajatele ja õppijatele neid kõrgeid kohuseid tõsiselt töös südame peale pannes ja uut ülikooli rahva armastusele andes, kuulutas peaminister Tartu Eesti Ülikooli, Eesti Valitsuse nimel avatuks.

1) Toodud: „Postimees“ 1919. a. nr. 266.

TARTU EESTI ÜLIKOOI SÜND.

Tartu eesti ülikooli algupäevaks on 1. detsember 1918. a., mil ülikooli hooned ja osa puudulikke sisseseadeid Saksa okupatsioonivõimudelt lühikese akti allkirjutamisega üle võeti. See akt, mis praegu asub ühes ülikooli kantselei kaustikus on meie Alma materi algürikuks või „incunabliks“, mis vääriks rohkem tähelepanu, kui see talle senini osaks on saanud. Sääb võib ta varsti unustuse tolmu vajuda.

Ühe aasta kestel, mil vana Tartu läbi elas kahekordse sõja — enamlaste sissetungimise ja väljatõrjumise — ning viimati lühikeseajalise hirmuvalitsuse, jõuti ülikooli organiseerimis-töödega siiski niikaugele, et 6. oktoobril 1919. algas õppetegevus ning 1. detsembril samal aastal võidi ülikool pidulikult avada.

Ajavahemikku 1. detsembrist 1819—1. detsembrini 1919. tuleb pidada eesti ülikooli sündimise ajaks, millest mõningaid mälestisi tahaks siinkohal puudutada.

See on suurim aasta eesti rahva senises ajaloos. Siis loodi iseseisev riik, loodi ülikool ning võideti kätte vabadus, millest aasta kümne eest keegi ei sõandanud unistadagi. See oli rahva heroismi puhang, millele võrdset vaevalt kordub. Kõigil tuli elada ja teostada nagu mingis muinasjutus, kus järjest esile kerkisid ikka uued ja uued seni tundmatud kangelased ning nende vägiteod, mida siis tihti ei suudetud uskuda ja mis praegugi imetluseks küllaldaselt materjali annavad.

Kui muiste poet pidi resigneeritult laulma: „varisesid vapprad vallad, kolletasid kihelkonnad...“ siis võib see, kes tahab riimes kajastada 1918—1920 ajajärku Eesti ajaloo, teha seda täieliku crescendo'ga jõu ja usu suunas oma rahva võimetesse.

Kahju vaid, et meie poeedid pole seda tõusu senini veel suutnud läbielada, tunda. Nende poetiline credo keerleb vaid „valude“ virvenduse ümber, kuid

valu ennast, mis paise purustab, mis avarustesse juhib, pole nad tunda suutnud. Ja kus pole tundeid, visioone, sääb ei saa ka poeeme tõusta.

Pea ainukeseks viipeks selles suunas võib pidada G. Suitsu tabavat ning ennustuslikku proloogi, mis eesti ülikooli pidulikuks avamiseks 1. XII 1919. oli saadetud ja mille üks stroof järgmiselt ning reljefsealt algas:

„Veel purskab tuld ja suitseb sõja kuri kraater, kui valguse uus andja avand alma mater, siin omad ukсед vanad veerul vaigse mäe, mis esimest ei viimast rõõmupidu näe...“

Ennustus on täitunud. Eks me pidutse juba tosinat korda „valguse uue andja“ pidusid, kus „ukсед vanad veerul vaigse mäe“, on avatud nii noortele kui ka vanadele.

Kad. prof. Põld, kes kuraatorina juhtis eesti ülikooli asutamist, väidab (v. Tartu Ülikool 1919—1929, lhk. 1), et eesti ülikooli mõtte on riiklise iseseisvuse sünnitis, siis ei saa sellega ühineda. Eesti ülikooli kui emakeelse kõrgema õppeasutise mõtte on hästi vanem, milleks aga ajakirja kitsais raames ei saa vajalikke näiteid tuua. P. Põllu väide on õige vaid selles osas, et riiklik iseseisvus võimaldas eesti ülikooli mõtte teostamise.

Ja see algas sama raskeis ehk veel raskemais oludes, kui riiklik iseseisvusk Vabariigi ajutise valitsuse juhtimisel: Tartu vallutati idast sissetungiva vaenlase poolt, kuna pealinn jäi vaenlasele kättesaamatuks. Tartut ähvardas sama saatus, mis teda ajaloo kestel korduvalt Peipsi tagant on tabanud — häving. Sellest pääsis linn ainult juhusel, et meil detsembris 1918 a. kaitseväge veel ei olnudki. Üksikud julgemad, kes vabatahtlikult olid kaitseväge moodustamiseks nagu algrakukesteks rühmitunud ja kes peaaegu pastaldes ning pal-

jaste kätega Peipsi ääres vaenlasel vastas käisid, lahkusid taganedes ööl 19/20 detsembril vastupanuta linnast.

Vaenlane marsis järgneval ööl vabalt linna sisse. Tema Tartust väljatõrjumine aga sündis ootamatult kiirelt, nii kiirelt, et nad 14. jaanuari hommikul 1919 a.; umbes kella 10 ajal, ei suutnud aimatagi, et kahe-kolme tunni pärast peavad linnast kadunud olema ja olidki.

Tänu meie soomusronglaste ning partisaanide meeletule julgusele liikusid selle aja sündmused nagu kinolindil ning Tartu pääsis purustuseta, nagu poleks sõda olnudki.

Sellistes ning neile järgnevates sõjaoludes, tema alalise hingeauru piirkonnas pidi 1919 aasta kestel sündima ning organiseeruma end eesti ülikool, alma mater Tartuensis.

*

Paarikümne päeva jooksul enne enamlaste Tartusse tungimist ei saadud ülikooli korraldusteks õieti midagi ära teha. Moodustati vaid üks n. n. ülikooli ülevõtmise komisjon mitmesugustest seltskonna tegelasist, kes ülikoolis enne õppinud olid ja oma eriala enamvähem tundsid. See komisjon sai vaid mõne koosoleku ära pidada, asjaoludega ainult kõnede kaudu tutvuda jne., siis pidid mitmed nendest ühes kuraatoriks määratud kad. P. Põlluga Tartust lahkuma, et mitte vaenlase kätte sattuda.

Enamlaste võimuvalitsus ei olnud Tartus kuigi pikk, vaevalt üle kolme nädala, selle asemele aga masendav ning õudusit tekitav oma terrori ja mahalaskmistega.

Olin harjunud aastate kestel ülikooli ruumes nägema nooruse pulseeruvat elu, nüüd aga seisid ruumid tühjalt, elutult ning tekitasid vist igas mõtlejas „mahajäetud maja“ melankoolset luulet ja nukrust. Oli kurb ja rusuv liikuda selliseis ruumes. See tunne kippus vahel isegi riisuma töötahet ning usku veel ülikooli

E. V. Tartu Ülikooli avamisaktus 1. det. 1919. a.

rajamise kavatsustel. Eriti veel neis oludes, kus poliitiline seisukord ja tulevik oli täiesti tume. Kas „Taavet“ suudab võita „Koljatiit“, luua enesele eluaseme õiguse. Vastasel korral ei oleks ainult kogu töö asjata olnud, vaid ka tegelased oleksid pidanud kas kuhugi „seinaäärde“ seisma kuuli ootama või Solovetskisse, Sibirisse jne. rändama.

Selle poliitiliselt tundmatu tuleviku mõjul ei tahtnud alul paljud riigiasutiste teenistusesse astuda, et igaks juhuks „erapooletuks“ jääda. Aga leidus siiski neid, kes valmis olid riskeerima, kes asusid tööle nii riiklikes asutistes kui ka kaitseväes.

Ülikooli kuraator P. Põld, kes Tartust ära sõitis, oli vabatahtlikult asunud Tallinnas kooliõpetajate pataljoni ning marsis sellega kuni Nõoni, kus pikemad lahingud kestsid.

Siit päälle vabastati ta kaitseväge ülemjuhataja päevakäsuga rivisõduri teenistusest, et ülikooli organiseerimisele võiks asuda.

Raskemateks küsimusteks ülikooli organiseerijatel olid raha, õppejõudude ja õppeabinõude puudumine.

Et riigivalitsusel iseene arendamise ja riigikaitsega ülemäära tegemist oli, siis tundsime valitsust alul ainult nimepidi. Abi ja juhtnõore polnud säältpoolt oodata. Pidime omaette toimima. Kui ma kord Tallinnas, haridusministeeriumis käisin raha ning vajalike näpunäiteid nõutamas, siis vastati säält mulle viimaste suhtes: „Teie tehke Tartus valmis, mis ülikoolile vajalik, saatke siia, küll meie juba kinnitame.“ Selle salomonliku retsepti järele tuli ülikoolil alul aastaid töötada.

Alul olime kuraator Põlluga peaaegu kahekesi korraldajateks, abilis- teks vaid kolm-neli kantsalei ametnikku — eestlast, kes varemalt olid vene ülikoolis töötanud ja olukorda omal alal tundsid. Kliinikute ja muude õppeasutiste juhtijate hulgas ei olnud ühtegi eestlast.

Et nende jõududega ei olnud võimalik isegi ülikooli kõiki õppeasutisi valdusele võtta, on arusaadav.

Tuli pöörduda seltskonna, eeskätt eesti akadeemilise ühingu poole, milline organisatsioon kutsuti ellu kas 1917 lõpul või 1918 a. algupoole. Ühingut paluti määrata

vastavate teaduse-alade järele isikuid, kes võiksid ajutised asutuste juhatajad — järelvalvajad olla.

Nii moodustati esimene eesti „ülikooli valitsus“ — ülikooli ülevõtmise komisjon, kuhu kuulusid:

Ülikooli hooldaja või kuraator P. Põld (†), majandusnõunik K. Laagus ja akadeemilisest ühingu- gust: adv. Joh. Ostrat, lektor J. Jõgever (†), W. Ernits, J. Varik, J. Sarv, H. Riik- oja (Reichenbach), dr. A. Schulzenberg, dr. R. Elken (†), linnavolinik M. Kurs-Olesk, ning asjatundjatena: kooliõp. H. Jaaks on, arstid: dr. R. Bernakoff ja dr. J. Prisko. Oli ka veel teisi isikuid, kes aitasid asutisi korraldada, kuid nende nimesid pole võimalik siin loetleda.

Sellel komisjonil tuli kolmeks nädalaks oma tegevus katkestada, kui enamlased Tartusse tungisid. Alles veebruari alul 1919 a., kui kuraator riviteenistusest vabanes, võidi seda uuesti jätkata.

Praegusel ajal võiks iga ülesande jaoks kümme täitjat leida, siis oli aga igal isikul kümme ülesannet täita. Kõik olid tegevuses kas frondil või frondi taga

riiklike ja omavalitsuslike asutiste loomisel ja organiseerimisel. Isegi lihtsat ametnikku oli raske saada. Rääkimata veel õppejõududest, kuna meil viimaseid üldse veel ei olnudki.

Seepärast tuli neil, kes asja juure sattusid, mitmevõrdselt ööd kui päeva töötada. Kõik olid viimaks täie innuga asja juures, polnud kuulda nurinat raskuste ehk palga vähesuse üle, kuigi tarbeainete hinnad tegid järjest ning suuri hüppeid ülespoole.

Anduvuse abil, millega isikud tööl olid, jõuti ettevalmistustega sügiseks nii kaugele, et õppetegevus võis alata ning ülikool oma pidulikku avamist pühitseda.

Jõudis kätte 1. detsember 1919., päev, mil aasta eest oli ülikool Saksa okupatsiooni võimudelt vastu võetud. Väljas oli niiskest, jäisest udust ja sompust nõretav sügisilm. Tänaval, porikatteks pisut vesist lumeräämet. Ülikooli

hoonetel ja linna majadel liikusid loiult, nagu väsinult eesti trikoloori, udus vettinud voldid. Rohekad, kaitsevärvi sõjaväe veoautod tormasid sinna-tänna porist lirtsuvatel tänavatel, et muretseda ja kätte toimetada kõiki tarbeid kümnekonna verstade taga asuvatele vapratele kaitseväelastele. Läbi melankoolsusest tiine tänavaliiklemise veeres pikkamisi ning leinamarsi helide saatel kallimistu poole rong, mis kandis ohvreid kodumaa vabadusele. Rahvas on tänavatel tõsine, paljastab rongi möödudes pääd.

Ülikooli peahoone front, korridor, aula oma antiikse sammastikuga uppuvad rohelisse ning valgestusse. Aula, teaduste esinduskoda, oli võõraid tulvil täis. Parter ja rõdu. Mõlemad. Näod olid publikul tõsised, pühalik tõsised, nagu mingis sügavas hardumuses.

Orkester mängis avamängu, kostsid proloogi sütitavad sõnad „veel purskab tuld“ jne., kui ka-

teedriale tõuseb peaminister (J. Tõnisson), praeguse nimetuse järelle — riigivanem, avama eesti esimest ülikooli.

Avakõne kattus hümni helidesse ning aplausidesse.

Kuraator P. Põld toonitas omas kõnes, et see „ülikool on teaduste kodus, mis vahet ei tee Juuda ega Kreeka mehe vahel, millele a m i c i s s i m a v e r i t a s“ jne.

Kogu piduliku toiminguga, mil ametlikult avati eesti ülikool, mil Dorpatensisest sai — universitas Tartuensis, olid osavõtjad täis sügavat, varjatut vaimustust, ning kartust, võitluste pärast, mis kogu frondil olid omandanud ägedama kuju.

Vist mõlkus kõigil mõttes, mis saab siis, kui vaenlasel Narva all ja Peipsi taga õnnestub marulise tulega murda meie kaitserinnet? Kuid seda kartust ei lasknud keegi märgata; nagu trotsides saatust, avati ülikool, noore riigi olemasolu vist kõige raske-
mal ajal.

K. Laagus.

Õililamp.

Ma ei tea, mis mul õililamp oli. Sõjaväelisele juubelile mõeldes, itta ja jälle meelde tuleb see nuffer moment õililampi ajalooft, mis kuulub küll piisiasjade hulka, millest tündlasti ei kõnele üheski juubelartikkel ega -kõne, aga millest vaikimine oleks siiski suur patt ja paha loolu:

Kui meie viisimeister ja teelepadja dr. K. U. Hermann oma tudengipõlvte pidas, siis istus ta talmedõhtul oma toa-püüeritu ahtale, raamat ees ja puuris kõrgel teadust jelles valguses, mis läbi ahtala tänavavalatemaist tuppa paistis. Raha polnud petrooliuimi ostmiseks.

See oli muidugi väga nigel tuli, mis sealt laternaist paistis. Tõlufene õililampifene, vilkuv ja äbarif. Pole teada, kui palju sealt raamatule paistis ja kui selge need tüütähed pidid noorele teadusejõungile olema. Aga see oli ikkagi parem, kui pilkane pimedus. Oli ikkagi valgus.

Selle tänavavalatema all siis meie teadus sündiski. Nagu see tuli, nii ta tulemusel. Meie ei võid praegu fiibelida Hermann'i suure teadusliku bagaaziga, ta pole loonud suuri ega püsivaid tõdesid. Meie koguni muigame weidi ta kriteeriumi naiivsus ja ebapäädjalikkuse üle. Aga need olid siiski meie teadusliku töö algmed, esimesed waad jelles põllumaas, mis nüüd juba mühab päris torralikkude viljaväljade all.

Tänavavalatema all sai meie teadus oma eo

Ega polnud Westelgi parem, ega Kreuzwaldil tuldjem. Tuli kõigil neil meestel leivafoorikuga lasta võidujooksu ja tes teab, oli Hermann neist kõigist veel kõige õnnelikumgi, sest tema praktiline närv osas kaotada linnavalitsuse valgustufetredite. Weste pidi vast paljugi õhuid pimedas sumama, mõõda tuba ringi tõndima ja oma tootul meeleheidet tegema. Ta ei osanud enesele walida sääraist tuba, mille ahtala all vilkuis õililamp.

Kui meie nüüd oma teadusliku töö juubelit pühitseme, siis oleks küll wäärne paif võtta austatavate juubeliride hulka esijoones need meie teadusehimu laternamehed. Kui õililampi piduauas särab tuhat küünalt, kui ahtala materi esine tooogab siratvaid ilutuledes, siis olgu loorberipärg ümber selle ähmase laternalampi, mis lähemas minevikus heitis kofutatvat valgust meie atadeemiiliste esivanematele.

Wäike, äbarif latern — kas ta võis mõelda, et tema ajemel tõd sirab võimas elektritulestik?

*

Aga õigust tõelba on neid laternaid veel praegugi. Neid on küll wähem, rohkem üffitjuhtudena, aga päris kadunud pole nad veel tänapäevalgi.

Seal kuski põõningufambri tühniid nüüdsegi ajal oma lauatasti taga suurest teadusest unistata noormees ja leiutatani on tal fapnurgas, ootamas

ahnet jõdjat. Raste aeg on tõmmanud raudse ahela ümber ta maie teha, aga waim on taljutamatu, rühib ja rühib, ei anna alla, ennetui maieid ahelad on purunenud.

Seefinane tudeng teab, et üheski jõud ei purusta siimata hingetufatust. Alma materi igatsevat waimu. Ja ta ei nurifegi oma põõningufambri üle, oma tehta viituse üle, oma õililampi punase tulifilma üle, sest tolmjada aastat on tal seljataga ja sealt leiab ta niipalju eestufufit, tes õhutavad ja tõtatavad.

Ra tema on muidugi juubelil. Kui mitte just päris pidulauas, siis ikkagi piduliste seas. Tema ongi see õige juubelipiduline, kelle auks on kaetud lauad ja kellele ulatasse aupärjad. Tema ja temauguste turjal need atadeemia sambad seifatvadki.

*

Raugeft minevikust, fajandite tagant vilgutvad need õililambiid tänapäevani. Meie ei lõpe õli ega lõpe waim. Elekter lõõb küll silmad kiirgama oma siratvas heletuses, aga ta kustub niisama kergesti. Õililamp on wilkufam, aga ta on wifjam.

See südame, waimu õililamp. Kui oleks praegu käepärast joogitarikas, siis tõtats selle ja hõistats kõigile asjaomastele.

Proffit, wanfumatud õililambi tudengid.

Juhan Pahlbärk.

Moodne kohvik ja kondiitriäri

„ATHENA“

asub Kүүtri tän. nr. 1.

Sama ruumi kõrval asub „ATHENA“
söögisaal, kust maitsevaid

lõuna- ja õhtusööke
pakutakse.

A.-S. EESTI REISIBÜROO A.-G.

Peakontor
Hauptkontor } Tallinn, Kinga 3, tel. 433-20 & 433-21.

Osakond
Zweigstellen } Tartu, Suurturg 7, tel. 3-72.

Pärnu, Rүүtli tän., Endla majas, tel. 113. Telegrammide adr. } „ERBO“, Tallinn.
Telegramm Adresse }

Raudteepiletite eelmük: a) Kodumaa kõikidesse jaamadesse. b) Välismaale kõikidesse suurlinnadesse.

Vorverkauf von Eisenbahnfahrkarten: a) für alle Eisenbahnstationen im Inlande und b) alle grösseren Städte Europas

Esitused ja agentuur kõikidelt suurematelt Euroopa reisibüroodelt.

Ringreisupiletid turistidele.

Rahavahetus ja valuuta müük reisijatele.

Välismaa passide ja viisumite muretsemine.

Laevasõidupiletid kõikidele kodumaa ja Baltimere liinidele.

Ulgumerele piletid inglise, Saksa, Prantsuse, Rootsi ja Ameerika liinidele.

Kanadasse piletid Canadian Pacific Railway Co. liini peale.

Õhusõidupiletid „Aero“ ja „Deruluft“ liinidele.

Vertretung und Agentur für alle grösseren Reisebüros Europas.

Rundfahrtbillette für Touristen.

Geldwechsel und Valutaverkauf für Reisende.

Besorgung von Auslandspässen und Visen.

Dampferbillette für alle Inland- und Ostsee-Linien.

Ozeandampferbillette nach allen Weltteilen der englischen, deutschen, französischen, schwedischen amerikanischen Linien.

Billette nach Kanada für die Canadian Pacific Railway Co. Linie

Billette für die Luftlinien „Aero“ und „Deruluft“.

Limonaaditehas J. NIRK

Asut. 1911. a.

Tartus, Pikk t. 14-16, telef. 3-34.

Soovitab kõrges headuses karastavaid jooke:

Sidruni-sooda Kristall

Sinalco Apelsini

Aroom ja palju teisi jooke.

Riigihoiukassa

Osakonnad Eesti Panga ja selle osakondade juures.
Agentuurid kõikide postkontorite juures.

Võtab jooksvale arvele hoiumme

iga isiku nimele kuni 2.000 krooni ja
iga asutise nimele kuni 5.000 krooni.

Tähtjalisi

hoiumme võtab vastu piiramata määral.

Hoiusummade eest vastutab riik.

Hoiusumme oli 1. juunil 1932. a. 5 miljonit krooni.

TARTU PANK

asutatud 1868 a.

TALLINN TARTU PÄRNU VILJANDI PÕLTSAMAA

Toimib kõiki panga operatsioone.

Telegrammi aadress: Dorpatbank.

Panga ühendus Londonis: The British Overseas Bank, Limited.

DORPATER BANK

gegründet 1868

REVAL DORPAT PERNAU FELLIN OBERPAHLEN

Ausführung sämtlicher Bankoperationen.

Telegramm Adresse: Dorpatbank.

Londoner Korrespondent: The British Overseas Bank, Limited.

KINNITUS- AKTSIA- SELTS

„TURIS“

ASUTATUD 1921 A.

Juhatus: Tallinnas, Mundi 3

Telef. 433-85 Postkast nr. 319

Võtab vastu soodsail tingimusil

tule-, murdvargus-, veo- ja klaasikindlustusi

Elu- ja õnnetusjuhuste kindlustusalad võetakse lähemal ajal üles.

Täpne asjaajamine! Soliidne edasikindlustus! Kiire kahjude likvideerimine!

11 aasta jooksul väljamaksetud üle 2.000 kahjutasu. Kõik kahjud on tasutud ilma ühegi protsessita.

Peaagentuurid: Tallinnas, Harju t. 48, Üleriikliku kesk-, väike- ja käsitöömeistrite ühingute Keskkoonduuse büroos. Tartus, Tartu Majaomanikkude Pank, Suurturg 7. Rakveres, Rakvere linna Majaomanikkude Pank, Tallinna t. 20.

Agendid igal pool üle kogu maa.

Tallinna Majaomanikkude Pank

Harju tänav 29.

**Telefon: Juhatus ja asjaajaja direktor 443-67
Kodune keskjaam 427-49**

Kõik pangaoperatsioonid.

Linnamaksude vastuvõtmine.

Hoiusummad ja laenud.

Ajakohase protsendiga.

Kinnitusselts „MAJA“

Tallinna Majaomanikkude Panga juures, Tallinna, Harju 29.

Telef. kodune keskjaam 427-49.

Toimetab soodsatel tingimustel

**tule-, murdvarguse-
ja klaasi kindlustusi.**

Hoidke vaevaga kogutud varandusi, seda kindlustades K.-S. „MAJAS“

Harju 29.

Esitajad: Tartus, Suurturg 3; Pärnus, Majaomanikkude pank; Türil, Paide 6.

Mälestusi Tartu uue ülikooli asutamisaajalt.

«Üliõpilaslehele» kirjutanud Helsingi ülikooli läänemere-soome keelte professor Lauri Kettunen.

Üliõpilaslehe soovil kogun kokku mõne raasukese neist isiklikest mälestusist, mis meelde on jäänud Eesti ülikooli asutamisaegadelt. Võtsin siiski hulka ühe „eelajaloolise“ mälestuse. See käib dr. Kalda ja tema plaanide kohta. Saime kokku Helsingis talvel 1916, ja tema hakkas päris tõsisel toonil juttu eietama tulevases Tartu ülikoolist, kus ruumi peab leitama rohkesti rahvuslikele ainele — ja võttis juba pool naljatades minult lubaduse „appi tulla“. Hiljem tuli mulle külla (elasin siis Tuusulas, Helsingi lähedal) sõber Julius Mark, kes parajasti oli magistriks saanud, ja Kallase plaanid huvitasid teda muidugi veel rohkem kui mind. Ühes asjas läksid meie arvamised lahku: Villem Ernitsa suhtes, kes veidi varem oli Helsingis viibinud ja minule, kui ka teistele oma andekusega oli imponeerinud. Mulle näis, et see mees oleks nagu loodud tulevase Eesti ülikooli jaoks, Mark aga oli tema suhtes — vist tema koondumise puudust tundes — täiesti pessimistlik. Pidime peaaegu ägedaks minema (selle iseloomu nõrkuse all olime nimelt, mina ja Mark, juba ammu ajast kannatanud), kuni meelde tuli vaidluse naljakus: on see Kallas ka aga, kes Eesti ülikoolist und näeb ajal, kus venelased ei luba isegi eestikeelset sildikest välja panna Tallinna põllutöönäitustel. Oli veel ühiseid sõpru Albert Saaberki (pärastine Saareste), aga tema õppis ju Helsingis prantsuse keelt, tundes ometi huvi juba eesti murrete vastu ja lubas enesele koguni luksuse mittesoomekeelte filoloogina kirjutada uurimuse Vigala murde üle. Vanemad mehed Grünthal-Ridala ja Suits — minuga ühe vanused — olid vist juba meie vaatepiirist kadunud.

Järgnesid siis kõigile tuntud

üllatuste aastad, ja minugi mälestused nihkuvad Eesti pinnale. Esimeste soome vabatahtlikkudega asusin 1918. a. lõpul Tallinna, kus astumiskomitee esinajana töötasin suveni. Suveks olid korraldatud kooliõpetajate kursused Tartus, ja sääl pidasin loenguid eesti keele üle. Sattusin ühtlasi asukohta, kus Eesti ülikoolile — kadunud P. Põllu energilisel juhatusel — reaalsel viisil alust pandi. Vahest julgen rohkete mälestuste hulgast puudutada oma professori asutamislugu. Põhimõttes olin juba palve vastu võtnud „kuidagi viisi“ abiks olla, aga isegi ei teadnud, kuidas.

Minu kõrvu ulatusid kuulused, üks vool tahtvat eesti keele professori kohta minu kätte usaldada. See plaan teisele voolule ei meeldinud — ja minule ammugi mitte. Oleks see ju sundinud mind kõige hingega ainult eesti keelele spetsialiseeruma, ja teisest küljest oleks see samm nagu ajutisena, rahvuslikus mõttes paistnud kahtlasena. Päälegi oli see koht minu arust prädetermineeritud ülikooli eesti keele vanale lektorile J. Jõgeverile, kuigi mõned ainele lähedal seisjad selle kavatsuse hukka mõistsid. Läksingi Jõgeveri jutule ja avaldasin talle oma arvamise. See mõjus temale nagu vabastavalt. Ta lubas isegi väitekirja hakata kirjutama Saaremaa murretest. (Hiljem ta koguski rohkesti materjali, kuigi ametitallitused mahti ei andnud kavatsust läbi viia).

Järgmisel päeval Jõgever otsis üles mu korteri ja vastas visiidile. Sellest arenes meie vahel sõprus, mida ei tumestanud ka eksamitel alguses ettetulnud väikesed lahk-arvamised. Jõgever valmistas hoolega kõik küsimused, ja keerulisemate asjade puhul meil kujunes kombeks tei-

neteise poole pöörata viisaka küsimusega: Aga mis teie selle kohta arvate, härra kolleega? Jah, mälestused sellest lähemast, kadunud kolleegast, kes otse oma hellusega armastas noort rahvuslikku ülikooli, on mul kõige soojemad.

Kul juba eesti keele professori koht oli otsustatud, oli erilise professori asutamine läänemere-soome keelte jaoks selge. Sellega jõudis Tartu ülikool küll Helsingi omast ette (hiljem asutati vastav õppetool ka Helsingis). Mõned pidasid seda professori koguni luksuseks, aga kui tema vastamine vakantseks saamise puhul päevakorda kerkis, tuli tema tarvidus alles selgesti nähtavale.

Nagu kõik teavad, alustati ülikooli töö sõja kestusel. Pärast poole imestasime sagedasti seda julgust. Mina omalt poolt olin juba „sõja käraga“ nagu harjunud — olin kord isegi viisi teinud lõunafrondile —, aga suvel ilmus Tartu juba ka prof. Granö „ümber vaatama“, ja semestri algul tuli ta oma perekonnaga. Isegi põgenemise plaani ei tulnud meile kunagi meelde halva juhtumise puhuks valmistada. „Front peab vastu“, olid mulle isiklikult kinnitanud kindralid Laidoner ja Soots, ja katsumin seda edasi kinnitada soomlastele ja Soome, kuhu ma muu seas ühe ajalehe kaastöölisena sõnumeid saatsin. Ometi „põgenes“ meist soomlastest üks teise järele, kuid — põgenema olime siia ju tulnudki. Omast kohast võin igatahes ütelda, et vähemalt paar esimest aastat Tartu ülikoolis on mulle ka tagant järele vaadates nagu ilus unenägu, millest küll sunnitud olin ärkama varem kui seda oleksin soovinud.

Lauri Kettunen.

Riia rongil, teel liivlaste juurde 8. VI 32.

Kuidas mälestatakse E. V. Tartu Ülikooli 300 a. põhjendamispäeva akadeemilises peres.

Pidustused.

Patronaaz ja aukomitee.

Tartu Ülikooli 300 a. mälestuspäeva pidustused 30. VI ja 1. VII. Tartus peetakse E. V. Riigivanema patronaadi all. Aukomiteesse kuuluvad: Riigikogu esimees — Karl Einbund, Riigikohtu esimees Kaarel Parts, Välisminister Jaan Tõnisson, Hariduse- ja Sotsiaalminister Jaan Hüneron, Tallinna linnapea Anton Uesson, Tartu linnapea Karl Luik, Pärnu linnapea Oskar Kask ja Tartu Ülikooli esimene rektor prof. dr. med. Heinrich Koppel.

Kes on kutsutud.

Arvestades sellekohaseid traditsioone, eriti aga ka õige piiratud ruumilisi ning majanduslikke võimalusi, on T. Ülikool võinud pidustustele paluda peale oma praeguste ja endiste õppejõudude, tehniliste abijõudude (assistentide) ning ametnikkude: praeguse ja endised riigivanemad, Vabariigi Valitsuse, Riigikogu juhatuse ja rühmade esindajad, Riigikohtu esimehe ja osakondade juhatajad, haridusministri, Rootsi kroonprints, naabermaade ja teiste vanemate ning kontaktis olevate välisülikoolide ja teadusliikude akadeemiate esindajad, välismaa üliõpilaskondade (Soome, Läti, Leedu, Poola, Ungari, Rootsi), audoktorid ning suuremate kultuuriliste ja seltskondlikkude ja keskkorjandusorganisatsioonide esindajad.

Ajakirjandusest on kutsud saadetud igapäev ilmuvate suuremate kodu- ja välismaa lehtede toimetustele.

Kokku on saadetud kutseid 1000 ümber, neist välismaale üle 250 ja kodumaale üle 700.

Kes tulevad.

Oma tulekust pidustustele, või oma esindaja saatmisest on senini teatanud üle 500 kodumaalase, nende hulgas Vabariigi Valitsus ja üle 60 välismaa ülikooli ja teadusliku asutise. Ülikooli pidustustele tuleb ka Tema Kuninglik Kõrgus Rootsi kroonprints koos Rootsi haridusministri piiskopp Sam. Stadeneriga.

Pidustuste kava:

Pidustusteks on T. Ülikooli poolt koostatud alljärgnevat ametlik kava: 29. juunil s. a. kell 22—23, — delegaatide kogumine „Üliõpilasmajas“. Üliõpilaste rongikäik tõrvikutega Alma Materi auks.

30. juunil Kell 10: pidulik jumalateenistus ülikooli kirikus. Kell 11.30: pidulik aktus ülikooli aulas. Kell 16.30: pidulik seltskondlik aktus „Vanemuise“ aias. Kell 19.30

lõuna kutsutud külalistele „Eesti Üliõpilaste Seltsis“ (Viljandi t. 1). Kell 22: Üliõpilaskonna poolt korraldatav ball „Vanemuises“

1. juulil Kell 9.15—12.30: Eesti Rahva Muuseumi, Ülikooli raamatukogu ja näituse „Tartu Ülikool 1632—1932“ vaatamine. Kell 13—15: eine Tartu linna poolt kutsutud külalistele „Vanemuises“. Kell 16—19: ülikooli õppeasutiste, Riikliku Keskarhiivi, Tervishoiu Muuseumi, Kunstikool „Pallase“ kunstinäituse vaatamine. Kell 17: Prof. R. Buschheimi mälestustahvli avamine farmakoloogia-instituudis (Toomemäel). Kell 21—23: Vastuvõtt Ülikooli aulas. . .

Peale ametliku kava on ettenähtud võimalused ekskursioonideks huvirühmade järele Tartus ning üldse Eestis sellekohaste juhtide saatel.

Juubeli puhul ilmuvad väljaanded.

Tartu Ülikooli kirjastusel:

a) „Tartu Ülikooli allikajd. I Academia Gustaviana.“

Ürikuid ja dokumente. Tartu Ülikooli Valitsuse ülesandel koostanud ja sissejuhatusega varustanud dr. Juhan Vasar.

Teos sisaldab 83 Tartu esimese Ülikooli elu puudutavat ladina, rootsi ja saksa keelset dokumenti, nagu Ülikooli konstitutsioonid, privileegid, loengute kavad j.n.e., mis varustatud eesti ja saksa keelsete kokkuvõtetega. Eesti- ja saksa keelne sissejuhatuse annab ülevaate Tartu esimese rootsiaegse ülikooli ajaloost 1632—1656, kusjuures erilist rõhutamist leiab just Tartu Ülikooli asutamine ja Tartu Ülikooli üldstruktuuri ning majandusliku aluse kirjeldus. Teose suurus 20 trükipgnt.

b) „Tartu Eesti Ülikool sõnas ja pildis.“

Töös esitatakse üldarusaadaval kujul Eesti ülikooli nii välist kui seesmist kasvu, ülikooli töötajajärgi, eriti kodumaaliste ja rahvusliikudel aladel, ülikooli sidet kodumaa tegeliku elu ülesannetega jm. Oistarbele vastavalt ilmub teos rohkesti illustreerituna ülesvõtetega ja diagrammidega, kusjuures viimaste ülesanneks on anda võimalikku võrdlust ülikooli vanemate perioodidega. Suurus 10 trükipoognat.

c) L. Villecourt, „L'histoire de l'Université Tartu“ (Tartu Ülikooli ajalugu). Prantsuskeele.

Täiendanud ja trükki toimetanud prof. P. Treiberg.

Töö sissejuhatavas osas antakse ülevaate Tartu rootsi ja vene ülikoolist ja selle vahekorras eesti rahvaga.

Edasi peatatakse ülikooli tekkimise- lool, ning tolleaegseil õppekavul ja eksamikorraldusil.

Lisaks ülikooli seadus. Suurus 10 trükipgnt.

Tartu Üliõpilaskonna kirjastusel:

a) „Tartu üliõpilaskonna ajalugu seoses Eesti Üliõpilaskonna ajalooaga“. Toimetanud dr. Juhan Vasar. Sisaldab eneses kirjutisi 15 autoril. Taotleb anda ülevaadet Tartu üliõpilaskonna ajaloost alates Tartu ülikooli asutamisest 1632, kusjuures teose peaarõhk on siiski asetatud Eesti Üliõpilaskonnale. Tartu üliõpilaskonna kõrval käsitatakse kahes artiklis ka eesti üliõpilasi enne ilma- sõda Riias ja Venemaal. Teos on varustatud rohketega piltidega. Suurus umb. 350 lk. Ilmub ülikooli juubeliks s. a.

b) Tartu Üliõpilaskonna ajaloo prantsuskeelne väljaanne, autoriteks Fr. Puksov ja Ilmar Tõnisson. Lühike ülevaade (umb. 60 lk.) Tartu üliõpilaskonna arengust- paljude piltidega. Ilmub loodetavasti juubeliks.

Akadeemilise Kirjandusühingu toimetusel ja kirjastusel.

Suurus 6 trükipoognat.

Fr. Puksov, „Tartu ja Tartu- Pärnu rootsiaegse ülikooli trükkikoda. Ühes saksa keelse referaadiga. Die Universit. archiv, der im Dorpat und Pernau zu schwed. Zeit. Suurus 100 lk.“

Akadeemilise Kooperatiivi kirjastusel:

a) Dr. A. Luha „Ülikoolilinn Tartu“. Tartu juht inglise- ja saksa- keeles. Sisaldab, lähtudes välismaa- laste seisukohast: üldiseid andmeid Eesti kohta, vaatamisväärsusi Ees- tiist ja Tartust seoses ülikooli, üli- õpilaskonna ja nende ajaloo ja muud informatsiooni.

Lisaks Eesti kaart, Tartu ja üli- kooli asutiste plaanid ning hulk pilte.

b) Informatsiooni billettään: „MDCXXII—MCMXXII Com- mentarii de die festo, illo trecentesimo, ex quo con- dita est — Universitatis Ii- fterarum Tartuensis“.

Toimetused: P. Kogermann, J. Lill, E. Kull, toimetaja P. Kanarik. Ilmub juubeli puhul, andes artiklites mitmeil- t autoreil ülevaate ülikooli, Tartu ja eesti eluavaldustest ning informatsioo- niosas pidustuste kirjeldusi.

nr. 1— ilmub 30. juuni hommikul tuues materjali pidustuste ettevalmis- tusest,

nr. 2— ilmub 1. juuli hommikul, materjaliga pidustuse esimesest päevast,

nr. 3— ilmub 2. juuli hommikul, materjaliga pidustuste teisest päevast,

Tarvitatavaks keeleks büllätäänis on: ladina, inglise, saksa ja prantsuse keel. Suurus 12 lhk album-formaadis.

Võõrkeelne Tartu juht.

Lähemal päevil ilmub Akadeemilise Kooperatiivi väljaandel inglise ja saksa keeles Dr. A. Luha poolt koostatud „Tartu juht“. Juhis sisaldab, peale statistiliste andmete ja välismaalaste huvitavate vaatamisväärsuste Eestis, ülevaate Tartust, kui ülikoolilinnast ühes läbilõikega ülikooli ja üliõpilaskonna ajaloost ning olevikust ja informatsiooni.

Lisaks: Eesti kaart, Tartu plaan ning rohke arv pilte.

Juhise suurus umbes 25—30 lk. oktaav formaadis.

Mitmesuguseid teisi väljaandeid.

Oma aastaraamatud pühendavad T. Ülikoolile:
Õpetatud Eesti Selts.
 Eesti Rahva Muuseum.

Erakirjastusel on ilmunud:

K. Laagus: „Eesti Ülikool Tartus“

Memuaare ja ajaloandmeid ülikooli arengust 1632—1932. 300 lhk. 14 pildi ning kaaneilustisega. Eriti leiab käsilust Eesii ülikooli rajamislugu.

Erinumbrid:

T. Ülikooli juubeli puhul ilmuvad akadeemilistel ajakirjadel juubeli erinumbrid:

a) „Ajalooline Ajakiri“. Sisaldab prof. H. Kruusi uurimuse „Eesti professori küsimusest Tartu vene ülikoolis.“ Ülikooli raamatukogu juh. Fr. Puksovi „Raamatukauplemisest Eestis rootsi ajal, eriti akadeemia raamatukauplejaist“ j. m.

b) „Usuteaduslik Ajakiri“ ilmub kuni 2—3 kordses suurus, illustatsioonidega Rootsiaja ülikoolist.

Sisukod:

1. Ülevaade Tartu rootsi ülikooli asutamisest ja arengust prof. J. Köpp.
2. Usulisi jooni ja momente Tartu rootsi ülikooli üldises struktuuris ja ilmes. — H. B. Rahamägi.
3. Tartu rootsi ülikooli usuteaduskonna korraldus ja töö. — O. Sild.
4. Tartu rootsi ülikooli usuteaduskonna õppejõud ja biograafilised teated nende kohta. — Kõigil usuteaduskonna õppejõududelt.
5. Tartu rootsi ülikooli ja ta usuteaduskonna tähendus Eestimaa ja Liivimaa kirikule. — prof. O. Sild.
6. Tartu ja Pärnu rootsiaegse ülikooli ja ta usuteaduskonna suhe ja tähendus praegusaegsele — prof. O. Sild.
7. Läänemere rannikul asuvate riikide fakultetide liginemisest ja koostööst. — prof. E. Tennmann.

Mida Simon jutustab.

Intervjuu.

Ülikooli peahoones, ajaloolise kella all, kus peetakse „tudengite börsi“, seisab vormiriides, „värsket tudengit“ juba väliseltki aukartusele äratav, ülikooli portjee Simon.

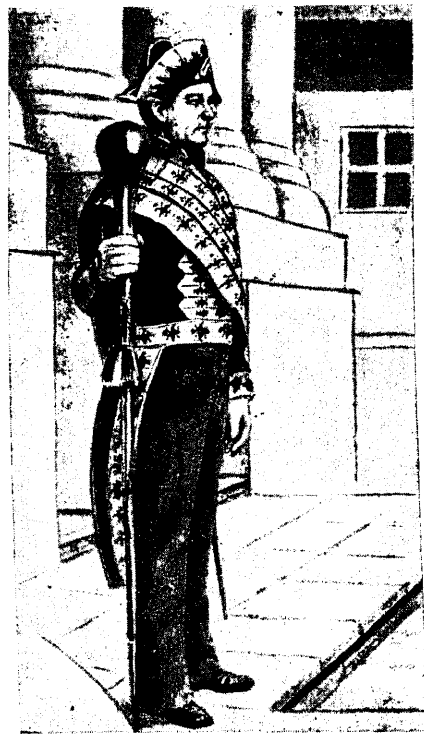
Pole sugugi haruldane nähe, kui tuleb mõni elatanud eit või taat ning juba eemalt kaabub kergitab ja palvega „drohvessori härra“ poole pöördub. Pal-

judel „filisteritel“ meenuvad peahoonesse astudes enda tudengipäevad ja sel ajal oli portjeel õndsas tsaarivalitsuse päevil veel kullakarrast särav munder seljas ja pikk kepp käes, millega korralise professori ilmulisel 3 hoopi, erakorralise 2 ja dotsentide ja muude ilmumisel 1 hoop vastu pörandat löödi. Demokraatidele säravad esemed ei sobi ja seetõttu on paigutatud pööningule kolikambrisse.

Ülikooli portjee osutub meheks, kellel täielik ülevaade peahoones liiklevast elust ja askeldustest. Suurtel päevadel nõutakse suurtelt meestelt muljeid ja seletusi, omalt poolt külastasime teda, kui üht väiksemat hammasrattast ülikooli laialdases mehhanismis — peahoone portjeed, et ta jagaks oma mälestustesalvest mõnda, mis seoses tudengieluga varemalt aegadelt. Arenes hubane vestlus, milisest alljärgneval püüame paberile kinnitada, mõningaid ridu. Hallpea, kuid nooruslikust eluküllasest temperamendist sageli ülekeev, algas vestlust:

Minu sünnipaigaks on Tartu linn, kus 1866 a. ilmavalgust nägin Neil aegadel oli minu isa n. n. „Musse“ teenistuses. Õppisin esmalt seminaris, mille asukohaks oli Riia tänav. Sealt siirdusin kreiskooli ning edasi „Hugo Treffneri akadeemiasse“, mille asukoht oli Kroonuaia, praegune Botaanika tänav. On veel praegugi elavalt vaimusilma ees Hugo Treffneri aukartusele sundiv kogu, mis tiivustas edasipüüdmisele, kuid olud ning aeg on selle peene niidi, mis inimest eduga ühendab, karmilt ja hoolimatult läbi lõiganud. Ainelistel ja perekondlistel põhjustel olin sunnitud õpinguid katkestama ja 1883. a. asuma leiba teenima tolle aegse sisehaiguste polikliiniku teenija ametkohale ja sealt 1911. a. edasi ülikooli peahoone portjee kohale.

**On elatud üliõbusaid ja ka mee-
 leolule rõhuvalt mõjuvaid päevi,**
 pika, ligi 40 a. kestnud teenistusaja vältel ja peahoones veedetud 21 a. tagajärjel. Üliõpilaselu oli neil aegadel, jutustab Simon, kus mina maailma hakkasin tähele panema ja minu ülikooli teenistuse algaastail, mitmeti hoogsam kui tänapäeval.

v zur Mühleni järele.

Tsaariaegne portjee «suurvormis».

Mälestusesemed.

T. Ülikooli 300. a. põhjendamispäeva mälestusmedal.

Tartu Ülikool laseb välja mälestusraha, medali, kujur V. Melniku mudeli järele. Raha esiküljel kujutab rootsi ülikooli kantseri J. Skytte ja Tartu eesti ülikooli organiseerija ning esimese kuraatori prof. P. Põllu reljeefseid profilee latinakeelse pealkirjaga: „Tria Saecula Universitatis Tartuenss Die XXX Junii MCMXXXII“ ning teisel küljel ülikooli portaal eesikeelse pealkirjaga „Tões ja õiguses lõuseme“.

Raha valmistatakse pronksist läbimõelduga 55 mm. 400—500 eksemplaris ning valmib 29. juuniks. Sellest tuleb Akadeemilise Kopraatiivi kaudu müüjale ligi 300 eks., millest enamik juba ette tellitud.

Juubeli margid ja rahad.

Riigi trükikoja poolt on müüjale lasud juubeli margid: 20 ja 10 sendilised T. Ülikooli peahoone kujutisega, 12 ja 5 sendilised T. Ülikooli tähetorni kujutisega Riigikassa poolt juubeli puhul lastakse

käiku uus 2 krooniline hõbe raha 100 000 eksemplari) Raha üks pool kujutab ülikooli fassaadi pealkirjaga „Universitas Tartuenss 1632—1932“, teine külj riigi vappi aastaarvuga 1932.

Informatsioonibüroo.

Ühendusepidajaks väljapoole on moodustatud informatsioonibüroo, kes annab teateid kutsutud külalisile ja muile asjaosalistele juubelpidustuse ettevalmistusse ja läbiviimisse puutuvais küsimisus. Büroo juhatusse kuuluvad — prof. P. Kogermann (juhataja), dots. H. Perliitz (ase-täitja), ja liikmetena — J. Lill ja E. Kull.

Inform. büroo annab informatsiooni, kas juhatuse liikmete või oma volinikkude kaudu igapäev: k. 8—15 ülikooli sekretariaadis tel. 1-46, kella 11—12 orgaanilise keemia laboratooriumi juhataja prof. P. Kogermann'i kabinets, ülikooli peahoones tel. 8-99, k. 10—1/2 12 Akadeemilises Kooperaatiivis, Jaani, 7 tel. 63.

27. juunist avatakse informatsiooni büroo osakonnad ülikooli ruumides ja vaksalis rongide tuleku ajal.

Ajakirjanduse suhtumus.

Senini on Tartu Ülikooli juubeli puhul välismaal ajakirjanduses sõna võetud juba aasta algusest peale. Nii rootsi, saksa, itaalia, hollandi ja teiste keelsetes lehtedes üle paarikümne korra. Seda võimalust on üksikud ka ära kasutanud, lantsseerides Saksa lehtedes eriti sihilikke ehk valeandmeid Eesti ülikooli ning üldse Eesti kohta.

Pikemaist kirjutustist väärakis tähtpanu prof. J. Bergmanni umbes 800 realine ajalooline kirjutis Sydsvenska Dagbladet Snällpostis nr. 57. 28. II. 32 „Dorpats Universitet Fyller 300 år“ rikkalikult illustreeritud ülikooli ja Tartu vaadetele.

„Nachrichtenblatt der deutschen Wissenschaft und Technik“ on avaldatud rektor J. Köpp'u ajalooline ülevaade Tartu ülikooli arengust 300 a. kestel lühikese pilguga olevikku.

Samuti on kodumaa ajakirjanduses pidevalt avaldatud informatsioonimaterjali ülikooli pidustuste jne kohta

Tudeng polnud siis niisugune, kelle ülekeevat ja vallatavat elujõudu oleks võinud kahandada auditoorium, raamatud ja veksliid. Kuigi ka viimastega tuli sageli tegelemist teha. Olgu tähendatud, et sel ajal „häälestasid“ tudengite elu ja andsid temale omapärase ilme vaid rikkad aadlikud, kes võisid rublasid kahel käel oma ümber pilduda. Tudengkonna enamikus austati deviisi **naised ja viin,**

millest ka tihedalt kinni peeti. Paljudel lõppes säärane lõbus elu kurjustava isa pealekäämise tõttu, või tuldi alles siis „meelemärkusele“, kui mõned mõisad olid läbielatud ning tekkinud võlgasidki auväärt summa. Olgu toodud siinkohal vahepalana mõningaid tudengi seiklusi usutletava rikkalikust varasalvest, mis küllaltki selget keelt tohiks kõnelda.

Tavaliselt elanud jõukamad tudengid ning „juhtivamad“ tegelased südalinnas, kus nende kasutada olnud 4—6 toalised korterid. Nendes peetud sageli balle, mis väldanud endast mõistetavalt kolm ööd ja päeva. Tartu kaupmeeskond talitanud nendel puhkudel põhimõtte järele „alati valmis“. Kuigi kauplustel eesusked suletud, põlenud sees tuled ja koputusel olevane nõud uks ning kaupmehe naise kogu öökuues ja tuhvliites ilmunud lävele. Milleks siis seda? Asi tohiks alltoodus küllaldest selgitust leida. Endastmõistetavalt kolme ööpäevane tants väsis tudengit ning higi leotas targeldatud särke, kraesid ja frakke. Sealviibi-vaile teenreile anti käsk kätte silmapilk uned tuua, milliseid peosaalis vahetati, et pidu korralikus välimuses

endiselt võiks jätkata. Ülemeelsed pidulised hävitasid tihti ka peoperemehe veini tagavarad ja kaupmeestel tuli siingi ulatada oma aitaja käsi Viimased loomulikult arvestasid säärase juhtudoga. Maja esisel seisnud kogu peo aeg sõidukite ja kutsarite parv.

Suurimaks elupõletajaks tudengiks osunud keegi Poola vürst S.

Noormees olnud piltilusa välimuse ja sihvaka kasvuga. Tolleaegse Tartu kombeliste bürgerite tütreid olnud kõrvadeni armunud veetlevasse aadlikusse. Olgu tähendatud, et viimane mõistis oma meeldivat välimust hinnates ka „armuväljadel“ edukalt ja tulemustrikkalt võit. lida. Ühtlasi kuulunud ta väga jõukasse perekonda, pidanud linnas talli, kus oma tarvis 4—5 ratsahobust.

Tema seiklusi ja läbielamusi võiks märkida juba mahukas kõltoos, et vähegi ülevaatlikku pilti omada, nagu vanahärra mulates tähendab.

Tulnud siis korra selle tudengist vürsti auväärt ja habemik vanahärra-isa Taaralinna, et selgusele jõuda millest on tema poja õpingute vähene edu tingitud ja et ülikooli lõpetamine, olgugi juba aastaid möödunud, kusa-gilt silmapiirile ei kerki. Kuulnud siit ja sealt mõndagi noore vürsti kohta. Lõpptulemuseks oli see, et vanahärra võtnud pojale uue korteri hotell „Belle vue“sse ja teinud teenrile korralduse, et vähemalt tema Tartus viibimise vältel noor vürstivõsu peab tõsiselt teadustega tegelema. Andnud siis teenrile 15 rbl. kuus tasu, et viimane valvet teostaks ja poega õhtuti laua taga

hoiaks. Et poja edu õppimises soodustada, jäänud isa enam kui kuuks ajaks Tartu. Noormees oli asjast kuulda saanud ning lubanud teenrile omakorda 30 rbl. kuus, et oleks võimalus endiselt lõburikast elu jätkata.

Kui isa hommikul tulnud poega vaatama, maganud see alati kõige sügavamalt „õiglase“ und. Teener aga lausunud laua peale kuhjatud avatud raamatute virnale tähendades, et härra on väsinud tööst ja heitis magama just mõni minut enne seda, kui teie uksele koputasite Elu „murdis endiselt sisse.“ Poola „uljas tudeng“ läinud oma isale kuus maksma 3—4 tuhat rubla kindlat „elatisraha“ + kenakenõ summa võlgasid.

Üldse olnud poolakad suurejoonelisemad seiklejad ning heldemad maksjad ja seisnud Tartu kaupmeeskonnas ja kõrtsimeeste peres „heas hinnas.“

Tuldi toime veelgi hullemate tempudega.

Kusagil Tartu südalinna majas elanud tudengist aadlik D. Tulnud temale korra idee pähe, et oma elukorterisse, mis asunud kolmandal korral, vaja hobune ülesse viia. Eks ju „meister Bachus“ aidanud selle idee leiatumises kaasa. D. sõitnudki ratsahobusega, mille voorimehe käest laenanud, oma elukorterisse. Tubli loom seotud voodi külge kinni ja vapper ratsanik läinud linna lõbutsemist jätkama. Passijale oli aga ülesandeks tehtud iga päev loomale ülesse viia vakk kaeru ja heinu. Hobune olnudki nädal aega üleva tudengi korteris. All

Maakondade viisi kodumaad kirjeldav koguteos

EESTI annab mitmekesise pildi Eesti maast ja rahvast 11 suures köites, tuues palju andmeid ja rikkalikult pidimaterjali, kaarte jne. Seni on ilmunud: I osa: **Tartumaa**, 756 lk., 7 kr. 50 s.; II osa: **Võrumaa**, 508 lk., 5 kr.; III osa: **Setumaa**, 394 lk., 4 kr.; IV osa: **Pärnumaa**, 776 lk., 9 kr. ja V osa (ilmus 1932. a. kevadel):

VALGAMAA 92 joonise, Valga ja Tõrva linna plaani ja neljavärvilise Valgamaa kaardiga 599 lk., hind 7 kr. Teos kirjeldab L.-Eesti ühe huvitava nurga loodust, rahvastikku, tulundusolund, hariduselu, ajalugu jne., pakub veel ülevaate igast kihelkonnast üksikult, samuti kahest linnast — Valgast ja Tõrvast. — *Nahk köites hind kõigil osadel 2 kr. kallim.*

Eestlasele on koguteos „Eesti“ uhkuseks ja ühtlasi tõenduseks kodumaa rikkustest ja jõust.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

elutsev õllepoe pidaja kuulnud küll kahtlast trampimist ning kolinat, kuid mõelnud ülemise korra üürniku uuematele seiklustele. Alles mõni aeg hiljem, kui ilmunud kahtlased tundemärgid, mis seisnud selles, et maja uus katus ei tahtnud hästi „vihma kinni hoida“, jõutud selgusele. Ekspressid toimetanud siis hobuse ülevalt alla.

Tudengid, võluvad tsirkuse ratsutajannad ja balletitrupp.

Iga aasta sõitis Tartusse rändtsirkus, kogu oma arvuka personaali ja vajalikkude vahenditega. Loomulikult tulid kaasa ka nägusad ratsutajannad ja tantsijannad. Viimane asjaolu andis erilist hoogu seiklevatele tudengitele. Oli kujunenud kombeks, et võeti „daamid“ seltskonda ning külastati Tartu läheduses asuvaid väljasõidu-kohti. Nimetamisväärsete „teenete“ eest läkitanud keegi nooblimaid kavalier, nimeka Kuuramaa aadli võsu, krahv M. ühele tsirkuse ratsutajannale kaks toredat täkku kingituseks. Tütarlaps pole osanud hobustega midagi peale hakata ja saatnud viimased kinkijale tagasi. No see alles vihanud aadlikku. Teinud tallipoisile korralduse hobused maha lasta ja paki sees viidud hobuste nahad ühes kapjadega preilile tagasi. Viimane olla sedavõrd vihanud, et otsekohe Tartu tolmujalga-delt maha raputanud.

Tudengi kõrvakiilud professorile ja viimase enesetapmise katse.

Korra eksamil õigusteaduskonna professor P. juures viibis teiste üliõpilaste hulgas ka keegi äärmiselt temperamentne Poola aadlik N. Kui lugupidatud õppejõud viimasele küsimusi esitas, millele tudeng vastata ei suutnud, vihasust viimane, et kuidas üks professor võib enam küsida kui Poola aadlivõsu suudab vastata. Kuuldud

laksatused ja üliõpilase käed silitasid kordamööda professori palgeid. Viimane katkestas vahejuhtumise tõttu eksami ja sõitis koju, kus enesele enesetapmise kava'susega kaks kuuli kõhtu kihutas. Üliõpilane kadus Tartust jäljetult, professori haavad nõudsid pikemat kliinikus viibimist. Olgu tähendatud, et meie usutletav viis professorile esimeseks abiandmiseks sidevahendeid.

Tolleaegsed Tartu voorimehed olid suured härrad,

jõukamatel nendest seisis tallis kuni 30 hobust. Samuti oli härra voorimehe alias „Fuhrmanni“ käsutuses 5—6 poissi. Oli juhus, mil võis näha voorimeeste „kommerssi“, kus ei puudunud peas ei värviteklid ega voorimeeste „konvendi“ lipud. Muudugi tuli seda teatava sordini alla viia ja tagasihoidlikult teostada, vastasel korral ei oleks tulemata jäänud kokkupõrked legaliseeritud kommersside pidamise õigustega varustatud tudengitega. Linna

suursündmusteks olidki kommersisõidud,

milliste lõppsihiks oli Mollatsi kõrts, või Riia maantee ääres asuv lokaal „Zum Weissen Ross“. Kõige ees kolm tudengist ratsanikku sammetist kuu-bedes, kollastes pükstes ja lakknahast säärikutes. Sellele järgnes lipp koos saatjaskonnaga. Siis hakkas tulema sõidukite rida, sageli 6—8 isegi 12 hobust ees. Korp! Estonial olnud veel kombeks maskeerida voorimehe kõrval pukil istuvaid fukse (alias rebaseid) tõelise reinuvaderi kujulisteks. Olnud neil siis sellekohane rebasemask peas ja ei puudunud sabagi. Viimased sünnitanud Tartu bürgerkon-nas fuuroori!

Kui juba kõnelõng oli veerenud korra härradele voorimeestele, tuleks veelgi

alla kriipsutada üht

huvitavat «kombeõiguse normi»

Iga voorimehepoiss pidi enne „sellipaberite“ kättesaamist teadma kõikide korp'ide värvid ja samuti viimaste korterid. Juhtus ju, et tudeng oli „väsinud“ ning seda tuli sageli ette, pidi voorimees sõna küsimata ja silma pilgutamata ta õigesse kohta (konventi!) sõidutama. Ja häda — vae victis! — sellele kes eksis. Ega siis otstarbeta ei kantud kaenlas vägevat keppi.

Omaaegse rektori P-ga juhtunud ka omapärane seiklus.

Olnud ülikooli teenistuses keegi läheldase kasvuga teener L. Viimane olnud kord õhtul pisut palju tuju tõstnud ning jäänud ülikooli õuele kogemata pikuti üle tee magama. Rektor läinud ja pimedas komistades kukkunud teenrile selga. Hiljem toodi mees tulihoonesse. Teine päev kutsuti tener „kohtu“ ette. Kui sõna antud süüalusele, öelnud viimane: „Kui tüse mees teie härra professor olete ja mina nõnda kõhnakene. Teie kukute mulle peale ja ma ei kaeba sellele kellegile“. Tagajärjeks üldine naer ja õigeksmõistmine.

Usutletav hallpea märgib oma kõneluses, et igavamad päevad on semestri vaheaajad. Puuduvad sinu ümber elujõust tuikavad noored, siis puuduks nagu leib laualt. Alles sügise tulekuga tuleb omale ka elu sisse ning süda tuikab kaasa noortele nõndapalju kui võimuses. Ja võib olla ongi see hoidnud alal usutletavas värskuse ja elujõu — olgugi et pea hall ja elu kündnud sügavaid vagusid palgedele. Silmade sära, löögivalmis olek sõnas ja tubli portsjon huumori lubab tuleval aastal kindlasti tema 40 aasta ametjuubeli päeva meeletuletada.

Feeliks + Frut.

Akadeemilisi teateid.

Dr. phil. Jaan Kopvillem — keemilise tehnoloogia dotsendiks.

Ülikooli nõukogu valis oma viimasele koosolekul keemilise tehnoloogia õppeoolile dotsendiks 3 aastaks eradotsendi dr. phil. Jaan Kopvillemi ja otsustas õppeooli täitja sunduslikud õppekohustused ja koormatus esialgu määrata kindlaks: sügissemestril — keemiline tehnoloogia, keemia tööstuse masinad ja aparaadid, üldine tehnoloogia, kevadsemestril — samad ained ja tehnoloogia-seminar ühes keemia tööstuse kalkultatsioonide valmistamisega.

Uued eradotsendid.

Ülikooli nõukogu valis eradotsendideks:

dr. med. Herbert Normann'i arstiteaduse ajaloo alal ja Ants Oras'e, B. Litt., inglise filoloogia alal.

Uus agronoomia doktor.

Martin Gross.

23. mail, s. a. kaitses ülikooli aulas oma doktori väitekirja mag. agr. Martin Gross. Väitekirja aineks oli „Võis leiduvad pungseenid ja nende mõju võisse Schleswig-Holsteini ja Eesti piimatallituste võiuurimiste andmeil.“ Amelikkude opponendina esinesid prof. K. Schlossmann, prof. E. Roots ja dots E Lepik.

Martin Gross on sündinud 5. okt. 1897. a. Käru vallas, Järvamaal. Alghariduse sai ta Vändra valla- ja kihelkonnakoolis. Lõpetas Jamburi kommerskooli 1918. a. kevadel järgmise aasta sügisel astus Tartu ülikooli põllumajandusteaduskonda, mille 1926. a. lõpetas. 1931. a. tunnustati mag. agronoomia kraadi vääriliseks.

Martin Gross on töötanud teadusliku stipendiaadina piimanduse alal, peamiselt Kieli ülikooli piimanduse katsejaama juures ja Soome ning kodumaa paremates meiereides. Praegu töötab dotsendina piimanduse õppeoolil.

Prof. G. Landesen

loeb 1932. a. II p. a. teaduskonna ülesandel vabaneva anorgaanilise keemia professori arvel anorgaanilise keemia põhijooni ja juhatab analüütilisi ja anorg. — preparatiivseid töid. Üli-

kooli nõukogu loal korraldab ta õppetöö saksa keeles.

«Eesti keele Arhiiv»

on filosoofiateaduskonna juures uue õppeasutisena ellu kutsutud.

Ülikooli lõpetasid:

Usuteaduskonnas: Gustav Kima, Einar Kiviste, Gert Rennenkampf, Harald Sauerbrei, Kurt Steinberg, viimane õigusega magistri kraadi omandamiseks vastava töö esitamisel.

Arstiteaduskonnas: Edgar Greinert, Henri Eichfuss (cum laude), Alfred Kallikivi, Ernst Kustavus, Harald Ojandi (Sunduk), Karl Pärn.

Farmaatsia-osakonnas: Paul Schiffer — farmaatsia mag. kraadiga, Martin Elbing, Boris Mirov ja Johannes Püll — kõik cum laude.

Õigusteaduskonnas: Voldemar Kaumann, Peeter Margusson, Hermann Soone ja Jaan Vain (kõik cum laude), Peeter Adams, Emma Veksnis, Peeter Elias, Osvald Hallik, August Käppa, Aleksander Kits, Harald Kaarna, Jaan Oskar Kitsberg, Arseni Lusik, Peeter Mahlstein, August Oja, Roland Raud, Johannes Reemann, Aleks. Reimann, Gert Schiff, Aleks. Tamm, Hans Siegfried Tattar, Ernst Tiits, Nikolai Timusk, Kristjan Varik.

Majandusteaduse osakonnas: Georg Amberg, Erna Haller, Tscheslav Borovsky, Arthur Kahro, Martha Kallas, Jaak Lepp, Joh. Planken, Valter Roost, Niina Tihonov, Evald Toming.

Filosoofiateaduskonnas: Viktor Viilup, Gerda Kondus-Volter, mõlemad magistri kraadiga, Eugen Adamson, (pedagoogika), Margarethe Anderson (germ. fil.), Salme Kahn-Fuks (slaavi fil.), Vanda Kirnmann (ingl. fil.), Artur Lemnits (ajalugu), Voldemar Metsamärt (rahvaluule), Ellen Mölder (ingl. fil.), Lucie Pedras (rahvaluule), Helene Sain (eesti keel), Ellen Stamm (s. Senno) (ajalugu), Ella Tamm (ingl. fil.), Jaan Tassa (ingl. fil.), Linda Veldemann (ingl. fil.).

Agronoomiateaduskonnas: August Hütsi, Aleks. Kustavson, Leonhard Lokko, Otto Nuut, Aado Ränkel, Jaan Taadler, Gottfried Taubel.

Ülikooli valitsus kinnitas

mag. theol. Jaak Tauli kodumaa stipendiaadiks süstemaatilise usuteaduse alal,

Erich Määrits'i ja Vassili Randmetsa — dipl. edasiõppijaiks, esimese eramajandusteaduse tsükli alal (peamine kaubateadus), teise — finantsõiguse alal,

dr. med. L. Steinfeldi ja dots. J. Sõrra — I haavakliiniku vanemaks, resp. nooremaks assistendiks,

dr. A. Kallikivi — II haavakliiniku nooremaks assistendiks,

dr. A. Kallas — bakterioloogia-inst. vanemaks assistendiks, stud. A. Daniel ja V. Mägi loomaarstiteadusk. inst. ja embrüoloogia-inst. ag. abijõududeks, stud. med. Eugen Püss — II sisehaiguste kliiniku noorema assistendi k. I.

Keemia-instituudi abiõppejõud V. Kangro sõidab teaduslikul otstarbel suvevaheajal välismaale.

Kristliku üliõpilasliidu suvikonverents.

peetakse 6.—10. juulini s. a. Porkunis (Tamsalu jaamast 5 klm.).

Teemad: Kuidas leian isiklikult Jumala? Kahepaiksus. Kiusatus. Kuidas loen Püha Kirja?

Referendid: prof. dr. E. Gulin (Turu ülikooli õppejõud), õp. H. Haamer, praost H. Põld, ksv. A. Soosaar.

Kõik vilistlased, kaasvõitlejad ja abiturientid tere tulnud konverentsile! Ligemaid teateid saab Vallikraavi 23, Tartu.

Toimetusele saadetud.

K. LAAGUS

EESTI ÜLIKOOL TARTUS

Memuaare ja ajaloo andmeid ülikooli arengust 1632—1932

I

E. K-Ü. «Postimehe» kirjastus
Tartus, 1932.

Ilmub 13 korda aastas. tellimishind 3 kr. aastas, 1½ kr. semestris.

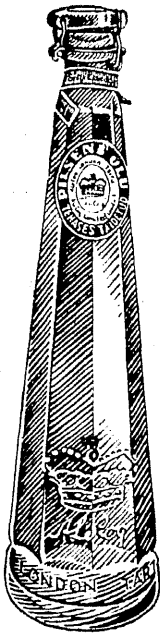
Vastutav toimetaja: Erika Veidenbaum. Tegevtoimetaja: Eduard Sitska. Liikmed: Lilly Mihhels, Jaan Ofs. Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

Trükikoda Ed. Bergmann, Tartus.

Aktsia selts

A. Le Coq

õlletehas Tartus

Pilsen / porter / mõdu

Dombräu

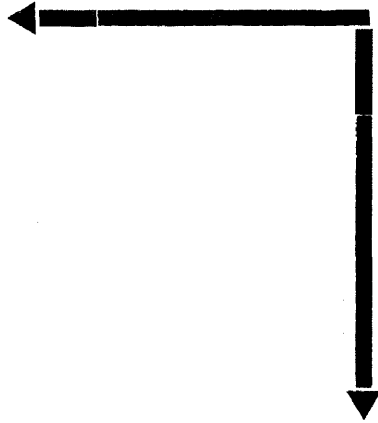
eriti häa uus must õlu patentpudelites.

Limonad / selters / sidronisooda.

TRÜKIKODA ED. BERGMANN

TARTUS, JAANI 15

RAAMATUTRÜKIKODA
KIVITRÜKIKODA
KÖITEKODA

Valmistatakse maitserikkalt, odavasti ja kiiresti pidupileteid, kavasid, kuulutusi, igasuguseid laululehti, nimekaarte, kviitungi- ja tsekiraamatuid, plankette (arve-, kirja- jne.) — üldse kõiki trükitöid kodumaa parimate jõudude juhatusel ja kaastegevusel täiuseni viidud sisseseade abil.

AKTSIA SELTS

TARTU PÄRMIVABRIK

ASUTATUD 1883. a.

TARTUS, PIKK TÄN. 58/62. TELEFON 33.

TELEGR. ADDRESS: PÄRMIVABRIK TARTUS.

SAKU ÕLLETEHAS A./S.

Asutatud 1876. a.

PÕHIKAPITAL Kr. 1.500.000.—

Juhatus — Tallinnas. Pealadu: Tallinnas, S.-Kloostri tän. 10/12.
Telef. 17-48 ja 32-86.

A.-S. «ROYAL-FILM'I»
kinoteatrid:

„GLORIA PALACE“ Tallinnas

„ATHENA“ Tartus

Parimad hooaja uudisfilmid!
Mugavad ruumid!

Kella-, kuld-, hõbe- ja kristallasjade
kauplus

V. Hirschovitsch

Asut. 1903. a.

Promenaadi tän. 5, telefon 12-65.

Soovitab suures valikus

seina,

laua,

tasku ja

käekelli

parimatest vabrikutest. Suures valikus

kuld, hõbe ja kristall asju.

Parandamise töötuba.

Ostan kulda, hõbedat ja kalleid kive.

**MOE, PUDU
JA PESUÄRI**

VENNAD

Lepp

Rikkalikus valikus odavate hindadega soovitavad

valgeid ja värvilisi triiksärke, meesterahva ja naister. pesu, puuvillast ja villast trikoo-pesu, supeltrikoosid, koetud villaseid jakke ja veste, jalutuskeppe, vihmavarje ja kõiksugu hooaja moe-, pudu- ja pesukaupu.

Kaabusid.

Üliõpilastele hinnaalandus

Tartus,

**Kaubahoov 2, telef. 4-81.
Promenadi 2, telef. 13-54.**

TARTU MAJAOMANIKKUDE PANK

**TARTUS,
SUURTURG Nr. 7 — OMAS MAJAS
ASUTATUD 1923. a. — KÖNETRAAT 650**

Võtab raha hoiule ja maksab ajakohast protsenti. Annab laene mitmesuguste kindlustuste vastu. Toimet. kõiki pangaoperatsioone.

Panga juures asuvad I järgu komisjonikontor ja Kinnitus A.-S. „Turis’e“ peagentuur.

Panga vastutajateks liikmeteks on majaomanikud ja taluperemehed.

Ainult need ei oska hinnata Tedresan'i kes seda ise pole kunagi tarvitanud.

Tedresan kreem ja seep on tunnustatud vahendid tedretähtede, vinnide ja teiste nahaplekkide kõrvaldamiseks.

Kreem Regina-ekstra (rasvata) on parim puudri alus. Elustab samuti näonahka, andes sellele õrna valge jume.

Päivitusõli hoiab ära päivitamisel tavalise kestendamise, annab nahale ilusa ühtlase pruuni jume. Hind 50 senti.

A-s. Prov. JUL. LILL
RÜÜTII 10. TARTUS. Narva 6.

Akadeemiline pere teadku,
et odavaim jalanõude ostukoht on Tallinna saapatööstus

„FLAMINGO“

vabriku saaduste kauplus ja ladu

Tartus, Kaubahoov nr. 3, telef. 2-93 (end. Wallase ruumes).

Soovitab suures valikus daamidele ja härradele moodsaid **kingi ja saapaid.**

„Üliõpilaslehe“ toimetus ja talitus

avatud teisip. ja laupäeval
kella 15–16.

Üliõpilasruumade III kord.

Saadaval 1914, 1915, 1916, 1920–1930
aastakäigud ja üksiknumbreid.
Vanemad aastakäigud 20% hinnaalandusega.

TARBESEEBI
SIRELI LÕHN ON
ÜLETAMATA

TARBESEEP

PUHAST SEEPI 95% KAAL 100GR.

ALPHEIDRINGTARTU

O/Ü „CALORICA“

(KALORIKA)

NAPSI JA LIKÖÖRI VABRIK

SOOVITAB OMA VABRIKU
KÕRGEVÄÄRTUSLIKKE SAADUSI:

Svensk Punsh, 28° kange
Caloric Punsh 35° kange,
Prima Punsh 40° kange,
Kloostri liköör (Benedictine)
Brandy (***)
Brandy V. O. Brandy V. O. S.
Chartreuse, kollane
Curaçao, pruun
Kristall Kümmel
Scotch Whisky
Pomerants
Allasch Kümmel
Riia Balsam
Kirsi liköör
Sherry Brandy
Samiten
Valge viin (vodka)

TALLINN, RÜÜTLI 13, TEL. 449-53.

Pudu-, moe- ja teraskauba ladu

Müük

suurel ja
väikesel arvul

Müük

suurel ja
väikesel arvul

Soovitame

- kõrgeväärtuslikke kaupe -
võistlemata odavate hindadega.

B. GENSS & POJAD

Poe ja Kүүni tän. nurgal

TARTUS

Asut. 1885.

Telef. 5-17.

EESTI LAENU- & HOIU- ÜHISUS

Tartus, Suurturg nr. 14, omas majas.

Telefonid 177 ja 700.

Telegr. aadr.: **ELHÜ.**

Esimene Eesti Ühispank

Asutatud 1902. a.

Kõik pangaoperatsioonid.
Võtab raha hoiule ja annab laene.
Ühendus teiste pankadega.

RAHAKAMBER.

HOIUKARBID.

AGENTUURID:

Kindlustusselts „Eesti“.

Esimene Eesti Kinnituse Selts „EEKS.“

New Consolidated Gold Fields LTD. Eesti osakond

Kontor:

Vana Viru 12, Tallinn

Telefonid: 448-16, 450-14

Vabrik:

Kohtla

Telef. Lüganuse 37

CONSOLIDIA

Müügil

järgmised saadused:

**bensiin «Consolin»,
avio-bensiin,
raske bensiin,
impregnatsiooni õlid,
kütteõlid jne.**

Elukindlustuse levimise määr on rahva kultuuri mōõdupuuks.

Elukindlustus

sisaldab suuri kõlblisi ja sotsiaalseid väärtusi,
soodustab rahvamajanduse arenemist, teeb
kindlustatu rippumatuks juhuslikest sündmusist.

Elukindlustuse sõlmimiseks võimaldab sood-
samaid tingimusi kodumaal vanem elukind us-
tusasutis

EESTI LLOYD

kes rajas elukindlustuse täiesti uutele alustele.
Pakkudes meie oludes kõiki võimalikke soo-
dustusi, EESTI LLOYDI uus elukindlustus

annab kindlustatuile ideaalse
majandusliku kaitse.

Hind 60 senti